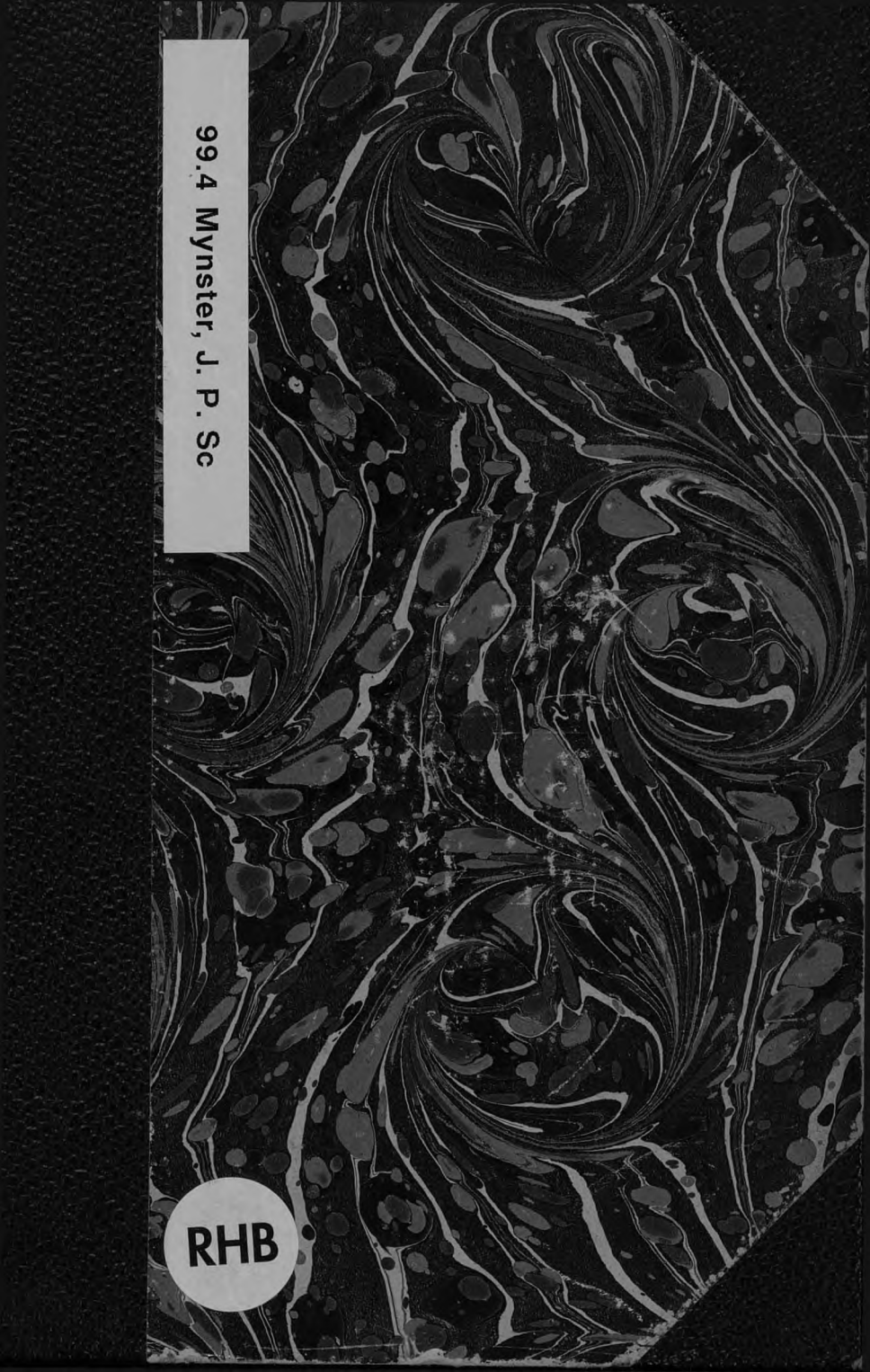

545163810

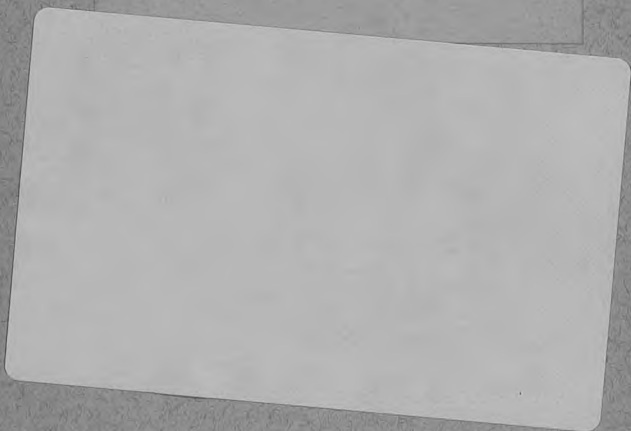

101 KØBENHAVNS
KOMMUNES
BIBLIOTEKER

99.4 Mynster, J. P. Sc

RHB

Af og ved samme Forfatter er tidligere udkommet:

H. Hettner: *Frankrigs Literaturhistorie i det 18. Aarhundrede* paa Dansk. St. 8vo. 608 S.

Henrik Wergeland, en literærhistorisk Skitse. 287 S.

Oldtidens Kulturhistorie i sine Faser. St. 8vo. 765 S.

Ingemanns Liv og Digtning. 650 S.

Lærebog i Historie til Brug ved *den højere Skoleundervisning*. I—II. 341 + 337 S.

Digte af Baggeseu, udvalgte og indledede. LII + 228 S.

Kalevala, *Finnernes Nationalepos*. (Særtryk). 62 S.

Peter Andreas Heiberg, en biografisk Studie. 599 S.

Udvalgte Stykker af *Ewald* og *Wessel* med Indledning. LVI + 233 S.

Mindre Lærebog i Historie. I—II. 232 + 237 S.

Carl Bernhard, hans Liv og Forfattervirksomhed. 148 S.

Digtninger af **Carl Bagger,** udvalgte og indledede. XLIV + 257 S.

Wessels Udvalgte Skrifter med Indledning (Om «Kærlighed uden Strømper»). X + 247 S.

JAKOB PETER MYNSTER

W. J. W. W. W.

H. SCHWANENFLÜGEL

JAKOB PETER MYNSTER

HANS PERSONLIGHED OG FORFATTERSKAB

FØRSTE BOG

FRA HANS UNGDOM OG FØRSTE PRÆSTELIGE PERIODE

KØBENHAVN

DET SCHUBOTHESKE FORLAG

J. L. LYBECKER OG E. A. HIRSCHSPRUNG

1900

99.4

My

«Salige ere de Rene af Hjertet;
thi de skulle sé Gud!»

Matth. V, 6.

«Vi leve fjernt fra den Elskede
og maa taale Medbejlernes Fræk-
hed; Gud, som leder Verden, er
vidende om Alt. Sørg ikke!»

Hafiz Ghazeler.

TIL

HR. DR. PHIL.

SOFUS BIRKET-SMITH

UNIVERSITETETS OVERBIBLIOTHEKAR

K. af D. og Dbmd.

Kære Hr. Doktor!

Maa det være mig tilladt at dedicere Dem dette Skrift. — Grunden, hvorfor jeg ønsker at tilegne Dem det, er ikke for at dække mit ufuldkomne Arbejde med Deres anséte, videnskabelige Navn; men for at give den personlige Hengivenhed, jeg nærer for Dem, et Udtryk. Ligefra den Dag, jeg som Rus saa Dem i «Studenterforeningen», da De nylig var vendt tilbage fra Deltagelse i en Krig, der var ulykkelig, men ikke uhæderlig for vort kære Fødeland, har jeg nærret Sympathi for Dem. Hvor megen Pris, jeg senere kom til at sætte paa Deres lige saa grundige som smukt udarbejdede historiske Skrifter, véd De. — Men ogsaa af en anden Aarsag har jeg følt Trang til at tilegne Dem et literært Arbejde. De har som Chef for et af vore største offentlige Bibliotheker vundet fortjent Ry for en Humanitet og Liberalitet, som er kommen Alle, der benytte denne vigtige Institution, til Gode, og saaledes ogsaa mig. Jeg haaber derfor, De ikke vil vægre Dem ved at modtage min Dedikation, der ydes Dem med Venlighed og Ærbødighed.

Spørger De om Grunden til, at jeg netop har optaget dette Æmne til literærhistorisk Behandling, da skal jeg meddele, at jeg allerede for flere Aar tilbage fik Lyst til at gøre mig nøjere bekendt med den Polemik, Søren Kierkegaard rejste i Anledning af Mynsters Eftermæle. Men jeg havde næppe begyndt mine Undersøgelser, før jeg indsaa Nødvendigheden af først at klare mig Mynsters Liv, Personlighed og literære Stilning for at kunne skønne, hvad Vægt man kunde tillægge hans Anklagers og Forsvareres Indlæg. Medens Kierkegaards Skrifter jævnligen havde hørt til min Læsning, kendte jeg saa godt som aldeles Intet til Mynsters: det var altsaa nødvendigt, at jeg først tog fat paa Studiet af disse. Rigtig nok ventede jeg mig ikke stort Udbytte heraf; jeg efterfulgte blot i saa Henseende en Fordring, som maa stilles til enhver historisk Forfatter. Mynster stod den Gang for mig som et temmelig almindeligt Gennemsnitsmenneske, der blot paa Grund af fremherskende Strømninger og visse kulturelle Forhold var kommen til at spille en Rolle i dansk Aandsliv. — — Da hændte det Uventede mig. Jo mere jeg læste og studerede Mynster, steg min Højagtelse og dybe Ærbødighed for denne udmærkede og højtfortjente Mand, og paa samme Tid sank min gennem mange Aar nærede Beundring for Kierkegaard, indtil han nu næsten forekommer mig uudholdelig.

Men hvad der for mit Sjæleliv havde den største Betydning, var, at jeg, som i de yngre Aar havde været en afgjort Rationalist og aldrig mente mere at kunne vende tilbage til positiv Kristendom, følte mig under Læsningen af Mynsters Skrifter saa mægtig hendragen

til vor Kirkes Lære, at jeg til sidst aldeles overgav mig. Jeg tror nu, at Kristus er Guds Søn, og jeg véd, at han er Tidernes Midtpunkt. Jeg bryder Staven over de Kapitler, der i mit Ungdomsarbejde «Oldtidens Kulturhistorie» behandler den helige Historie, og navnlig det, der bærer Overskriften: «Jesus fra Nazareth». Adskillige, og derimellem Folk af Intelligens og med literært Navn, betroede mig hviskende, at «jeg havde skilt mig fortræffeligt» ved dette Kapitel; Forlæggeren, afd. Hofboghdr. Høst, anmodede mig indstændig om at lade det udkomme i Særtryk. Det maa da altsaa des værre have vakt Fleres Interesse. Jeg beklager nu dette dybt og raader Enhver, som Bogen skulde falde i Hænde, fra at gøre sig bekendt dermed: enkelte andre Kapitler i den store Bog turde maaské være læseværdige, dette er i hvert Tilfælde tyndt, overfladisk og aandløst; ligesom dets Idé er forkastelig.

Dem, højstærede, kære Ven! der altid er og har været sanddru i Deres Færd, har jeg ønsket at gøre denne Tilstaaelse, forat den saaledes kunde komme til et mig ubekendt læsende Publikums Kundskab; thi jeg kan ikke være tjent med, at Nogen skulde tage dette Skrift i Haanden under Forudsætning af, at dets Forfatter hyldede Anskuelse, han længst har opgivet.

Hvad Tid og Lejlighed for denne Bogs Fremkomst angaar, da turde det have føjet sig saaledes, at den vil findes betimelig. Mynsters Anseelse og Eftermæle har stadig været synkende siden Kierkegaards skammelige og forargelige Angreb paa hans Minde: hans An-

griber har faaet en Skare Eftersnakkere og derimellem Mænd, hvis Betydning i Literaturen ikke kan benægtes. Mellem saadanne regner jeg vistnok ikke Præsten Beck, der for nylig har udtalt sig saalunde om Mynster: «Han brugte sit Vid til at haane de Hellige, saa det er bleven sagt om ham, at det eneste Paulinske ved ham var, at han kunde sige: «Jeg har forfulgt Guds Menighed».» — Man sér heraf, hvorledes de gamle, sindrige Fabler altid gentage sig: Æslet sparker til Løven, som ikke mere kan forsvare sig. — Hvad Beck, der som Prædikant er en Skændegæst og som Theolog et Nul, mener og siger, kunde jo for Resten være aldeles ligegyldigt, hvis han ikke havde et uendeligt Tilhæng af blinde, ufornuftige Mennesker, der terrorisere de stiltfærdige Kristne og raabe paa, at samme Beck «for nærværende Tid er vor Folkekirkens mest fortjente Mand!» Her kunde man fristes til at udraabe: «risum teneatis amici?», hvis ikke det var harmeligt, at Sligt kan blive uimodsagt. Sandelig, vor nationale Kirke maatte være sunket dybt, hvis Beck skulde være dens betydeligste Mand.

Det er umuligt Andet, end at Mange af de Stille i Landet, der bevare en kysk Kristendom, ikke skulle forarges ved disse zelotiske Hyl: dem turde det maaské ikke være uvelkomment, at et Skrift nu henleder Opmærksomheden paa Mynsters ærværdige Skikkelse, der danner en saa afgjort Modsætning til de Herrers, som for Tiden føre an i «Frelsens Bataljoner.»

Gid da den Sympathi for Æmnet og den Veneration, der her er ydet en sjælden Mand, maa virke smittende paa dem, der gør mig den Ære at læse

min Bog. Men gid først og fremmest den redelige Forsker og smagfulde historiske Forfatter, hvem den er tilegnet, maa finde Behag i den; da tør jeg haabe, at den trods alle sine Ufuldkommenheder ikke er ganske forkastelig.

Kbhvn. Østerbro. 4. Oktbr. 1900.

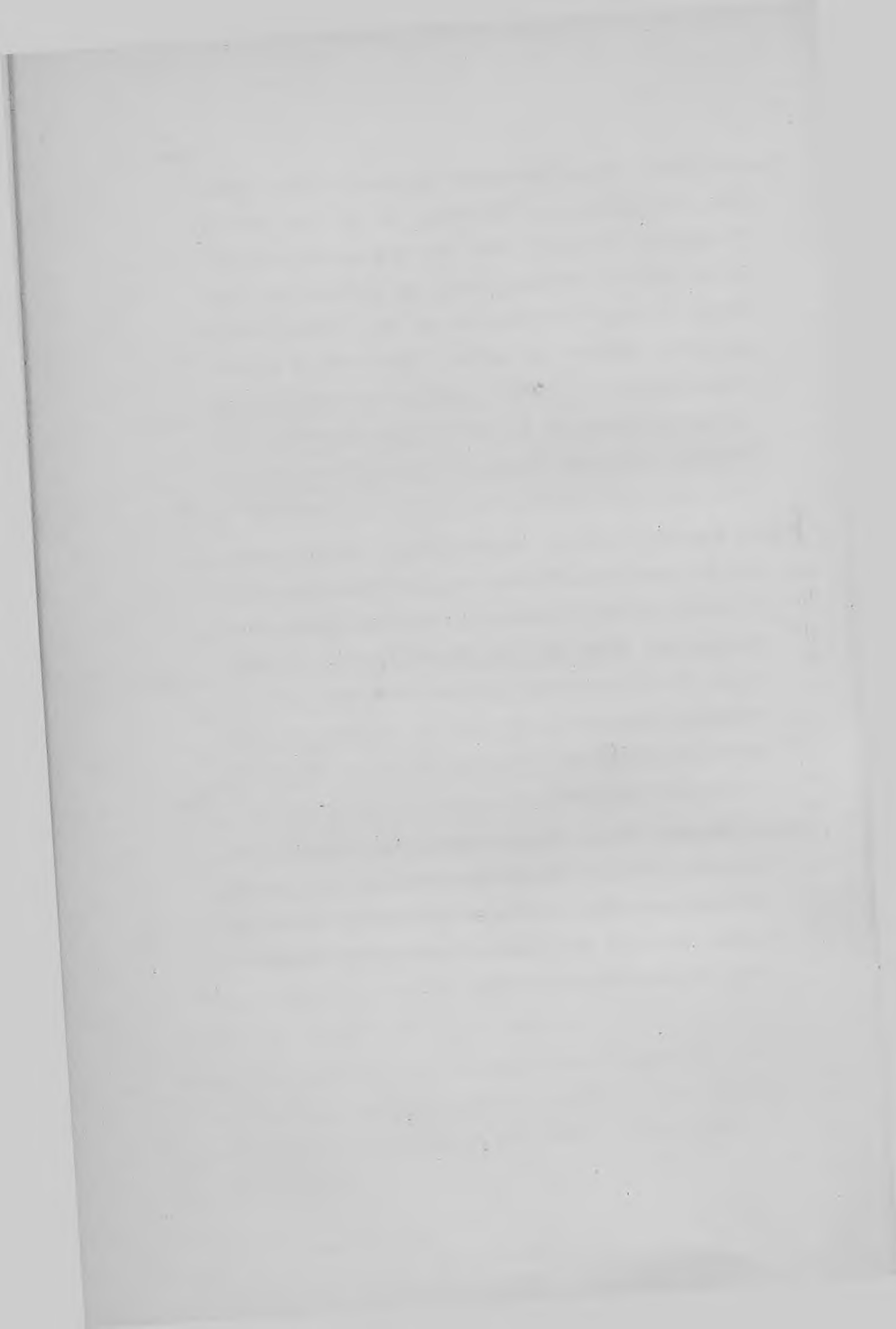
Med Højagtelse og Hengivenhed
Deres

H. S.

INDHOLD

	Side
Første Kapitel: „Nr. 5“. — Vilkaar i Barndomshjemmet (Faderens Død, Moderens Brev, Stedfaderen, Dr. F. L. Bang, og hans Hus, Brødrene Mynster); Jakob Peter bliver Student; de Bedste mellem Kammeraterne paa „Nr. 5“ (Laub, Steffens, Heger, Hornemann); Ole Hieronymus Mynster; Jakob Peter Mynsters første Ungdomsaar; et Blad af hans Hjertes Historie	1
Andet Kapitel: Bangs Formaningsskrift; J. P. Mynsters Huslærerplads hos J. G. Moltke-Bregentved: Greven; „Docendo discimus“; det grevelige Hus og den unge Huslærers Stemninger; A. B. Bentzon; M. véd ikke, hvad han vil være; Datidens Theologi og Filosofi (Materialismen); Kants Betydning for M.; Præstestanden foragtet; Tidens Rationalister; M.s Uvilje mod at søge Præstekald; han beslutter sig dog alligevel dertil; fortvivlede Dage; Ole Hieronymus kan ikke være sin Broder til moralsk Støtte; den voldsomme Krise sagtner; Resignation	31
Tredje Kapitel: Den, Gud vil Noget med, tugter han; den ny Stillings Behageligheder; Livslede; Gennembruddet og dets Art; „Kristi Moral“ (Enten—Eller); Tidens Moral	62

- Fjerde Kapitel:** „Gennembruddet“ kan ikke forklares rationelt; Evangeliets ny Betydning for M. („en anden Tingenes Orden“); Blik paa den moderne Bibelkritiks Mænd (Strausz, Baur og Tübingerne); den lærde Theologis Bedømmelse af M.s videnskabelige Arbejder; Mynster og Luther; Mynster mod Bojsens „tidssvarende“ Liturgi; „Spjellerupsprædikenerne“. — Hans Liv i Landsbypræstegaarden. Hans Omgang og Venner (Engelbreth og Kamra Rahbek). Han føler Kald til at komme til Hovedstaden 82
- Femte Kapitel:** Mynster bliver Præst i København: det énsomme og arbejdsomme Liv fortsættes; H. G. Clausen og Rationalismen; M. bliver Doktor theologiae; han gifter sig; han bliver Medlem af Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler; hans udmærkede Forsvar for de humanistiske Studier. Sørgelige Dødsfald; Ole Hieronymus Mynsters sidste Aar og Død 129
- Sjette Kapitel:** Første Sammenstød med Grundtvig; Dobbeltfront mod Grundtvigianisme og den yngre Rationalisme; Kamp mod den restituerede Materialisme; Polemik mod den ny spekulative Idealisme o: de danske Hegelianere 151

I.

Hvis Du, min Læser, hos vedkommende Avtoritet skulde have indhentet Tilladelse til at besøge en syg Ven, der laa paa Eneværelset Nr. 5 i Frederikshospitalets østre Pavillon, og dette Besøg fandt Sted paa en saa usædvanlig Tid som f. Eks. en Vinteraften hen imod Kl. 10, da kunde det vel hænde, hvis Du var kommen til at stikke Dine Fødder i «Lykkens Galocher» i Stedet for i Dine egne, og Dine Tanker tilfældigvis syslede med, hvad der foregik i København i Slutningen af det 18de Aarhundrede, at Du — siger jeg — ved Ankomsten til Dit Bestemmelsessted vilde blive mystificeret af det løjerligste Blændværk. I Stedet for en stakkels Patient, hvis Seng Du maaske nærmede Dig med tungt og smertelig bevæget Sind, vilde Du finde det ikke store Værelse opfyldt af flere unge Mennesker, hvis højrøstede Disput ofte afbrødes af Latter eller blot standsede, naar en Enkelt gjorde en skarp og træffende Bemærkning. Du vilde finde Lyset i Værelset dæmpet af Tobaksrøg, der dog ikke generede synderlig paa Grund af det høje Loft: kun en Gang imellem vilde Du maaske høre en Protest fremsættes mod «en ostindisk Pibe», hvis Røg med megen Allarm gik gennem Vand og afgav en ubehage-

lig Lugt. Saa vilde Du paa én Gang se en attenaarig Student med et aandfuldt Glimt i de smukke, varme Øjne fare op fra Stolen og skaffe sig Plads for sin Gang op og ned ad Gulvet; hans halvt udviklede Legeme vilde være uden Holdning; Du vilde se ham gestikulere stærkt med kejtede Haandbevægelser, og Du vilde høre en frisk, ustandselig Ordskaskade styrte fra hans Læber.

Kun En formaaede at standse denne Ordflom. Det var en slank, lidt mager, ung Mand med et smalt, ubevægeligt Ansigt, der endte i en vel formet, intelligent Hage*). Han halvt sad, halvt laa paa en Stol, fra hvilken, det saa ud som om, han ikke kunde rejse sig, fordi han ikke gad. Naar han fæstede sine store, fornuftklare Øjne paa det unge Brushoved og kom ham paa tværs med en nøgtern og skarp Vittighed, saa døde den frodigt voksende Tale paa den Unges Læber, og den indre Begejstrings Flamme slukkedes som af et koldt Styrtebad. Men det kunde ogsaa hænde, at det Modsatte blev Tilfældet. Følte den Unge sig som klemt mellem Skjolde af den Ældres ubarmhjertige Argumenter, og disse ledsagedes af et ilsomt, maliciøst-ironisk Træk paa det ellers uforstyrrelige Ansigt, da vilde Ynglingen ikke give tabt: med stor Alvor og Omstændelighed søgte han da at retfærdiggøre sin Sag. Men kunde han alligevel ikke føre den igennem, og En af Selskabet raabte: «Steffens forsvarer sig!» (en staaende Replik, som sædvanlig efterfulgtes af en lystig Latter), da kunde han blive som rasende og slaa løs paa den Nærmeste, som ikke altid var den Skyldigste. Men nu blev Munterheden naturligvis almindelig.

Dog, min Læser! Du har maaske som hin brave Justitsraad i H. C. Andersens Æventyr allerede afført

*) Hans Ungdomsportræt hænger hos hans Sønnedøtre paa «Emils Minde».

Dig Dine vidundervirkende Galocher: Blændværket er forsvundet, og Du er atter ført tilbage til vort eget Aarhundredes triste Slutningsperiode. Du har set til Din betænkelig syge Ven og har forladt ham, idet Du dog, medens Du gaar ned ad Trappen, kaster et sidste Blik paa den Dør, der maaske for denne Sinde ikke mere skal aabne sig for Dig; og nu ser Du malet med store Bogstaver paa dens Yderside: Mynsters Gang. Da vil atter hint flygtige Blændværkshillede rinde Dig i Hu, og Du vil besinde Dig paa, at det Lag, hvortil Din Fantasi tryllede Dig hen, var den Studenter «Commers» i Begyndelsen af 1790erne, hvori Ole Hieronymus Mynster, den unge, højtbegavede Mediciner, var uvalgt Senior og selvskreven Ordstyrer.

Ole Hieronymus Mynster og hans yngre Broder, Jakob Peter*), vare Sønner af den afdøde Inspektør ved Frederiks Hospital, Kammerraad Christian Peter Mynster, der var barnefødt i Vendsyssel. Hans Slægt antages at være indvandret her i Landet med en tysk Rytterofficér, der i Midten af det 17de Aarhundrede bosatte sig i Jylland; deres Stamsted skulde være den historisk bekendte By i Westphalen: deraf Ættens Navn. Da Christian Mynster som «promoveret Skriverkarl» fra Aalborg drog til København og hæderligt havde overstaaet dansk juridisk Eksamen, fik han efter et Par Aars Forløb Ansættelse som Kopist ved det kgl. General-Landvæsens Collegium. Det taler til hans Fordel, at den kloge og forsigtige Grev Adam Gottlob Moltke, Collegiets Præsident, her blev opmærksom paa ham og lejlighedsvis benyttede ham som Privatsekretær. Da Moltke var den Første i Direktionen for

*) Mynster «Meddelelser om mit Levned» 1ste—2det Afsn.

det kgl. Frederikshospital, og den unge Mynster var forlovet med den smukke Nicoline Ring, Datter af Hospitalets Inspektør, sørgede Moltke for, at hans Protegé fik Ekspektance paa sin tilkommende Svigerfaders Embede. 1770 holdt de Bryllup, og de unge Folk synes at have været meget lykkelige. — Da døde Kammerraad Mynster af Brystsye, endnu i sin bedste Alder. Hans Enke sad igen med to Drengbørn, der ikkun vare i deres spæde Alder; stor arvet Gæld hvilede paa Boet, og det saa ud til den rene Elendighed. Da kom Doktor Frederik Ludvig Bang som en frelsende Engel. Han anholdt Mdm. Mynster om hendes Haand og modtog hende og de smaa Stedsønner i sin anselige Overlægebolig, der laa i Stueetagen af den Pavillon, paa hvis første Sal vi for et Øjeblik siden have dvælet.

Dog kun en krank Livslykke var den stakkels Hustru beskaaret: Sygdom og Svaghed hjemsøgte hende atter og atter. Næppe havde hun overstaaet en Barselseng, før hun blev angrebet af den Sygdom, der to Aar i Forvejen havde lagt hendes første Mand i Graven. Snart blev hendes Kiste sænket ned ved hans Side. — Det gør et dybt, vemodigt Indtryk at se denne lidende Kvinde kort før sit Endeligt være beskæftiget med at nedskrive nogle moderlige Erindringsord til sine smaa Sønner, lige indtil Pennen er falden hende ud af den rystende Haand. Brevet til Jakob Peter har hun kun mægtet at faa begyndt paa; men de Ord, det var hende om at gøre at lægge hans ældre Broder paa Hjerte, bevares endnu pietetsfuldt i dennes Æt. De lyde:

Min kære Søn!

Lad, mit kære Barn! en døende Moders sidste og hjertelige Formaning synke dybt i Dit unge Hjerte. I hvor ung Du er, nu da jeg forlader Dig, har jeg dog ofte frygtet for Dig, naar jeg betragtede den

store Flygtighed, der var forenet hos Dig med en efter Din Alder ikke altid almindelig Vittighed. O min Søn! Vittighed og Forstand er en Guds Gave; men det er en farlig Gave, naar man misbruger den. Hvor ofte ser man ikke, desto værre! den Vittige at misbruge sine Gaver til de skammeligste Ting; ja (det gyser i mig ved at sige det) til at bestride Guddommen selv og de aabenbarede Sandheder. Til den Ende, mit Barn! naar Syndere lokke Dig, da følg ikke, og vogt Dig for letsindige Synderes Selskab; thi det er en evig Sandhed, at ondt Selskab fordærver gode Sæder, og da Hjertet af Naturen er saa tilbøjelig til det Onde, saa kan snart en letsindig og daarlig Samtale, blandet med forfængelig Vittighed, anrette ubodelig Skade. Lad derfor Herrens Ord stedse være paa Dit Hjerte, og tænk derpaa Dag og Nat, og det skal blive Dig sødere end Honning (Ps. 19; 11). Erindre Dig Davids Svar paa det højst vigtige Spørgsmaal: «Hvorledes skal den Unge bevare sin Vej ustraffelig?» «Naar han holder sig, Herre! til Dit Ord» (Ps. 119; 9). Og paa anden Maade er det vist heller ikke muligt; thi her er saa utallige Fristelser og Forførelser, at man forgæves kan tænke at bevares ustraffelig uden Guds besynderlig medvirkende Naade og en troende Tilegnelse af Kristi Fyldestgørelse og af de herlige Forjettelser om Kraft til at stride mod vore aandelige Fjender. Denne Tro maa underholdes ved idelige og andægtige Betragtninger over Guds Ord, samt en flittig og hjertelig Bøn; o forsøm ikke Bønnens allervigtigste Øvelse. Vogt Dig vel for at samtykke i en Synd; thi den drager flere efter sig; og Du véd jo, at Hvo, som støder an i ét Bud, er bleven skyldig i alle (Jak. 2, 10), og de usalige Følger af at fremture i Synden ere Forhærdelse, Fortvivlelse og Helvedes evige Angst; fra Alt dette har Din forbarmende Frelser friet Dig

ved sine forsmædelige Lidelser. O min Søn! lad ham dog beholde Dig som en Løn for sine Smerter, og korsfæst ham dog ikke paa ny ved Ligegyldighed imod ham eller ved forsættelige Synder, men stræb i en troende Forening med ham at vandre som et fromt og retskaffent Guds Barn alle Dit Livs Dage, saa skal jeg have den Glæde at se Dig hisset for Guds Trone, hvor vor Forretning skal være idelig at love og prise Gud og Lammet, som har købt os til Gud med sit Blod. —

Glem aldrig at bevise Din retskafne Stedfader den tilbørlige Kærlighed og Ærbødighed, og vær lydlig mod hans Formaninger, saa er jeg vis paa, at han som oprigtig Fader skal sørge for Din Velfærd. Dersom Din Fader gifter sig, da vis ligeledes sønlig Kærlighed, Ærbødighed og Lydighed mod den, der træder Dig i Moders Sted. Er hun god, da skal Du vinde hendes Hjerte, og hun skal elske Dig som sin egen; skulde hun derimod være vanskelig at komme til Rette med (hvilket Du dog ikke maa være tilbøjelig til at tro), saa skal Din sagtmodige Føjelighed formilde hende, i den Sted en stiv og trodsig Opførsel skulde gøre Livet bittert baade for hende og Dig. Tag Dig aldrig for, mit Barn! at beklage Dig for Dine Jævnlige over de Vanskeligheder, som maatte møde Dig i Dine Forældres Hus; jeg véd og har set slige daarlige Beklagelsers farlige Følger: hvorledes den Ene forbitrer og ophidser den Anden, saa at skadelige Mistanker, Kiv og Strid opæde Familiene, Hjerterne forhærdes og gøres ubekvemme til Boliger for den venlige og sagtmodige Jesus. Bær derfor med et sagtmodigt Sind (under idelig Bøn om guddommelig Bistand) hvad der maatte møde, og lad den skadelige Misfornøjelse aldrig faa Magt over Dig; thi det er denne den menneskelige Lyksaligheds Fjende, der gør Besværlighederne ti Gange saa store,

som de i sig selv ere. Dette er en vigtig Formaning, mit Barn! thi Din timelige, ja maaske evige Lyksalighed kan hindres ved sammes Forsømmelse.

Hav Ærbødighed for den, der skal lære Dig, og vær flittig. Betænk, at de unge Aar gaa snart, og det er dog i dem, Du skal lære de Ting, der siden skulle forskaffe Dig Brødet. Se omkring Dig og betragt de mange bedrøvelige Eksempler af Mennesker, som have tilbragt deres Ungdomsdage med Daarligheder i Stedet for at anvende dem paa alvorlige Ting og ere derved i de tilkommende Aar blevne Verdens Foragt og deres Venners. Jeg haaber dog, at deres Eksempel skal opmuntre Dig til at vise anden Flid end de. — Men lad Dig og ved Guds Naade bevare fra en anden Afvej, nemlig at arbejde af Lyst til forfængelig Ære; deraf flyder vist mange andre Ting, som ikke saa let ses forud. Den, der arbejder alene for at roses, han faar omsider Lyst til at udmærke sig ved noget ret Usædvanligt, og da Hjertet ikke er retskaffent for Gud, saa tages undertiden Troens helligste Lærdomme, fordrejes og forklæres paa de mest forvante Maader, alene det er Nyt, og før af Andre saaledes forklaret. Deri søger Forfatteren sin Ære; det gives i Trykken og kan derefter, saalænge Verden staar, være en bedrøvelig Anledning til Vildfarelser. — Arbejd med Flid, fordi det er Dig af Gud befalet som en Pligt, og giv Gud Æren for den Fremgang, Du gør.

Nu, mit kære Barn! har jeg, saa vidt Gud har givet mig Naade dertil, indskærpet Dig en Del af Livets vigtigste Pligter. Min moderlige Kærlighed har gjort mig det let, der ellers vilde have været besværligt nok for min matte Haand og mit adspredte Sind. Men Herren, min trofaste Gud og Frelser, indtrykke selv kraftig baade disse og andre fornødne Sandheder i Dit unge Hjerte. Han bevare Dig for

sin Barmhjertigheds Skyld i Din Daabs herlige Naade; han føre Dig efter sin Hyrdetrofasthed, om Du skulde afvige, snart igen tilbage paa den rette Vej; han lede Dig her ved sine Raad, og annamme Dig omsider til Ære. Med hvilken Glæde vil jeg da modtage Dig hisset hos vor højlovede Frelser og sige: «Se her er et af de Børn, Du haver givet mig!»

Jeg vil nu slutte med Johannes' trøstelige, opmuntrende Ord (1ste Joh. III, 2—3): «I Elskelige! nu ere vi Guds Børn, og det er endnu ikke aabenbaret, hvad vi skulle vorde; men vi vide, naar han aabenbares, vi da skulle vorde ham lige; thi vi skulle se ham, som han er. Og Hver, som haver dette Haab til ham, rense sig selv, ligesom han er ren.»

Den 30. April 1779.

Nicoline Bang.

Saaledes stode da Kammerraad Mynsters Smaadrenge forældreløse tilbage i Verden. Ole Hieronymus (der havde faaet dette Navn efter sin Morfader) gik den Gang i sit syvende Aar, Jakob Peter, der var født d. 8. Novbr. 1775, var 3¹/₂. — Egentlig var et dybt melankolsk Træk fælles for disse Børn; men tilsyneladende var der stor Forskel paa deres Temperamenter: den Ældste var livlig, snaksom og kunde, naar han fandt bestemt Modstand mod sin Vilje, blive heftig og bryde ud i en Ordstrøm, der selv paa Voksne momentvis kunde gøre et skræmmende Indtryk; den Yngste var stille, bly og stædig: han tav hellere, end han forsvarede sig; kun de Taarer, som kom i Barnets Øjne, viste, at han følte sin Ret. Allerede hans fromme Moder havde før sin Død ængstet sig over dette Træk af stivsindet Stolthed: Jakob Peter vilde for ingen Pris lade Barnepigen binde hans Strømper; han vidste,

han godt kunde gøre det selv; truede man ham da med Straf, taalte han hellere den sidste, end han gav efter. Kun Broderen gav han under de smaa barnlige Stridigheder efter for; ham elskede han; indrømmede ham villig Aldersfortrinet og bøjede sig for hans formentlig aandelige Overlegenhed. —

Hvorledes vare nu de Omgivelser, under hvilke disse Børn voksede op? —

I Erslevs Forfatterleksikon, hvor Artiklen: «Jakob Peter Mynster» er revideret af denne selv, staar der, at han som forældreløst Barn fik «en sand Fader» i Dr. med. Frederik Bang; hans Nekrolog over Stedfaderen i Literaturtidende f. 1821, og hans Sørgetale ved hans Ligfærd Aaret i Forvejen synes heller ikke at svække denne Bemærkning. Men læser man denne som hin med lidt Agtpaagivenhed, vil man frapperes over den Kølighed og næsten fuldstændige Mangel paa Sympathi, der karakteriserer begge, og som ellers ikke plejer at savnes i denne Art af Mynsters aandelige Produktion. Han ophørte aldrig «at agte» sin Stedfader som borgerlig og privat Personlighed; men nære nogen virkelig sønlig Kærlighed til ham, var ham umuligt. Og en direkte Udtalelse i samme Retning findes ogsaa i Ole Hieronymus' efterladte Papirer. Selv han, der dog senere som medicinsk Student kom til at staa i Elevens Taknemlighedsgæld til den dygtige Fagmand og Lærer, kunde aldrig naa højere end til «Agtelse» for Stedfaderen. Grunden til dette Forhold laa sikkert ikke alene i Bangs Karaktér og Naturel, heller ikke blot i den Maade, hvorpaa Familieforholdene udviklede sig i hans Hus, men ogsaa fornemmelig i den Brydningstid, hvori Brødrene Mynsters Ungdomsperiode falder, og for hvilken de, hver paa sin Maade, blev Repræsentanter. — —

Det er, som man endnu her i det 18de Aarhundredes sidste Decennium føler sig hensat til et

Holbergsk Familiesceneri, naar man søger at skaffe sig en Forestilling om Gangen og Tonen i det Bangske Hjem.

Bang selv var utvivlsomt en meget begavet Mand, lige som han hørte til en Slægt, der gemte rige Evner. Hans ældste Broder var bekendt som Jurist og virksomt Medlem af den store Landbokommission: 1777 var han bleven adlet, og efter Stampes Død erholdt han det vigtige Embede som Generalprokurør. Hans ene Søster blev Moder til Henrik Steffens, hans anden til Grundtvig. Dr. Frederik Bang selv havde under Selvovervindelse arbejdet sig frem med Energi og Dygtighed. Da hans fattige Fader var død, underkastede han sig sin formaaende Broders Vilje og valgte Medicinen til Fagstudium. Efter endt Universitetsprøve drev han sit Studium med Iver paa en videnskabelig Udenlandsrejse; men karakteristisk nok, uagtet han dvælede i Storstæder, hvor han havde kunnet gøre de berømte Lægers personlige Bekendtskab, holdt han sig fjernt fra dem og studerede paa egen Haand. Hjemkommen til København, forsvarede han sin i Udlandet udarbejdede Disputats og blev ikke længe efter ansat som Overlæge ved Frederiks Hospital. Her indførte han den heldige Skik, at unge medicinske Studerende skulde undervises ved selve Sygesengen. Bang var en Mester i denne Kunst: hvert Sygdomstilfælde behandlede han med en indgaaende Nøjagtighed, en objektiv Ro og en Uhildethed af alle gamle Doktriner, som vistnok den Gang var et Særsyn. Senere udgav han sine Hospitalsiagttagelser tilligemed en systematisk Lærebog, «Praxis medica», der lige ind i det 19de Aarhundrede nød Anseelse som et klassisk Arbejde i sin Art. — Men al denne Selvlærthed udviklede ogsaa hos ham Avtodidaktens Ubøjelighed i Meninger og Anskuelser. — Dertil kom, at han alle Dage havde ført et næsten altfor ulasteligt Levned. Som Student og Candidat

holdt han sig fjernt fra alle ungdommelige Adspredelser; trykkedes han af Angst for Fristelser eller Sygdomme, slog han op i Biblen og fandt «altid» et Skriftsted, som han kunde anvende til sin Trøst eller Bestyrkelse. Tilsidst havnede han i den urokkeligste Sær-Orthodoksi og den reneste Pietisme. Aldrig taalte han nogen som helst Tvivl om de Hovedsætninger, Pietismen stadig indprænter. Hvis En mellem hans Omgivelser tillod sig en lille frygtsom Indvending mod Læren om den menneskelige Naturs Grundfordærvethed, om Djævlens stadige og snedige Anløb, om Forsoningen ved Jesu Blod etc., saa kom Fanatismen voldsomt op i hans Sind. Ja blot Mistanken om, at man muligvis tvivlede paa Sligt, kunde bringe Manden i Fyr og Flamme. Naar saa den religiøse Lidenskab havde udraset, kunde han gøre sine maalløse Tilhørere opmærksom paa, at det, han sagde, talte han ikke af sig selv; men det var den hellige Aands Naadevirkninger i ham, der voldte det. — Rigelig Lejlighed til at udvikle sine religiøse Anskuelser fandt han ved de aftenlige Andagstimer, han havde indrettet i sit Hus.

Efter at Brødrene Mynsters Moder var død, havde Bang ægtet en rig Skibsførers Enke, der fra sit første Ægteskab medbragte en Datter. Men da ogsaa denne Hustru efter to Aars Forløb døde af den samme Sygdom, der havde bortrevet den første, hjemførte den 35aarige Mand en ganske ung Pige, der endnu gik i sit 17de Aar, og som altsaa ikke havde fyldt Halvdelen af sin Mands Alder. Hun hed Louise Hansen og var Datter af den afdøde Sognepræst til Helligaands Kirke. Hendes Hjem saa vel som hendes Opdragelse havde været strængt pietistisk. Men da hun nu som Hustru stod i Ungdommens Blomstring, viste det sig, at denne Opdragelse havde haft den modsatte Virkning af, hvad den tilsigtede. Bangs Husvæsen truede med under den uerfarne og flotte Husmoders Styrelse at

komme i den største Forvirring; og hendes Moder tilligemed hendes to Søstre maatte da flytte ind i Overlægeboligen paa Frederiks Hospital for at sætte Skik paa det Hele. Præsteenken var en meget respektabel og meget streng Madame; hendes ældste Datter var i den Alder, hvor Giftermaalsudsigterne pleje at glippe for unge Piger; hun skulde være Guvernante for Datteren i Huset. Disse to sammen med Dr. Bang synes at have dannet «det huslige Senat», som i Familieanliggender fældte inappellable Domme. Var Husfaderen i fortrædeligt Humør, og det var han ofte; thi Alt gjorde et stærkt Indtryk paa ham, og idelig sukkede han og skændte over Livets Genvordigheder, — saa skulde disse vigtige og selvbevidste Damer ikke formilde hans Sind. Hvert Maaltid blev i Reglen krydret med lange Straffetaler til Sønnerne, og hver lille Forseelse blev gjort til en grov Synd. — Om Aftenen samledes den ganske Familie i Storstuen, og her mødte Husfaderen op med nogle store Foliobøger, der indeholdt Dagbogsoptegnelser fra Ungdomstiden. Disse Bøger var de yngre Familienmedlemmers Skræk: i dem kunde Faderen sidde og blade længe, inden han fandt Noget, der passede for Øjeblikket. En Gang imellem overraskedes han af Et og Andet, som var undsluppet hans Erindring, og saa kunde han fordybe sig deri, saa Situationen aldeles gik ham af Glemme. Imedens sad de Andre og maabede eller vare Søvnens nær. Endelig oplæste han da en eller anden Kedsommelighed, der ledsagedes af en ligesaa triviell religiøs Bemærkning. Derefter bleve to, i Reglen meget lange Psalmer afsungne til Melodier, som undertiden Ingen kendte. Om Familienmedlemmernes Sangevne spurgtes ikke; synge maatte de, Unge som Gamle. Efter denne ørelystelige Concert fik man Lov til at begive sig til Ro. — Men inde i «Ammestuen» fortalte Pigerne hinanden og Drengene saa skamløse Historier og opførte sig saa uskikkeligt, at man ikke

burde have taalt dem i noget ordentligt Hus. Paa dem havde altsaa den tvungne Husandagt den Virkning.

Men heller ikke paa Husmoders og Børns Moralitet synes de religiøse Sentenser og den evige Tærskens Bibelsteder at have haft den forønskede Indflydelse. Bang blev som en anden «Jeronimus» holdt for Nar i sit eget Hus. Da hans Stedsønner voksede til og droges af Tidens almindelige Lyst til at spille Komædie, maatte den pietistiske Fader naturligvis helst Intet vide derom. Ole Hieronymus lavede da de livligste Historier for at narre «den Gamle», medens Jakob Peter tav, ikke uden Undseelse ved Broderens utrolige Opfindsomhed. — Og Stedmoderen selv gav dem Intet efter i det Stykke: hun spillede selv sin Mand paa Næsen, naar hun saa sit Snit. Det kunde hænde, naar hun i al Hemmelighed holdt Kaffeselskab hjemme, at Doktoren uventet traadte ind ad Døren. Hans Kone var da ikke raadvild. Inden han endnu kunde faa besindet sig paa, hvad der foregik i Stuen, før hun imod ham med et Forfærdelsesudraab: «Nej Bang! hvad fejler Du dog? Du er jo ganske hvid i Ansigtet.» Og Manden, som var meget øm og ængstelig for sin Sundhed, traadte hurtigt hen til Spejlet for at iagttage, om virkelig et farligt Sygdomstegn viste sig i hans Ansigt. Fru Louise benyttede imedens Lejligheden til i største Hast at faa taget af Bordet. Naar Doktoren vendte sig om, var der intet Spor af Slaberadsen tilbage; desuden havde hans Tanker imedens taget en anden Retning; saa, skulde han have set Noget, da han traadte ind ad Døren, var det nu glemt. — — Naar Steddatteren af Frygt for Faderens Forbud uden hans Vidende havde begivet sig til en lille Forlystelse, og Doktoren pludselig, seende op fra sin Læsning, savnede hendes Nærværelse, var hans Hustru straks paa Færde: «Men Bang dog, hvor har Du haft Dine Øjne henne! Hun har været her hele Aftenen og er først for nylig gaaet op

paa sit Værelse.» I Hast fik nu en af Pigerne Ordre til at løbe hen til Frøkenen og melde, at hendes Fader havde mærket hendes Fraværelse; hun maatte straks komme hjem. — — Var der ruttet for stærkt med Husholdningspengene, vidste Fruen ogsaa at hjælpe sig. Hun kom f. Eks. Manden i Møde med en Bunke fint Dækketøj og sagde: «Aah Bang! her var en stakkels Kone, der trængte saa haardt til Penge; hun bad, jeg vilde afkøbe hende disse Sager, der tilhørte hendes Brudeudstyr.» Manden modstod ikke denne Appel til hans Velgørenhedssans; han betalte sin Kones Udgift og fik Intet at vide om, at hun havde hentet hint Dækketøj ud af sit eget Linnedskab. —

Det er rigtigt, at en Mand skal være Herre i sit Hus; men han maa ikke paa én Gang være den Strenge, Myndige og saa En, som atter og atter lader sig tage ved Næsen af dem, han netop ønsker at indgyde Respekt. Da bliver han komisk. — Men Bang synes i saa Henseende at have været tilfreds med sig selv. Uagtet hans Prækemani gik saa vidt, at han endogsaa plagede sine Patienter med Foredrag over Forsoningslæren og derved vakte en for ham ubehagelig Opsigt*), saa maa han dog idetmindste være vedbleven at besvære sin Familie med sin bornerede Religiositet; thi hans egen kødelige Søn, den bekendte Læge, Prof. Oluf Bang klager i efterladte avtobiografiske Optegnelser over den Pine, «det voldte ham, Syvaarsdrenge, at skulle opdrages ved Bibellæsning og Psalmesang.»

Den «Agtelse», Dr. Bangs Børn nærede for ham, bestod da deri, at de egentlig kun frygtede ham. De vidste, at de i enhver Henseende vare afhængige af ham, ikke alene for de unge Aars Vedkommende, men ogsaa for deres Fremtids. Thi han, den for-

*) Se det lille Skrift «*Tria juncta in uno*» Nr. I.

maaende og anséte Mand, hvis Broder beklædte en høj Statsstilling, og selv som betroet Læge færdedes i de fornemste Huse, efterfulgte altid sit stærke Hang til Nepotisme: snart skaffede han en nær Slægtning et godt Embede, snart bragte han en Andens Sager paa Fode ved et rigt Giftermaal o. s. fr. Men saa forlangte han ogsaa paa den anden Side, at de Frænder, der havde hans Hjælp nødvendig, skulde rette sig efter hans Dispositioner. Navnlig taalte han ikke, at Ungdommen fulgte sit eget Hoved: «Andre havde valgt for ham, da hans Livsbane skulde bestemmes; og han var dog kommen paa sin rette Hylde.» Skønt han elskede sin Søster, Henrik Steffens Moder, højt, havde han dog følt noget Mishag ved, at hendes Søn ved Modtagelsen i hans Hus, i Stedet for efter Skik at kysse ham paa Haanden, frejdig havde rystet den, da den blev ham rakt. Og hvor forbitret blev han ikke, da Nevøen efter at være bleven Student valgte Noget saa brødløst som «Naturvidenskaberne» til sit Studium! Imidlertid var, som bekendt, Henrik Steffens stædig paa det Gebet, og Onkelen, der til Syvende og sidst var en godmodig Mand, lod ham endelig følge sin Vilje*). — Men hans Stedsønner skulde ikke have Lov til dette. Først tænkte han paa at gøre en Advokat ud af den Ældste, der altid demonstrerede saa ivrigt. Senere forandrede han sin Beslutning: Ole var et godt Hoved; han skulde være Læge ligesom han selv. Jakob Peter derimod, som baade han og hans selvbevidste Svigermoder ansaa for en svagt begavet Dreng, kunde næppe opnaa Mere end en Gang at blive Præst i et Landsogn. — —

Jakob Peter var nu vistnok ikke meget udviklet; han var lille af Vækst, og Stemmen spæd; men han hørte til de langsomme og stadige Naturer. I denne

*) Steffens: Was ich erlebte II.

Drengs Sind var der en Dybde, i hans Følelse en Inderlighed og i hans Vilje en Alvor, hvorom de Færreste eller maaske Ingen havde nogen Anelse. Stille gik han med sine Ting, tav til den iltre Faders trættende Behjælpelser og var for stolt til at retfærdiggøre sig, naar han paa den ubilligste Maade blev irettesat af «Mormoder». Skønt han havde noget nær de sletteste Lærere, og Ingen tog sig ordentlig af hans Undervisning, var han dog ufortrøden i sin stille Flid. Da det var bleven bestemt, at han skulde være Landsbypræst, tog han Tingene med Ro: «der var jo længe til, at den Sag skulde afgøres.» Men Et vidste han med sig selv, at dersom han en Gang skulde føle Lyst til at vælge en anden Livsvej, skulde ingen Familiedespotisme hindre ham i at følge sin Attraa. Foreløbig lod han det blive ved «Landsbypræsten». En saadan Stilling stemmede ganske godt overens med hans ungdommelige Drømme om en fredelig, landlig-idyllisk Tilværelse.

Et Vidnesbyrd om, hvorledes J. P. Mynster blev negligeret i sit Hjem, forekommer det mig at være, at man bestemte, at han skulde være Student, inden han endnu havde fyldt sit 15de Aar. Dr. Bang var rigtignok bleven Student i samme Alder; men da hans yngste Stedsøn af «Familiesenatet» ansåas for «en dum Dreng», og da Faderen var aldeles ubekendt med hans Kundskabsfond, synes det næsten uforsvarligt at demittere ham. Dette besørgedes ikke desto mindre af Doktoren selv. Og Jakob Peter (som til Trods for den Forlegenhed, der var over hans Fremtræden, altid i Afgørelsens Øjeblik besad Noget af «det Fortvivlelsens Mod, som hører til at fyldestgøre det 11te Bud»: man skal ikke lade sig forbløffe) absolverede Examen artium

saaledes, at han blev den første Laudabilist efter «de Indkaldte». — Man skulde nu tro, at glade og forbavsede Ansigter havde modtaget ham ved Hjemkomsten; men det Hele synes at være løbet ret køligt og stiltfærdigt af. Den hæderlige Tilendebringelse af en Prøve, som for alle unge Mennesker spiller en saare betydelig Rolle, forhøjede ikke i nogen Maade hans personlige Værd i de strenge Slægtinges Øjne.

Ikke desto mindre har han været glad ved at have overstaaet Eksamen med Hæder. Tidlig var han et meget æresfølende Menneske og satte stor Pris paa det, der behøves for at opnaa Agtelse i det sociale Liv. Gladest har han dog været ved Tanken om, at han nu som ung, flink «Academicus» havde erhvervet sig Ret til at indtage sin Plads mellem «den store Broders» Kammerater; thi selv havde han ingen. Den eneste af hans Eksamensfæller, hvis Begavelse hævdede sig over Jævnmaalet, var Henrik Steffens, og denne var allerede et Par Aar ældre end han og fik snart Studier tilfælles med hans Broder. — —

Det var drøjt for Brødrene Mynster, naar Stedfaderen efter Aftensmaaltidet tændte sin Pibe og forlangte, at de skulde underholde ham med Samtale, til den var røget ud. Men saa snart dette Øjeblik var indtraadt, før de op ad Trappen til Nr. 5; og her samledes efterhaanden et muntert Kompagni. Undertiden var Selskabet ret broget; man kunde træffe medicinske og kirurgiske Studenter fra Tyskland, Norge og Sverig, der vare komne til København for at søge den ansæte Professor Bangs Vejledning. Men i Reglen samledes ikke synderlig Flere end den faste Stok. Og i hvert Tilfælde var Ole Hieronymus Mynster Herre i sin Stue: Kirurgerne fik sjælden Lov til at fortælle liderlige Historier. Han forstod at give Samtalen den rette Kurs og at anspore dem til at tale, som det var værd at høre paa. Eller han holdt

Haanden over dem, der ved deres blotte personlige Nærværelse bragte en fin, rén, god Tone ind i Laget. — Det gjaldt især om H. Laub.

Laub nedstammede fra en tysk Patricierfamilie, der fra Augsburg var indvandret her i Landet. Hans Farfader havde været Livlæge under Frederik V; hans Fader først Avditør i Garden, senere kgl. Pakhusforvalter. Denne var en gæstfri og dannet Mand. Digteren Edvard Storm kom meget i hans Hus. Skønt Laub den Gang næppe var mere end Mesterlektianer i vor Frue Skole (Metropolitanskolen), havde Storm dog skaffet ham Adgang til «Efterslægtens» Forelæsningskursus, der som Regel kun var tilgængelig for modne Mænd. Ogsaa Selskabets Møder, hvor den livlige og hidsig Tode ofte fremkaldte varme Debatter, overværede Laub. Her traf han Rahbek, som straks blev indtagen i den unge, vakre Fyr og vandt ham for det dramatiske Selskab i Nyhavn. Ved deres Forestillinger optraadte Laub i Anstandsdameroller (thi Selskabets Kvinder maatte ikke spille Komædie) og høstede selve Mdm. Rosings Bifald, ikke mindst naar han forsøgte sig i hendes egne Roller. Ogsaa Rahbeks Hverv som Theaterkritiker i «Minerva» overtog han en Stund, og Rahbek kunde som Gammel ikke noksom rose «denne upartiske, rene og galdefri Pen, der vandt sig almindelig Agtelse»^{*)}. — Ole Hieronymus Mynsters Bekendtskab til Laub stammede allerede fra Frue Skole; og da de til og fra denne havde samme Vej at gaa, blev de halvvoxsne Drenges Venskab snart intimt. Atter traf de sammen paa Efterslægtelskabets Forelæsninger. — Laub hørte til de meget Faa, som mellem Kammeraterne paa Nr. 5 ikke fik sin Vens «Jernhaand» at føle; thi den skaanede snart Ingen. Men Laub var ogsaa et sjældent, elskeligt Menneske. Stille, alvorlig og fordringsløs, traadte han

*) Rahbek: Erindringer IV.

altid ligesom personlig tilbage for det, som han udtalte sin Begejstring eller Pietet for; og alligevel kunde man ikke glemme eller se bort fra hans Person. Dette anselige Hoved med den fyldige Haarvækst og de markerede Træk, disse store, men uendelig venlige Øjne, dette fine, man kunde næsten sige, elegante Væsen, gjorde straks et ualmindeligt Indtryk. «Deres Fader», raabte Kamma Rahbek til hans Søn, (den senere Biskop), da han første Gang kom i Besøg paa Bakkehuset, «har et velsignet Ansigt, saa godt og saa fuldt af Majestæt: han ser ud som en Minister — jeg ser ham altid med Stjerne og Baand» — her malede hun paa Brystet med Fingeren. — Naar Laub paa Nr. 5 med sin smukke, sonore Stemme læste op af Datidens Literatur, (og Ingen fulgte i saa Henseende med som han), saa lyttede Alle efter. Endnu mere interesserede dog Theatret ham. Vel forsømte han ingenlunde sit theologiske Studium; Steffens mindedes senere med Taknemlighed, hvorledes Laubs interesserede Flid med Theologien virkede beroligende paa ham, naar denne Videnskab begyndte at synke i hans Agtelse*); men sin Theaterpassion kunde Laub dog ikke opgive. Og man erindre vel, at de Ord, som vi nu hver Aften med mer eller mindre Ligegyldighed se skrevne over Nationalscenen: «Ej blot til Lyst», den Gang og netop paa den Tid havde sin fulde Gyldighed. Theatret stod for hin Slægt som en folkeopdragende Anstalt, der ved Fremstilling af det Ædles og Godes heltemodige Kamp skulde virke styrkende og æggende paa den borgerlige Tilskuer.

Laub har sikkert spillet en meget stor Rolle i Jakob Peter Mynsters tidlige Ungdomsliv. Han har ved sin Personlighed og sine æsthetiske Interesser imødekommet en dyb Trang til Venskab og aandeligt

*) Steffens a. S.

Liv hos dette lille, unge, halvt forladte Menneske. Ja, han har endogsaa taget sig af ham som Manuduktør, naar hans Lærers Uvidenhed og Ligeegyldighed blev altfor skandaløs.*)

Til den faste Stok paa Nr. 5 hørte ogsaa Henrik Steffens og Carl Heger. Den Første er oftere omtalt og skildret i vor senere Tidsperiode, den Sidste kun undtagelsesvis. Ikke saa underligt: den, der ikke selv sørger for at skaffe sig Plads i Historien, glemmes snart; og dog burde Carl Heger erindres mere end Mangen, der blot fylder op i et biografisk Leksikon; thi han har været saare Meget for de udmærkede Mænd, til hvilke han med varm Hengivenhed sluttede sig. Han har virkelig, hvad der er sjældent i Opgangstider og næsten umuligt i Nedgangsperioder, i sin Person udtrykt Venskabet Ideal. Carl Hegers Liv var «Eneboerens i Skoven bag den store Landevej»: han forholdt sig kun iagttagende lige overfor Livets brogede Færdsel: til positivt at gribe ind deri, var han saa blottet for Intensitet, at han trods den Iver, hvormed han kunde studere, og den Duelighed, hvormed han kunde vejlede Studenter til at bestaa den theologiske Prøve, aldrig var at overtale til selv at underkaste sig den; og dog var Præstegaardslivet i Landsbykirkens fredelige Skygge hans stadige Længsel! — Han hørte til de (i vor Tid sjældent kendte) sky og tilbageholdne Naturer, der ligesom udviske sig selv, for at de, i hvis Nærhed de færdes, mere kunne træde frem. — Under «Commersen» paa Nr. 5 sad Carl Heger som oftest halv tvær og hel tavs; saa og hørte kun paa de Andre. Men saa kunde han paa én Gang, naar Diskussionens livlige Strøm var standset, interessant gengive

*) Lengnicks Stamtavler: «Fam. Laub.» — Dr. Zeuthen: Et Par Aar af mit Liv. — Ludv. Mynster: Blade af M.s Liv og Tid. — Selmers Nekrol. Sml. II.

Samtalens Indhold og træffende efterligne Kammeraternes Mimik og Udtryksmaade: han besad ikke lidet af det sceniske Talent, Broderen Steffen ejede, og som glimtvis brød frem hos Søsteren Kamma. — For den yngre af Brødrene Mynster spillede han en betydelig Rolle hele Livet igennem. Hvad Horatio var for Hamlet, var Carl Heger for Jakob Peter Mynster. Skønt Mynster endnu i Hegers Levetid opnaaede den danske Kirkes højeste Stilling og som Prædikant i Manges Omdømme ikke havde sin Jævning, og uagtet Heger aldrig naaede længere end til at blive Prins Kristians Haandbibliothekar og Oversætter af et Par Smaaskrifter, saa plettede dog aldrig den svageste Draabe af Misundelse det smukke Venskabsforhold. Carl Heger var altid den Første til at glæde sig over Mynsters sociale Fremgang og stadig ivrig for at gøre Andre meddelagtig i sin Begejstring for hans aandelige Ydelser. Thi han levede kun i Tanken om sine Venner: deres Lykke var ogsaa hans; deres Modgang og enhver Uretfærdighed, der vederfores dem, følte han som sin egen Smerte. — Hvis Publikum og Skuespillere endnu havde æsthetisk Sundhed nok til at tilegne sig Oehlenschlägers bedste Tragedier, vilde man ikke saa sjældent faa Carl Hegers Minde opfrisket: den trofaste Thorvald i «Palnatoke» er intet Ideal, men efter Digterens egen Forsikring et livagtigt «Portræt» af Svogeren og Vennen*).

Til Kærneselskabet paa Nr. 5 maa ogsaa Jens Wilken Hornemann henregnes. Det var en stærk, frejdig og opvakt Ungersvend. Udgaet fra en gammel, ansét Præsteslægt og opvokset i et Hjem, hvor Husfaderen holdt fast ved den gammeldags Tro og Theologi, forment man ogsaa, det var selvfølgeligt, at Jens

*) J. P. Mynster: Kirkelige Lejlighedstaler II. — Oehlenschlägers Udv. Lyriske Digte ved Liebenberg S. 249. — Høsts Erindringer S. 30.

Wilken skulde være Præst. Dette blev dog ikke Tilfældet. Stærkt paavirket af Linnés udmærkede danske Discipel Vahl, kastede han sig med Iver over Botanikken og var paa det Tidspunkt, hvor vi nu befinde os, sysselsat med at løse den Prisopgave, Mæcenen Johan v. Bülow havde udsat: «en dansk økonomisk Plantelære». Steffens giver i sine Memoirer Vennen Hornemann det Vidnesbyrd, at «han var et fuldt ud sandt og naturligt Menneske, al Manierethed var ham imod.» Da han og Steffens senere foretog videnskabelige Vandringer i Nordtyskland, kunde Hornemann ikke sætte sig ind i sin Medvandrers ekscentriske Stemninger: «han forstod vel Steffens Naturlglæde om Dagen; men naar denne ogsaa jublede om Natten ved at føle Bjergenes Stenmasse under sine Fødder, saa ansaa han det for Affektation». Han anede ikke det Højtryk, Nattens jordskjulende Slør gav den unge Romantikers fantaserende Tanke*).

Mere aandbeslægtet har Hornemann følt sig med Ole Hieronymus Mynster. — Den Karakteristik, Steffens i sin Avtobiografi giver af denne mærkelige unge Mand, kalder hans Broder Jakob Peter «træffende»; den maa altsaa være korrekt; men jeg tror, den trænger til et Supplement. Steffens har aabenbart kun opfattet Ole Hieronymus fra den Side, der var vendt mod ham selv, nemlig den ironiske. Han siger: «Ole Hieronymus Mynster udmærkede sig i Sandhed ved Aand, besad mangfoldige Kundskaber og forstod mesterligt at tale som den Sagkyndige, selv naar en ham hidtil ganske ubekendt Sag blev berørt; da fik han Samtalen i Gang og syntes, medens han skaffede sig Underretning, kun at eksaminere for at erfare, hvorledes den sagkyndige Ven havde opfattet en ham selv meget velkendt Ting. Thi da han virkelig havde grundige Kundskaber, over-

*) Genealog-biograf. Arkiv I.

skuede han (skarpsindig, som han var) hurtig Sammenhængen mellem det Bekendte og det Ubekendte, behandlede dette med største Lethed og gengav derpaa i forandret Form, hvad han nys havde hørt, saa at den mindre Opmærksomme maatte tro, at han udtalte længe nærede, dybt gennemtænkte Tanker. Jeg, der stedse var altfor fordybet i mine egne Tanker og Forestillinger til at holde Øje med Andre, blev fuldstændig skuffet, og det varede meget længe, før jeg mærkede, at det var mine egne Anskuelser, han gav mig tilbage i forandret Skikkelse» — — — — Nogle ganske unge Mennesker havde paa O. H. Mynsters Foranstaltning lejet et Lokale og samlet og ordnet et lille Naturaliekabinet. Her holdt han nu Forelæsninger for dem efter Blumenbachs Haandbog. Da Steffens undrede sig herover eftersom Vennens Kundskaber i Naturhistorie ikke vare betydelige, tilbød han at holde Foredrag for ham over hvilket som helst Æmne i Blumenbach. Steffens fandt det næsten «uforskammet», da hans Kundskaber i Naturhistorie vare langt større end dens, der optraadte som Docent; men Ole Hieronymus begyndte ganske roligt sit Foredrag over det af Steffens valgte Stykke med følgende Indledning: «Her er slet ikke Tale om, at de unge Personer skulde vide Mere end, hvad der staar i denne Bog; men hvad der staar i den, skulde de vide. De kunde tage den 10 Gange i Haanden og erfare det dog ikke. Selv véd jeg rigtig nok ikke Mere, end hvad jeg just nu læser, og hvad jeg foredrager, det lærer jeg virkelig først nu at kende; men jeg forstaar at læse med Eftertanke og give Eftertanken Ord. At gaa ud over, hvad her staar, det vogter jeg mig vel for.» «Og nu», fortæller Steffens, «læste han virkelig en hel Time for mig over to Sider i Blumenbach og det paa en endog for mig underholdende Maade.» — Men det er øjensynligt, at O. H. Mynster kun har villet imponere Steffens med sin aandelige Overlegen-

hed for derigennem at opdrage ham: thi Ole Hieronymus var en stor Kunstner i den aandelige Fødselshjælp. Han kunde, fortæller Broderen, Jakob Peter, omgaas alle unge Mennesker, selv de lidet betydelige, og opmuntrende lokke det ejendommelige Aandsindhold, som endog de besad, frem. Men mod de virkelig Begavede kunde han være streng, ja haard. Det var ikke, fordi han frygtede for, at de skulde vokse ham over Hovedet; men den halvt affekterte og usande Følelse og det blæreagtige Væsen, som mer eller mindre er ejendommeligt for slige Mænd i deres Gæringsperiode, nærrede han en sand Animositet imod. Ikke desto mindre holdt O. H. Mynster af det unge Brushoved, Henrik Steffens, og kom ham altid efter deres hyppige Carambolager med største Godmodighed i Møde; Steffens paa sin Side kunde ikke undvære Nr. 5 og dets Centrum, Ole Hieronymus, hvor ofte end (som han selv siger) hans Sjæls saftfulde Træ blødte, naar Vennens skarpe Kniv afskar dets altfor mange og altfor yppige Vanskud.

I et andet Lys har O. H. Mynster dog vist sig for J. W. Hornemann, hvilket fremgaar af et (forhen næppe trykt) Brev, som Hornemann netop paa dette Tidspunkt skrev til sin Svoger, Præsten Morten Bredsdorff i Vester-Skjerninge, der først havde vakt hans Sans for Naturens Studium: «Blumenbachs Naturhistorie», skriver han, «bliver i denne Tid (1792) oversat af en af mine Venner ved Navn Mynster. Han har bedet mig at skaffe sig Subskribenter. Siden Du ikke har Bogen paa Tysk, er det altid værd at subskribere paa den, da det uden Tvivl er den bedste Haandbog, man har. Oversætteren er en ung Mand af sjældne Talenter, og — hvad egentlig har gjort mig til hans Ven — et fortræffeligt Hjerte, forbundet med al mulig Mangel paa Praleri. Han besidder ingen synderlig legemlig Fuldkommenhed, men des mere af den indvortes Fuld-

kommenhed. Hans Ansigt er vel ikke egentlig smukt, men godt; og Hvem vilde ikke hellere vælge det Sidste end det Første, naar Begge ikke kunde findes forenede. Den Beskedenhed, som enhver ung Mand burde besidde, der foragtes af Narre, men elskes af fornuftige Mennesker, den Egenskab ikke at ville synes klogere, lærdere, smukkere, bedre og i det Hele taget fuldkomnere, end man er, disse Dyder besidder han. Han vil derfor bestandig blive min Ven; ikke én af disse sympathetiske, idealske Venner, hvis Sjæl smelter sammen med Vennernes af bare Lighed som Kviksølvskugler; ikke en følsom Ven, der henflyder i Taarer og af bare Godhed græder sammen med den Anden over, at de ikke nok kunne elske hinanden; men en af de Venner, jeg kan have Agtelse for, fordi de have Hjerte, og fordi de have mig kær. Dem kan jeg holde af, skønt de maaske ikke viste mig samme Hengivenhed som en Anden, der kalder mig sin Ven, men jeg næppe hans.» — — —

Det var saadanne unge Mænds Ven og Kammerat J. P. Mynster attraaede at være, nu da han var bleven Student. Den spinkle Rus med den spæde Stemme var da ogsaa til Trods for sin ringe legemlige Udvikling selvskreven til at blive Medlem af Laget paa Nr. 5: han var jo Ole Hieronymus' Broder og havde Del i Værelset, hvor man samledes. Men han har straks her haft Lejlighed til at øve sig i den vittige Persiflage og rammende Sarkasme, som hele hans Liv igennem ved enkelte Lejligheder skal have været ham ejendommelig. Lige saa lidt som i Wessels «Norske Selskab» skaanede man paa «Nr. 5» hinanden. Bestandig svævede selv under de alvorligste Diskussioner Latteren over Ens Hoved; bestandig maatte man aandelig talt staa i «En-garde» Stilling. Var man træt af at tale om hine bevægede Aars politiske Æmner, frembød intet af Tidens social-filosofiske Spørgsmaal sig til Drøftelse,

saa stiklede man paa hinanden, gjorde Nar ad hinanden, eller skrev, til Afveksling, hinandens Ligvers. Jakob Peter Mynster, som jo skulde studere Theologi, fik saaledes sit eventuelle Eftermæle udfærdiget af Henrik Vilhelm Lundbye (senere Konsulatssekretær i Tunis og Camoëns Oversætter):

„Enderiim.

Som Lyden af en usmurt Vogn
saa var Hr. Jakobs*) Stemme i hans Sogn.
Til Menighedens sande Tarv og Hæder
han var dens Faarehyrde og dens Væder.
Omsider døde han som Superintendent,
og Fanden tog den Skat, som Himlen havde sendt^{**}). —

Den Tone forstod J. P. Mynster ret godt at slaa ind i: han vilde ikke lade sig lumpe af de djærve Kammerater og gav lejlighedsvis Raat for Usødet. Men i Grunden var hans Sindstilstand en ganske anden end den, der svarede til «Commersen» paa Nr. 5. Dybt i hans Sjæl kæmpede bitre Tanker med blød, higende Følsomhed; trodsende Ærekærhed med Fortvivlelsens Afmagt; Følelse af egen Usselhed med stum Resignation. Han vilde gerne være noget Mere end en lille jævnt begavet Student, som kun tolereredes i de ældre, lovende Kammeraters Samfund: han vilde være som én af dem! — Der var imidlertid hændt Noget lige efter hans Rusgilde, som dybt havde nedstemt hans Sind. De unge Mennesker havde naturligvis været glade og lystige; og det forstaaer sig, at Dusskaaler vare drukkede i Mængde. Men Dagen efter Gildet havde Laub sagt til J. P. Mynster: «Hør, lad vort Dusbroderskab være glemt? Jeg skal sige Dig, jeg gider ikke være

*) Der staar «Søfren», men oprindelig stod der «Jakob»; se Mynsters Meddelelser S. 52, 1ste Udg.

***) Lundbyes Rhapsodier 1801.

Du med «N. N.», som jeg ser hver Dag, men ikke kan lide. Naar han hører, at vi To ikke mere siger «Du» til hverandre, vil han ogsaa betragte mit og hans Dusdrikkeri som et Øjeblik's Indfald.» J. P. Mynster svarede ganske rolig Laub, at han skulde føje ham; men i Virkeligheden følte han det som en dyb Nedværdigelse: «Altsaa Laub» (og han har sikkert mellem Kammeraterne sat megen Pris paa denne elskværdige Yngling), «han ringeagter Dig i den Grad, at han ikke en Gang vil værdige Dig at sige «Du» til Dig». Og nu begyndte den stakkels unge Student at pine sig selv: «De sige nede i Familien, at jeg er dum, rimeligvis er jeg det ogsaa; de laste min Opførsel, muligvis har de Grund dertil; alle Mennesker har jo en Tilbøjelighed til at indbilde sig, at de ere bedre, end de i Virkeligheden er.» Naar saadanne Tanker kom op i hans Sind, herskede de enevældigt dér: hver lille Ting, som kunde synes krænkende for ham, rugede han over og trykkede hver lille Braad dybere og dybere ind i det saarede Hjerte. I en saadan Sindsstemning var det ham ikke muligt at ryste den ubillige Behandling af sig, som han ofte var Genstand for fra Stedfaderens og hans vigtige Damers Side. Oppe paa Nr. 5 var han da ordknap og sky og søgte helst Ensomhed. — I den milde Aarstid, naar Løvet foldede sig ud, og de høje Træer i Clasens Have stod i deres fejre Foraarspragt, vandrede han ofte gennem Kastellet ud ad den énsomme Strandpromenade. Dér, hvorhen nu København har trængt sine uskønne, kaserneagtige Bygninger, var der den Gang en idyllisk Fred, som virkede velgørende paa den unge Mynster. Han botaniserede lidt, læste i sin Yndlingsdigter Ewald og fortabte sig i milde Drømmerier. — Dette var snart hans bedste Timer.

Naturligvis blandede der sig megen Forfængelighed og Selvsyge i det unge Menneskes Sjælekvaler.

Han fortæller i sit Levned, hvorledes han en Gang, da han læste Fénelons Ord til et af hans Skriftebørn: «Accoutumez vous à vous voir vaine, ambitieuse pour l'amitié d'autrui, tendant sans cesse à devenir l'idole d'autrui pour l'être de vous-même» *) kom til at tænke paa sig selv. Men han var ogsaa stædt i denne Lidelse fordi (og vi kunne nu sige fornemmelig) fordi han besad et Hjerte, der tørstede efter Kærlighed og Sympathi. Hvor kunde han ikke være glad, naar man en Gang havde behandlet ham venligt og hensynsfuldt, og navnlig naar en elskværdig Dame havde ladet sine Blikke hvile paa ham! Thi man begriber let, at J. P. Mynster var et erotisk Gemyt: den Blidhed, Æmhed og rene sympathiske Følelse, som Kvinderne lige op til de sidste Tider har repræsenteret, vinkede den unge Student som Lægedom for hans syge Hjerte. Uagtet hans Stolthed og medfødte Takt aldrig tillod ham at overskride en ridderlig Courtoisies Grænser, «badede han sig dog usigelig gerne i de Straaler, der udgik fra smukke Øjne.» Navnlig var der En, som «i hans tidligste Ungdomsaar» fængslede ham stærkt. Hendes Navn var Sofie Gaarder. Blandt de Huse, hvori hun kom, var ogsaa det Bangske, og her var hun ikke alene Genstand for Brødrene Mynsters Hyldest, men ogsaa for Henrik Steffens'. Efter dennes Omtale maa hun have fremstillet Typen paa den Tids Kvindeideal. Hun var meget blond, sart og fin, fuld af Ynde og Anstand i Holdning og Bevægelser; der var intet Koket, Behagesygt eller Erobringslystent ved hende: «de milde Øjne udtrykte Alt, hvad der foregik i hendes Indre». Der var en Velklang i hendes Stemme og en Blidhed i hendes Ord, saa at det voldte Glæde blot

*) «Væn Dem til at ansé Dem selv for forfængelig og iversyg for Andres Venskab, bestandig stræbende efter at blive Afgud for en Anden, at De kan være det for Dem selv.

at høre hende tale. Den Lidenskab, hun vakte, var ingen hed, glødende Attraa, men virkede snarere «sædeligt velgørende.» J. P. Mynster turde «end ikke i Drømme» haabe, hun kunde blive hans. Han var jo en pur ung Student, der endnu ikke besad den aller ringeste Udsigt til at kunne tilbyde en saa almindelig fejret Dame en social Stilling, som svarede til de Fordringer, hun kunde stille. Alligevel hang han ved hende med en ung Pages Kærlighed til sit Hjertes Dronning: «længe kunde han leve af enhver lille Gunstbevisning, hun forundte ham, og nyde den i Kærlighedens saligste Henrykkelse; timevis kunde han om Aftenen gaa frem og tilbage udenfor hendes Vinduer, uden han formaaede at rive sig løs; til sidst kunde han lige som føle sig opløst i en Strøm af Taarer, medens Verden forsvandt for ham som en Drøm.» — Sofie Gaarder blev senere gift; med hvem har jeg aldrig kunnet opspore. Steffens siger, at hun blev «en Vens Brud»; Mynster fortæller, at hun ægtede «en ansét, men sygelig Mand, hvis Støtte hun blev i deres Hjem, fjernt fra Hovedstaden.» — Men jeg tror ikke, at hendes unge Tilbeder nogen Sinde har kunnet glemme hende, dertil vare de lyse Flammer, hun havde næret i hans Hjerte, brændte for dybt ned. Hver Gang jeg har læst den Anmeldelse, han som ældre Mand skrev i Anledning af «Familien Riquebourgs» Opførelse paa det kgl. Theater (det Eneste, han i den Art har leveret, og som ellers laa saa ganske udenfor hans literære Frembringelsers Kred), har jeg ikke kunnet frigøre mig for den Tanke, at de Strengte i hans Indre, som under Forelskelsen i Sofie Gaarder vare saa dybt rørte, her atter have dirret under Erindringens Haand. Fru Anna Nielsen, der som Mdm. Rosings Elev*) tør have fastholdt Traditionen om Kvindeidealet fra

*) At hun var det, har hun selv fortalt Maleren Vermehren d. Æ.

Slutningen af det 18de Aarh., har vel nok i den 55 aarige Mands Fantasi kunnet vække Tanken om hans Ungdomskærlighed*). Den Maade, hvorpaa «Fru Riquebourg» besejrer sin Kærlighed til den unge Mand for at opfylde sine Forpligtelser mod en svagelig Ægtefælle, hun dog mere nærer Agtelse og Venskab for end egentlig Tilbøjelighed — al denne Adel, som en Kvinde den Gang kunde besidde, og som Fru Nielsen virkelig skal have fremstillet i denne Rolle — den turde have virket med Mindets tryllende Magt paa den halvgamle Mands Sjæl. — I hvert Tilfælde er det den eneste Vej, ad hvilken jeg har kunnet forklare Mynsters Forkærlighed for dette Stykke. Det er vistnok udført med stor teknisk Færdighed, men mangler (som alle Scribes Stykker) Poesiens rette Beaandelse. At det skulde være den formelle Sædelighedslov, her fyldestgjort i den unge Hustrus Personlighed, som har begejstret Mynster til i forskellige Perioder gentagende at se dette Stykke (Noget hans Søn paastaar), kan jeg ikke tro. Mynsters Ærbødighed for og Lydighed mod Sædelighedsloven var vist saa stor som Nogens; men kolde, ethiske Abstraktioner som det Centrale i et scenisk Digterværk, var han altfor sundtfølende til at lade sig betage eller drage af. Faa forstode, som han, at paaskønne og værdsætte ægte Poesi. Men traf han paa Noget, der korresponderede med de Følelser og Stemninger, som havde fyldt hans Ungdom, da kunde han undertiden lade Digterværkets Kvalitet være uafgjort for at dvæle ved og gøre opmærksom paa det, der havde størst Betydning for og havde gjort mest Indtryk paa ham selv.

*) En ung, meget blond Pige, Anna Brenøe, der besad en smuk Syngestemme. A. Bournonville «Mit Theaterliv» III, 2, 51. —

II.

I Efteraaret 1794 udkom der i København et lille Skrift, betitlet: «Kristelige Afskedsraad til min Søn ved hans Udgang fra sin Faders Hus». Denne Fader var Dr. Prof. Bang; Sønnen Jakob Peter Mynster. Den sidste havde med udmærket Vidnesbyrd fra Universitetets Professorer, endnu ikke 19 Aar gammel, underkastet sig theologisk Embedseksamen; og Faderen havde paa sin sædvanlige Vis søgt at skalte med den Del af Stedsønnens Fremtid, som han mente, han kunde raade over: Jakob Peter skulde være Huslærer hos Grev Godske Moltke Bregentved, der netop paa den Tid søgte en Hovmester til sin 9aarige Søn. Da Bang greb enhver Lejlighed til offentlig at udtale sine religiøse Følelser, havde han ogsaa ved denne Lejlighed ment, han burde ekspektore sig. Og den, der beskæftiger sig med hans Stedsøns Levnedsløb, maa næsten være ham taknemlig for denne Taktløshed; thi hvis man skulde behøve et Vidnesbyrd om Mandens ulidelige Lyst til at præke og formane, saa foreligger det her. Ved Siden af, hvad der baade bør kaldes Rigtigt og kristelig Forstaaeligt, er der saare meget Overflødigt i dette Skrift og ikke det Allermindste, som har sin rette Adresse. Naar man tænker paa J. P. Mynsters

Skildring af sin «mørke og bitre Ungdom» og paa de for ham pinlige Forhold, hvorunder han opvoksede i Stedfaderens Hus, saa lyder det næsten som blodig Ironi, naar Bang i hint Skrift*) udraaber: «Ja, min Søn! Du er én af de sjældne blandt mange Tusinder, som Gud med den mildeste Faderhaand har ført frem paa Livets Bane. I den forløbne og nærværende Tid har han mættet Dig med sine Velgerninger og aabnet Dig en herlig Udsigt i den tilkommende Tid» (d. v. s. til en Post, som Sønnen hverken følte Lyst eller mente sig at være skikket til). — Og (saa at sige) i hele Københavns Paa-syn løfter den moraliserende Doktor advarende Fingeren: «Vogt Dig for fortrolig Omgang med Kvinder, og aller-mest (jeg beder Dig), om Du derved skulde mærke nogen Lyst antændt hos Dig. Fly da snart og kom aldrig igen, om det er muligt, og se ikke en saadan Person lige og længe i Øjnene Tillad Dig aldrig en eneste Rus; den kan være tilstrækkelig til at spilde Din hele Velfærd. Skulde Du mærke saadant Fald (!) hos Dig, da skynd Dig bort fra de Mennesker, Du plejer Omgang med, paa det Du ikke skal beskæmmes eller besværes af dem.» — — Hvor lidt maa Bang have kendt sin Stedsøn, naar han kunde sige til ham: «Til-sidesæt Din Magelighed og Lyst!» — — eller «vær taalmodig og sagtmodig!» Under de vanskeligste Forhold og uden at knurre havde J. P. Mynster forberedt sig til de svære Universitetsprøver; og hvad havde han ikke i Hjemmet tiet til!? Hele Livet igennem øvede han sin viljeskraftige Sjæl i Taalmod. «Det var det bedste Mod», sagde han. Og hvad Mageligheden angaar, da skyede han denne Svaghedstilbøjelighed til sin Dødsdag: dens Navn var et Haansord i hans Mund. — Naar Bang endvidere anbefaler Sønnen den «kristelige Visdomsregel», at «vende den venstre Kind til,

*) S. 17.

hvis han modtager et Slag paa den højre,» og i saa Henseende beraaber sig paa «sin Erfaring», saa turde den sidste, efter hvad man kender til Mandens hidsige Temperament, være mere end tvivlsom. — Sønnen, fortsætter Faderen, «bør lægge Vind paa Flid og Nøjagtighed». Ja, naar havde han undladt det? — Og hvor urimeligt er det ikke at sige til den beskedne, stilsfærdige Yngling: «Tal sjældent til dem, der er visere og fornemmere end Du, og da intet Andet end det, Du kan indse at være værdt at høres og bekvemt at siges Fald ikke Andre i Talen Tal ikke for at prale!» Hvorlidt maa dog ikke Bang have iagttaget sin Stedsøns Opførsel! — Endelig giver Stedfaderen ham følgende Raad med Hensyn til Opdragelsen af den unge Greve: «Glem ikke at erindre ham om enhver Fejl, som Du bemærker hos ham»; det var altsaa Bangs Skik lige overfor Stedsønnerne. Ikke saa underligt, om de til sidst bleve lede og kede af al denne Irettesættelse, især da «jævnlig Paamindelse» om at aflægge saadanne Fejl anbefales. Ja, selv naar stærk Begærlighed efter «uskyldige Ting» spores, bør man med Bestemthed træde op herimod. — Jo, den Mand har forstaaet sig paa at opdrage unge Mennesker! —

J. P. Mynster havde, som sagt, kun liden Lyst til at tiltræde denne Stilling; men søge at forblive i sin Stedfaders Hus mod dennes Ønske, kunde aldrig falde ham ind. Vel vilde han gerne være bleven i Hovedstaden, naar han havde kunnet komme ind i et videnskabeligt Fagstudium; men Modet til at begynde et saadant manglede ham aldeles: man havde jo gjort Alt for at kue hans Tillid til egne aandelige Kræfter. At slide sig op i Timeinformationer havde intet Tillokkende for ham, saa meget mere, som han troede at mangle det egentlige pædagogiske Talent. Altsaa dæmpede han sin Trang til at sætte sig op mod Faderens Magtbud, fandt sig i hans Dispositioner og

flyttede i November 1794 ind i det grevelige Moltkeske Palais i Bredgade. — Meget Greveligt var der just ikke ved hans beskedne Bolig: et Værelse langt nede i en Baggaard, som vendte ud til en lille Have. Der var meget stille, kun Musene rumsterede bag Panelet og hjemsøgte ham ikke saa sjældent i Sengen. Dog, han var ikke forvænt og havde lært at skikke sig i det, der var værre.

Og dog var det (til Trods for at Stedfaderen i sin Formaningstale tager dette Ord forfængeligt) «en Guds Førelse», at den unge theologiske Candidat var havnet i dette Hus. Hans Principal hørte vel ikke til Danmarks mest fremragende Adelsmænd, men ganske sikkert til de sjældne. Han var en Søn af den bekendte, under Frederik V meget indflydelsesrige Hofmand, Adam Gottlob Moltke. Men de Stillinger, Joachim Godske opnaaede i Staten, skyldte han ikke sin Faders Navn, men egen Dygtighed og Paalidelighed. — Som ungt Menneske havde han paa Rejsen til Regensburg, hvor han skulde være Legationssekretær, besøgt Leipzig. Her traf han Digteren Gellert, der var Universitetslærer. Gellert var den Gang højt anskrevet hos det unge tyske Aristokrati: man hørte hans Forelæsninger eller tog private Lektioner hos ham. Denne Mand overtalte den unge Moltke til at forblive en Stund i Leipzig og «lære Noget», inden han slog ind paa den politiske Løbebane. Gellert har sikkert gjort et meget stærkt Indtryk paa Moltke. Digteren blev den unge Adelsmands højtskattede Lærer og Ven, og denne hans kære Elev. De omgikkes ikke alene i Leipzig, men førte senere en langvarig og intim Brevveksling. Erindrer man Typen paa den unge Mand, der atter og atter gaar igen i Gellerts Digtning, finder man, at han har de mest ud-

prægede Træk tilfælles med Joachim Godske Moltke. Gellerts Helte ere unægtelig lidt kedelige, men det er ærlige og fromme Ungersvende. De optræde med Anstand og besidde meget Ædelmod. Men af Lidenskab besidde de saa lidt som muligt, og deres Livsledsagerinde vælge de uden at hensættes i nogen som helst romantisk Stemning. Saaledes ogsaa Moltke. — Senere opholdt han sig en Tid lang i Paris. Men, siger Mynster*), medens han ofte dvælede ved sin Leipzigerperiode, omtalte han aldrig sit Pariserophold. Ludvig XV's galante Hof og den franske jeunesse dorée har næppe haft stor Tiltrækningskraft for ham. Ikke desto mindre var Moltke altid (i god Forstand) den fornemme Mand: «fin af Sæder og mere høflig og forekommende end Adelsmænd af den nyere Skole»**). Den unge Mynster, for hvem det burschikose Studenterliv hidtil havde været det egentlig selskabelige Element, lærte her i det Moltkeske Hus taktfuldt Væsen, Høviskhed og gode Manerer. Det er bekendt, at dette udmærkede ham hele Livet igennem. — Men hvad der var af langt større Betydning for ham, var, at han her fik Lejlighed til at lægge en saa bred Basis for sin senere aandelige Særudvikling, at der vel har været faa Præster og Theologer i Danmark, som har kunnet bygge deres Virksomhed paa en lignende Grundvold.

«Docendo discimus». — Hvor flittig han i sin Tid havde været med sine Skolepensa og Universitetsstudier, saa havde hans Viden dog mange Huller. Disse bleve nu ikke alene udfyldte, men hans Kundskaber i de lærde Fag betydelig udvidede; ja, han opnaaede en Alsidighed i sin Dannelse, som vistnok paa den Tid var meget sjælden. — Allerede som Student havde han hørt botaniske Forelæsninger og studeret Kemi.

*) Blandede Skrifter III, 123.

**) A. S. 128.

Nu maatte han for med Nytte at kunne være sin Elevs Repetent under Forberedelsen til 2den Eksamen følge de herhen hørende matematiske og fysiske Forelæsninger og forberede sig for ikke at være ham underlegen. Han bevarede hele sit Liv igennem stor Interesse for Fysik og Mathematik, ikke mindst for Studiet af den sidste Videnskab, der i den Grad, sagde han, tog Sindet fangen, at man nødtes til at glemme alt Andet. Levende Sprog og deres Literaturer beskæftigede han sig med efter en storartet Maalestok. Med sin Elev læste han de berømte engelske Historie-skrivere fra det 18de Aarhundrede: Robertson, Hume og Gibbon. Selv studerede han Adam Smiths epokegørende nationaløkonomiske Værk: «Grunden til Folkenes Velstand». Af franske Forfattere: de bekendte fra Ludvig XIVs Tid, de senere moderne filosofiske Skribenter, Montesquieu og Neckers «Sur l'administration des finances». I Italiensk gennemlæste han alle den ældre og yngre Renaissances Forfattere: Dante, Petrarca, Boccaccio, Macchiavelli, Ariost og Tasso. I Tysk: Schiller, Goethe; med stor Omhu Lessings Laokoon; med inderlig Sympathi Jean Pauls Hovedværker; indtrængende og med Beundring studerede han Kant. Der-til kom, at han ved det grevelige Taffel fik Lejlighed til at perfektionere sig i Tysk. Thi skønt Husets Herre yndede alt Dansk og helst talte sit Hjemlands Sprog, faldt ikke det danske Maal den i Holsten fødte Grevinde let. — Men fremfor Alt kastede Mynster sig med sin Elev over de gammel-klassiske Sprog og Literaturer og læste dem i et Omfang, som i Latinskolerne ikke var sædvanligt. Selv gennemlæste han i to Somre hele Homér, ja forsøgte endogsaa en Oversættelse af de Sange, der var ham kærester. «En ganske ny Verden aabnedes ham her og virkede med Tryllekraft paa ham. Ved den ophøjede Simpelhed, ved de dybe Følelser, hvis Udbrud dog altid ere inden Maadeholdets

Grænser og ofte kun udtale sig i enkelte Akkorder, erkendte han klarlig, at den sande Smag aldrig ganske kan uddø, saa længe Homér læses». — Med den stolte Beskedenhed, som er Mynster ejendommelig, roser han ikke sin pædagogiske Dygtighed; men at hans grundige Kundskaber i hvert Tilfælde maa være komne hans Elev til Gode, fremgaar af, at denne blev Student med Udmærkelse i alle Fag, og («saa nødig Fakultetet i hin adelsfjendske Tid vilde det»), eftersom han var den Eneste, der havde Udmærkelse i latinsk Stil, fik den øverste Plads mellem det Aars Insciberede. Greven kunde heller ikke tilbageholde sin Glæde og Taknemlighed lige overfor den unge Huslærer. Efterhaanden havde han ganske frivillig forhøjet hans Honorar til 800 Kr., en for den Tid uhørt Sum; nu skænkede han ham 2000 Kr., «og hvad han senere (da han ved hans Protektion var kaldet til Sognepræst i Spjellerup) modtog af ham i Penge, Sædekorn (til Brug ved hans Avling) og meget Andet, beløb sig sikkert til en 4000 Kr.» — Mynster erklærer i sit Mindeskrift om Joachim Godske Moltke, at «han staar højt blandt hans bedste Erindringer, og han skylder hans Indflydelse Meget, ikke blot i Henseende til hans Livs udvortes Skæbne, men ogsaa til dets indre Dannelse.»

Men Alt dette følte han først efterhaanden eller kom senere til Erkendelse af. I Begyndelsen levede han som i en trykket Atmosfære, og Omskiftelsen af Sted og Forhold var ham ingenlunde til Behag. Der havde dog været Liv og Selskabelighed, hvor han kom fra. Her var Alt dødt og stille. Næsten hele den udslagne Dag skulde han tage Vare paa sin Elev, snart som Lærer, snart som Hovmester: være til Stede ved hans Privatlæreres Undervisning eller sysselsætte ham

ved Leg og Samtale. Ved Bordet var Konversationen knap, dæmpet og lidet animerende. Greven, Grevinden og en gammel tysk Privatsekretær udgjorde i Reglen hele Selskabet. Om Sommeren paa det dejlige Bregentved kunde den unge Københavner, som forhen blot havde færdedes indenfor Stadens Volde, tilbringe skønne Timer i den store Park og den tilliggende Dyrehave. Men den grevelige Families Liv paa Herregaarden var lige saa stille som i Hovedstaden. Adam Gottlob Moltke havde gerne set mange Tjenere, Forvaltere og Haandværkere om sig; der havde i hans Tid været Liv og Kørind paa Bregentved. Joachim Godske yndede Stilhed og skyede at være Genstand for en stor Husstands Iagttagelse og Sladder: han fjernede saa godt som alle sin Faders gamle Tjenere. Heller ikke besad han mindste Tilbøjelighed for den landlige Selskabelighed. Naturligvis modtog han Husets Slægtninge og gamle Venner med al Gæstfrihed, og under saadanne Forhold straaledede det skønne Herresæde (bygget i Louis quinze Stil) af Lys og Pragt; Bordene bugnede under kostbart Rokokoservice, og de store Drivhuse maatte afgive deres exotiske Blomsterplanter og mest udsøgte Frugter til Taffelets Smykning. Men det fandt kun Sted Alt i Alt et Par Sommermaaneder; den øvrige Del af Halvaaret hengik i jævn Ensformighed.

Det, der dog mest trykkede den unge Candidat, var den stive og fornemme Husskik. Vel blev han behandlet med Høflighed og Hensyn, men ikke mere end der tilkom ham som en Underordnet og en ung borgerlig Person. Den franske Revolutions Aande havde end ikke med det svageste Pust berørt dette højadelige Hus. Men det var netop denne Revolutions Ideer, den unge Mynster sværmede for. Dette lyder maaske lidt sært for de Dannede blandt mine Læsere. Mynster, der som Ældre af alle Liberalister blev be-

tragtet som en Type paa streng Konservatisme — han skulde som Ung have været Revolutionsmand! Og dog forholder det sig saaledes. Man læse blot med dvælende Opmærksomhed det andet Afsnit af hans Memoirer, og man vil finde min Paastand holdbar. Som ældre betragtede han Revolutionen som en historisk Nødvendighed; men han sympathiserede ingenlunde med den: «Det Ondes uhyre Kræfter havde her brudt alle Skranker». Anderledes i hans tidlige Ungdom; da «berørte denne Revolution de dybeste Strengene i hans Væsen». Medens hans ældre Kammerater modtog de politiske Nyheder fra Frankrig med lige saa megen Nysgerrighed som Interesse, var Jakob Peter Mynster stille begejstret for dette «store, skønne Tidspunkt» i Menneskehedens Annaler: herfra «skulde dens Genfødselse begynde». Han var vant til at tie, naar de Gamle talte; men med stille Haan overhørte han deres Forestillinger og Protester og nærrede en dyb Mistillid til, hvad der meddeltes om Ekscesserne og Skændselsgerningerne i Paris; i alle Tilfælde var han parat til at undskylde og forsvare dem. — Rousseau var hans Mand. Hans rene Sind frastødtes af Rousseaus Sanselighed og Cynisme; men dennes Frihedsfølelse, hans Trang til at se selvstændig paa Tingene og hans mandige Attraa efter at være sin Mening bekendt — vakte den unge Mynsters dybeste Sympathi. For længe havde hans Selvstændighedstrang været holdt nede: først ved Familieforholdene, senere ved den moralske Overmagt, hans Broder udøvede over ham, og nu sidst ved den subordinerede Stilling, han indtog. «Ofte greb han sig i, at han uden Modsigelse havde samtykket i, hvad han dog aldeles ikke billigede.» Han bluedes og lovede sig selv, at, naar han efter moden Overvejelse havde dannet sig en Mening, saa vilde han heller ikke skamme sig ved at forsvare den. Og han holdt sit Løfte.

Et Bekendtskab, han paa denne Tid (i Slutn. af 90erne) gjorde, bidrog ogsaa i høj Grad til at udvikle hans indre Kraft. Det var Adrian Benoni Bentzon. Bentzon var født i Holbergs og Welhavens By Bergen og var Søn af en norsk Embedsmand. Ung blev han Student og kendte Ingen, der kunde føre ham ind i Københavns Cirkler; «men», siger Mynster, «han kunde godt gøre det selv». Han var en overlegen Aand, et højt-begavet Menneske, hjemme i næsten alle Kundskabs-grene: han ikke blot «læste» fremmed Literatur, men forstod ogsaa fuldt ud at tilegne sig dens kulturelle og nationale Ejendommeligheder. En Ting pinte ham dog stadig: skønt han var herkulisk anlagt, og hans Legeme lige saa stærkt som hans Aand, var han ved et sørgeligt Uheld i sin Barndom bleven Noget af en Krøbling. Et stift og for kort Ben slæbte han efter sig, og «det var et Held», sagde hans Uvenner; «thi havde han kunnet staa godt fast paa begge Ben, havde det været umuligt at forhandle med ham.» Han havde et stolt Væsen; hans Tale var kort og hurtig. Med udbredt Læsning forenede han snar Opfattelse og fortrinlig Hukommelse. Klar og selvstændig, som han var, optraadte han som en afgjort Modstander af alt det Glidende, Udjævrende og Godsnakkende, som paa den Tid herhjemme i vort literære Foreningsliv repræsenteredes af Rahbek. Denne nærrede da ogsaa en vis Animositet mod den «arrogante» Bergenser, skønt de som Medlemmer af Drejers Klub selvfølgelig vare «Dus». Her, med J. P. Mynster ved sin Side, udsendte han sit skarpe Kasteskyts mod Tidens sentimentale Modeliteratur. En ung Mand, der var betaget af Lafontaine, sad under denne Artilleriild og saa bedende op paa ham med sine smukke Øjne (det var den den Gang ubekendte Adam Oehlenschläger). Men Bentzon var ubarmhertig. — At Mynster i sine Memoirer ikke sætter Bentzon for højt, ses foruden af

andre Udtalelser fra den Tid*) ogsaa af en Afhandling i Minerva (April 1796), et af de faa literære Arbejder, denne mærkelige Mand har efterladt sig. Den er en Besvarelse af et af Universitetets aarlige Prispørgsmaal: «Hvilken Tidsalder danner bedst den store Digter?» — «Den raa Tidsalder», svarer Forfatteren; «thi Indbildningskraften taber, naar Forstand og Skarp-sindighed vinder». Denne Tanke kan vel, efterat Rousseau havde gjort Epoke, ikke egentlig kaldes original; men den har naturligvis alle Dage Gyldighed og er fremsat i en klar, concis og fyndig Form. Alligevel sagde Bentzon til Mynster: «at han havde bidt sig i Fingrene over, at den blev trykt.» Bentzon var nemlig (som man begriber) en meget ærgerrig ung Mand, der vilde frem i Verden og havde sat sig høje Maal. Han havde, fortæller en af hans Venner, et varmt og trofast Hjerte for den, «det var Møjen værd at elske»; men at resignere og fornægte sig selv, faldt ham haardt; «hans kraftig sanselige og udpræget aandelige Væsen kunde antage en mørk Farve, ja udarte til afgjort Bitterhed, naar Haabet om at opnaa en ærefuld Virksomhed lukkede sig for ham.» Til Vennen J. P. Mynster sagde han: «Du mangler Energi! — Hvad tænker Du paa at blive — Professor eller Biskop?»

Det Sidste var «den Gang langt fra J. P. Mynsters Tanker.» Han passede samvittighedsfuldt sine Pligter som Hovmester for den lille Greve, fik ogsaa snart Glæde af den elskværdige, velbegavede og lærvillige Dreng. Selv studerede han flittigt, havde, ligesom Bentzon, «den skønne Egenskab» at være mangesidig i sine Interesser: han udarbejdede pædagogiske Afhandlinger og besvarede en akademisk Opgave af denne Art, hvorfor han erholdt Guldmedaljen; han begyndte

*) Saaledes J. G. Rist: Lebenserinnerungen I, 126 o. fl.: «Hver Time, man gennemlevede med ham, var en Vinding for Livet.»

at samle til og udarbejde et historisk Værk (hvis Stil viser stærk Paavirkning af Fr. Sneedorfs); med megen Sved og Møje sammentømrede han de Vers og Digte, hvilke han, som alle unge Mennesker i dette Digternes Land, sled i. Men hvad han vilde være, vidste han endnu slet ikke. «Professor?» — Rousseau havde sagt, «at kun den burde betræde den egentlig videnskabelige Vej, som var i Stand til at bringe Videnskaberne nyt Udbytte». — Kunde han det? — Filosofien drog ham stærkt; men et filosofisk Standpunkt, hvori han kunde hvile, havde han endnu ikke fundet. Filologien stillede Fordring til et Sproggeni, som han til Trods for sin store Kærlighed til Klasikerne ikke mente at besidde o. s. fr. — Kunde han dog ikke komme ind i verdslige Forretninger? — Mange havde jo uden egentlig juridisk Forberedelse opnaaet at blive agtværdige praktiske Embedsmænd. — Han vaklede som et Rør. — En Stund tænkte han paa at blive Gartner. Tiden sværmede jo for Alt, hvad der hørte til Landlivet; og at Mynster ikke manglede Sans for Havekultur, viser en lille Træplantning, der endnu findes i Udkanten af Spjellerup Præstegaards Frugthave, og som fører Navnet «Mynsters Lund». — Saa kunde der pludselig komme et Tilbageslag i hans Tanker om Fremtiden: Nej, Kriger vilde han være! Fra alle Evropas Lande lød jo i hine Aar Krigstrompeten. Store Slag udkæmpedes; vidunderlige Sejre vandtes. Hans stolte Hjerter, som hele hans Liv igennem tavst og forgæves havde sukket efter Kærlighed og Sympathi, søgte Tilfredsstillelse i Modsætningen og svulmede ved Tanken om Soldatens mandige Død paa Valpladsen.

„Blandt Fjendernes brølende Skarer
midt i skummende Hestes Dans,
blandt vildt indtrængende Farer,
klart omstraalet af Ærens Glans,

glad i Slagets larmende Lyst,
 naar Frihed og Retfærd kalde,
 med Sejrens Tillid i stolte Bryst:
 lad mig falde!

Den falder ej uden Hæder,
 som er længe Betrængtes Savn,
 naar den vilde Kriger græder,
 og naar Fjenden erindrer hans Navn.
 I Kapellet Din Kiste lad bringe,
 Du Konge! med Kroner den pryd!
 Jeg ligger helst under min Klinge,
 den var min Ros og min Fryd“*)

— — Men Præst?! Ja, han var jo cand. theol. laudabilis og desuden protegeret af en af Landets første Magnater. Disse Forhold vilde vel tilsidst bevæge ham til at søge Præstekald. Men det Religiøse optog ikke saaledes hans aandelige Liv, at Embedet som Præst skulde have nogen særlig Tilløkkelse for ham. Den Maade, hvorpaa han havde set det Kristelige ytre sig i hans Barndomshjem, havde givet ham en Sky for at tærskes Kirkens Langhalm. Den rationelle Fladhed, hvormed hans theologiske Lærere ved Universitetet bortfortolkede Biblens væsenligste Kendsgerninger, ja vel endogsaa, som C. F. Hornemann, drev Spot med dem paa selve Kathedret, skulde ikke styrke hans Tro paa Skriftens Hellighed og Integritet. Hans Broder, hans bedste Ven, til hvem han i aandelige Sager saa op, var Eudaimonist**). Eudaimonismen fornægter vel ikke Gud, men har ham kun nødvendig som det almægtige, algode Væsen, der her saa vel som hisset garanterer Menneskets Lyksalighed. De fleste af de medicinske Studerende, som udgjorde Størsteparten af Ungdomskredsen paa «Nr. 5», hyldede (antagelsesvis) den da herskende Materialismes Ideer. —

*) Blandede Skrifter III, 383.

***) Dette udtaler O. H. Mynster selv i sine efterladte Papirer.

Materialismen er kun mulig paa naive Kulturstadier eller i Nedgangsperioder. For den naive Spekulation er Materialismen naturlig; thi Mennesket griber altid først efter det Udvortes, efter det, som sanses. I Nedgangsperioder er Materialismen derimod uhyggelig; thi den bliver da et filosofisk Symbol for de lave, praktiske Interesser, i hvilke en slig Tids Mennesker gaa op. Men virkelig farlig for Menneskehedens ideelle Formaal kan Materialismen aldrig blive, dertil er den for hul og opløser sig ved nøjere Undersøgelse i et fuldstændigt Skin. Allerede den Materie, som hin Filosofi postulerer som det eneste Substantielle, er en ren Fiktion: thi Ingen har set den endnu eller vil faa den at se: de Atomer, af hvilke den bestaar, ere, erklærer Materialisten, selv for Mikroskopet, usynlige. Materialisten optræder med et Haansmil lige overfor Idealisten og hans «Drømmerier». Vi, siger han, bygger kun paa det Erfaringsmæssige, paa det, der sanseligt kan iagttages. Ikke desto mindre maa Materialisten (for blot at faa sin Filosofi i Gang) bestandig ty til Begrebsfilosofien for derfra at laane sine Bestemmelser. Naar Materialisten taler om, at «Atomerne udfylde det uendelige Rum», saa maa man spørge: kan Rummet sanseligt iagttages; er «Rummet» ikke netop en Begrebsform? Det Samme gælder om Begrebet «Aarsag»: at Noget er en Virkning af denne eller hin Aarsag, kan aldrig iagttages. Vi kan kun iagttage, at to Ting følger efter hinanden. Det Samme bliver Tilfældet, naar Materialisten taler om «en Lov, der virker»; ogsaa Loven er jo en Abstraktion af de sig paa samme Vis gentagne Kendsgerninger, og kan ikke erfares som saadan. Med sine Atomer kommer Materialisten stadig i Forlegenhed; thi det uendelige Rum, som de skulde opfylde, kan ikke ompændes af nogen menneskelig Tanke. Den Ejendommelighed, som Atomerne skulle besidde, at de nemlig ere udelelige, modsiges af Paa-

standen om, at de befinde sig i Rummet, følgelig maa de være udstrakte. — Materialismens Psykologi er lige saa meningsløs som dens Metafysik; thi hvis Tanken skal være et Produkt af Hjernen, saa maa Synet ogsaa være en Frembringelse af Øjet, Hørelsen af Øret o. s. fr. Men her ser man jo let, hvorledes Betingelse forveksles med Aarsag. Ligesom man vilde sige, at Oehlschlägers «Helge» er en Frembringelse af Pen og Blæk. Dog kommer Materialisten mest tilkort i Erkendelseslæren; thi her maa man spørge ham: «Hvad eller Hvem er det, der erkender Dit «evige Stof», som Du vil have skal være det ene Absolute? Var i det Hele taget Din sanselige Kendsgerning til, hvis der intet Subjekt var, der kunde sanse den? hvis der ingen Personlighed var? — Da Materialisten ingen Theologi har (Materien er jo dens Gud), bliver naturligvis ogsaa dens Ethik derefter. Da Mennesket efter Materialismens Lære er og maa være en Egoist, søges Sædelæren (d. e. Menneskets Forhold til andre Mennesker) etableret derved: at Enhver er nødsaget til at tage Hensyn til sin Næste, at være god imod ham; thi ellers vil han ved given Lejlighed blive ond mod ham selv. Materialismens Ethik er altsaa en Nyttelære. Men, maa man saa spørge, naar jeg nu ikke længer kan have Nytte af min Næste, saa har jeg altsaa en Slags «moralsk Ret» til at slaa ham ihjel? — De materialistiske Ethikere have da heller aldrig kunnet gennemføre de Grundsætninger, fra hvilke de gik ud. Nydelsesfilosoffen Aristippos raadete sine Disciple til at omdanne de Forhold, i hvilke Skæbnen havde bragt dem, til Nydelse for dem selv, og gribe Øjeblikkets Lyst; dog saaledes, at det ikke senere blev En til Mén: Nydelsens Følger maatte beregnes! — Men hvor bliver saa Nydelsen af? Det Hele kan meget let under disse Overvejelser slippe En af Hænderne, og selve Nydelsen blive en stor Kedsommelig-

hed. Og hvor mange Gange i Ens Liv tilbyder den rene Nydelse sig? — En Elev af Aristippos kom da ogsaa til det Resultat, at hele Livet var elendigt: Selvmord den eneste rette filosofiske Ende paa det Hele. Aristippos' Lære blev som bekendt modificeret af Epikuros: Det kom an paa, sagde han, i alle Livets Forhold at føle sig glad og tilfreds; derfor skulde man stræbe efter at svække sin Modtagelighed for ubehagelige Følelser. Men at denne Stræben til sidst maa føre til Følelseløshed eller ligeglad Dorskhed, er ikke vanskeligt at indse*). —

Denne Filosofi, der, hvis den skal gennemføres, fuldstændig deklasserer Mennesket, vilde ikke være til Besvær, om den ikke i Grunden hyldedes af den store Hob, «den fine» saa vel som «den gemene». Hos Oldtidsgrækerne fremtræder den naivt og er, som Alt, hvad dette Folk har formet, ikke uden en vis Ynde; men siden Kristendommen er indtraadt i Verden, er den forargelig og til en vis Grad uforsvarlig. Dog, jo mere den kristelige Idealisme maa vige for en modsat Tidsaand, des mere vil Materialismen blive Modefilosofi, og Folk, som de nu en Gang ere flest, vil uden Undseelse (ja vel endog med plebejisk Frækhed) vedkende sig den. Man véd, hvilket Tyranni Moden udøver selv over bedre Naturer: hvor de trænges og skræmmes af den Retning, i hvilken den brede Flom skyder sig frem. Saaledes gik det Mynster. Skønt den religiøse Følelse aldrig uddøde i hans Bryst, var der dog Perioder i Tiden hen imod Aarhundredskiftet, hvor han følte sig hildet «i fortærende Tvivl og materialistiske Anskuelser. Hans hele Inderste oprørte sig derimod; men hans Forstand kunde ikke afvise dem.» For-gæves tog han sin Tilflugt til sin Universitetslærdom, til

*) Jvnfr. Prof. Axel Nyblæus' fortræffelige Afhdlg. om Materialismen i hans «Religionsfilosofiska Uppsatser.» Lund 1870.

«Beviserne for Guds Tilværelse». Disse, som støttede sig paa den (den Gang moderne) wolffiske Filosofi, kunde ikke tilfredsstille ham. Forstaaeligt nok! Chr. Wolff gaar ud fra, at denne Verden ikke kan være bleven til ved et Tilfælde. Vil Tænkningen beskæftige sig med at søge dens Ophav, maa den fordre, at den skal have «en antagelig Grund». Denne antagelige Grund finder da Metafysikken i Gud. Men man ser jo let, at Tanken her gør et Spring, og at den drager sin Slutning fra, hvad der skulde bevises. Ligeoverfor et saadant Bevis har Materialismen naturligtvis let Spil; den vil hævde, at en Anskuelse om saadanne Ting maa støttes ved sensuelle Erfaringsbeviser, ellers bliver hvilket som helst Begreb en tom Tanke eller et Mundsvejr. — Da var det, at Königsbergerfilosoffen gennem sine epokegørende Skrifter rakte den unge Mynster en hjælpende Haand. Kant siger nemlig til Materialisten: Saa sagte, min Ven! tal ikke saa højt og stolt om Din «Erfaring»; lad os en Gang undersøge dens Betingelser. Det er sandt, at Filosofien ikke kan føre noget Bevis for Guds Tilværelse. Men har Du da noget Bevis for Din Erfarings ubetingede Sandhed? Og nu viser han, hvorledes et Menneskes Erfaring er lige saa subjektiv som hans rationelle Gudsforestilling, idet Erfaringsresultaterne fremgaa af Begrebsformer, som ere før al Erfaring og aldeles uafhængige af denne.

Studiet af Kant tilligemed det personlige Samkvem med Bentzon havde stor Indflydelse paa Udviklingen af den unge Mynsters Karakter. Kant og Goethe, af hvem Bentzon var stærkt optaget, skaffede ham af med «den fløve Sentimentalitet», som Rahbeks Æsthetik, Millers «Siegwart» og andre tyske Romaner af lignende Art momentvis havde holdt ham fangen i. «Det Ømme og Bløde hos ham» gik vel ingenlunde til Grunde; men fik gennem disse Forfattere og Vennens Energi en gavnlig Modvægt. Et større, lyrisk Digt, han i Løbet

af de sidste Par Aar under Opholdet i Grevens Hus har skrevet, er i Formen aldeles Ewaldsk (jvnfr. dennes Digt «Haab og Erindring»); men efter Aanden ganske Kantisk. — Han sidder énsom paa det gamle Aars sidste Aften, og hans Tanker dvæle ved Alt, hvad der glider bort og forsvinder i denne Verden:

„Skal Visdoms Værk, skal Kærlighedens Taarer,
 skal rene Glæders Smil
 dø hen, som Leg af tankeløse Daarer,
 som en Indbildnings Spil? — —

Samvittighed, Pligt, Troskab, Retfærd, Orden —
 hvor mon dog disses dunkle Udspring er?
 Hvo nævnede de Ord saa lydt paa Jorden,
 at end de kendes der?

Hvad lærer dog en Mand, at han fornægter
 Naturens Stemme i sit Bryst,
 de vilde Drifter at beherske mægter,
 og dø foruden Lyst? — —

Du høje Lys, hvori sig Aanden fryder,
 Du Kærlighed, som Hjertet smelter ved,
 Du Heltens Kraft, I Hjemmets stille Dyder,
 Du rene Sjæles Fred:

afsindig hvo endog kun køber Eder
 for kortest Nydelse,
 med mindste Tab af Jordens usle Glæder,
 I høje Himmelske!

Hvis Eders Dyrker ej I mægter tage
 til Eders lyse Boliger,
 hvis Retfærd aldrig kalder det tilbage,
 som er forsvundet her! —

Der er en Gud; det Maal, hvorhen vi hige,
 er til og varer ved;
 der er et Sandhedens og Dydens Rige
 og Løn for Kærlighed.

Vaagn af Din skammelige Slummer —
 er Du da skabt til Sansers Træl?
 o, vaagn fra Daarskab, vaagn fra sløve Kummer,
 Du høje Væsen, Sjæl!

Først hæv Du Dig saa højt op over Jorden,
 som Tankens Flugt formaar,
 og se omkring Dig, hvor en anden Orden
 af Tingene bestaar.

Her mørkner Taage Helligdommens Flamme,
 her iler Tidens Skiften os forbi,
 hist troner Gud, fra Slægt til Slægt den samme,
 nødvendig, evig, fri.

O, aldrig slukkes Luen, han optænder,
 o, thi, skønt her kun svagt,
 dybt i mit Væsens Inderste dog brænder
 hans Kærlighed, hans Magt.

Forgæves skulle alle Mørkets Hære
 til Kampen ruste sig,
 de skulle evig ej det Liv fortære,
 som blusser højt i mig.

Rul Tidens Strøm! jeg midt i Dine Bølger
 skal klippefast bestaa,
 mens Timen Timen hen i Intet følger,
 mens Aarene forgaa —

Forgaa? Ja Tiderne forsvinde, glemmes,
 men det som fyldte Aarene,
 o, hver den Ting, som var, skal evig gemmes
 hos den Retfærdige,

hos den Alvise, Hellige, Algode —
 Brænd Andagt, aldrig slukt;
 thi Hver, som ren af Hjertet paa ham trode
 skal se sin Troes Frugt!

Og derfor skal min Kraft med Alvor stræbe
 at fremme her hans Værk,
 og salig Lyst kun tone fra min Læbe
 i Lovsang fri og stærk.

Og denne Lovsang skal det ny Aar møde
 med ydmyg Bøn forént:
 Bevar, o Gud, min Vandel uden Brøde,
 mit Hjerte rent!“*)

Vi sé heraf, at den unge theologiske Candidat søger at naa et fast theistisk Standpunkt paa Kantisk Grund. — Dog reagerer hans Natur mod Kants strenge Pligtlov. Thi vistnok maatte den Grundmur, paa hvilken vort sædelige Hus skulde opføres, være stærk og urokkelig; men, mente han, var det ikke bygget med Kærlighed, blev det kun et koldt lysende lspalads. Man skulde (og heri gik han ikke alene ud over Kant, men gjorde Front mod hans Discipel Fichte, der havde ført Mesterens Lærdomme ud i en afskrækkende Følgestrenghed) ikke blot tjene sin Næste, fordi det var «Pligt»; men ogsaa fordi man dreves af en «god Vilje» til at hjælpe ham.***) Saaledes stod da Mynster paa dette Tidspunkt ikke saa meget fjernt fra den egentlige Kristendom.

Alligevel var han endnu i høj Grad tvivlraadig, om han skulde søge Præstekald. Han blev næsten bestyrtet, da det Tilfælde indtraadte, som længe maatte have været forudsét, at den gamle, affældige Præst i Spjellerup og Smerup døde. Medens en theologisk Candidat i vore Dage med stor Glæde vilde hilse en saa nær Udsigt til Befordring, forholdt det sig ikke saaledes med Mynster: han var en Anden end de Fleste, og Tiden var en anden. Medens det maa betragtes som et ret billigt Martyrium, om en Præst i Slutningen af det 19de Aarhundrede klagede over den Tort og ilde Medfart, han var underkastet fra Fritænkeres og Kristendomsfornægteres Side, kunde det virkelig være en Lidelse for en hæderlig og intelligent Mand at være Præst i hin Overgangsperiode. Biskop Balle

*) Blandede Skrifter III.

**) Se «Meddelelser» S. 115.

har fuldstændig Ret, naar han i et Brev til sin Patron, Grev Schack-Rathlou, ved dennes Fratrædelse som Cancellipræsident klager over, at nu ere Præsterne blevne «et forladt Folk, og de af dem, som holde fast ved evangelisk Tro og Skik, til Rov for Spot». Man kaldte dem uden Undtagelse for «Kristendommens betalte Talsmænd;» man haanede dem, fordi de paastode Inspirationstheorien med Hensyn til de bibelske Skrifter; man kaldte deres Virksomhed for «gudsbespotteligt Bedrageri.*) Man fandt deres Embedsdragt latterlig og sagde, de gik «med et Hjul om Halsen». Og det var ikke Pennehelte og literære Flanører, som bar disse Udtalelser frem; selv Mænd som den højtstaaende og højt anséte Chr. Colbjørnsen kunde ikke bare sig for at gøre Nar ad Sjællands hæderlige Biskop lige op i hans Ansigt, da Balle ved given Lejlighed talte til ham om et af Kirkens vigtigste Dogmer.***) Det var et sikkert Tegn paa Dannelsen, naar man reducerede Størstedelen af, hvad Biblen indeholdt, in absurdum. — Men dertil kom, at de væsenligste af disse Angreb lanceredes ud fra et bevidst moralsk Standpunkt og iværksattes af Mænd, man ikke kunde nægte sin Agtelse. Prof. Claus Frees Hornemann har sikkert været en elskværdig og brav Mand;***) Otto Horrebow, der udgav det anséte rationalistiske Tidsskrift «Jesus og Fornuften», var uden Tvivl en baade retskaffen og pletfri Karakter.†) Disse Folks Fejl bestod i, at de vilde bedømme det Supernaturale i de hellige Skrifter ud fra et rationelt Stand-

*) Sé L. Koch: Biskop Nicolaj Edinger Balle. S. 145.

**) N. M. Petersen, Bidr. t. den danske Lit. H. V, 2, 55, Anm., 1ste Udg.

***) Jeg henviser til hans Optræden lige overfor Grundtvig 1810 og lige overfor Rudelbach 1822.

†) Det taler ud af hans klare, aabne Ansigt, det lyder ud af hans Digte, der vel ere rimet Prosa, men have en mandig Grundtone.

punkt, men ikke i, at de lode haant om Moral og Sædelighed; tvært imod havde de (ogsaa saaledes i Modsætning til vor Tids Kirkestormere) en dyb Følelse af, at jo mere det Religiøses Magt i Tilværelsen bestredes, des mere maatte det Moralske hævedes. —

Mynster havde (som fortalt) gennem hele sin tidlige Ungdom følt sine Omgivelsers Magt som et knugende Tryk. En Anden var sikkert bleven forkuet; han blev det ikke. Skønt hans Ømtaalighed var saa stor, at hans Sjæl som Goethes Tasso «kunde fornemme den fineste Berørelse og enten svømme i Henrykkelse eller saares paa det Bitreste», var der dog en Kraft i ham, der atter og atter drev ham opad. Undertiden kunde han føle sig som «mørbanket»; men saa kunde der atter vaagne et Mod i ham, der bragte ham til at sige til sig selv: «De skulle dog se, i hvem de have stunget!» I en saadan Stemning kunde han en Nat vandre langs med Sydøstsjællands Kyst og se ud over Havet:

„Dannemarks Værn, Du stolte Strand!
Under Nattens evige Himmel
ruller Du langsomt dit blaanende Vand
i susende Bølgevrimmel.

Jeg hører Dit Slag mod den tavse Kyst;
thi Vinden bevægende vanker —
Du avler Mod i det svulmende Bryst
og i Sjælen høje Tanker!“*) — —

Han vilde frem i Verden: ikke for at prale med dens Prunk eller nyde dens Vellyst — det havde han dog lært sig at foragte**) — men fordi der var en høj Attraa i hans Sjæl efter at indtage en Æres-

*) Blade af Mynsters Liv og Tid 3 og 6.

**) Blandede Skrifter III (Digtet «Melankoli»).

plads i Samfundet, som maaske Mange vilde misunde ham; men Ingen driste sig til at erklære for en Tilsnigelse eller et Ran. Nu skulde han betragte sine stolte Ungdomsdrømme for afsluttede; han skulde «forskans sig bag Altergitteret og postere sig ubevægelig bag Prædikestolens Pult i Præstekjølens Vandhose». Hans Aands Vinger skulde stækkes og hans Sjæl mugne i en Præstegaards lavloftede Stuer!? — — — Men paa den anden Side: Noget maatte han se at blive til; han kunde ikke alle Dage være Huslærer i en grevelig Familie. — Naar man sidder i sin Stol og fortaber sig i Drømmenes Sfære eller lader Øjet gennemfare Ønskerne gyldne Fremtidsperspektiv, kommer der for alle Mennesker, der due noget, et Øjeblik, hvor man, træt af denne ørkesløse Uendelighed, rejser sig og lyder Livets Krav. Dette gjorde Mynster. Han gik til Moltke og talte til ham om det ledige Kald i Spjellerup. Greven svarede ham venligt, at nu, da Alt var i bedste Gænge, saa han helst, at han vedblev at være hans Søns Lærer, til denne havde underkastet sig de to første akademiske Eksaminer. Men han maatte være overbevist om, at han ikke skulde glemme ham. Han bad ham overveje Sagen og saa tage sin Beslutning. Denne var Mynster ikke længe om at tage. Han vilde indvillige i at blive den ønskede Tid, hvis Greven saa vilde lade ham rejse udenlands et Aar eller to. Saa gik nemlig den Tid, tænkte han. Han, hvis hele Liv havde haft sit Tyngdepunkt i Tænkningens og Følelsens Sfærer, og som havde indskrænket sine Iagttagelser til de Personer og Forhold, som han fuldt ud kunde lære at kende, havde ikke den mindste Lyst til det flagrende Rejseliv, hvor man ser Alt og begriber Intet; men saa bagefter rigtig nok kan sige, at man har været dér og dér. Dog, som sagt, Tiden vilde gaa, og i Løbet af den kunde Meget ske. I hvert Tilfælde vilde den Lænke, der skulde binde ham til Prædikestolen, endnu

ikke behøve at anlægges. Grevens Planer kryssede imidlertid hans. Denne vilde nemlig se at mage det saa, at Hjælpepræsten, der havde været den afdøde Spjelleruppræsts Vikar, kunde fungere i Embedet, til Mynster kunde tiltræde det. Og derved blev det. I Hast maatte da Mynster holde sin Prøveprædiken. Han fik Udmærkelse derfor. Men da han kort efter gik over Vemmetofte Klostergaard, under hvis Patronat Spjellerup hørte, for efter Skik at prædike for de gamle adelige Damer, og Greven henkastede den Bemærkning, at «paa disse Stene vilde han ofte i Fremtiden komme til at træde», følte han sig som solgt.

Den egentlige Ordination haabede han dog at kunne skyde ud, til han om 1¹/₂ Aar skulde overtage sit Embede. Men derom vilde gamle Balle Intet høre. — Den 13. Novbr. 1801 stod da den unge Ordinand i Frue Kirke i den Præstekjole, han saa nødig havde iført sig, og prædikede om de «Ønsker», som maatte opgives, og de «Forsætter», som maatte fattes, om en «Religionslærer» skulde kunne opfylde sine Pligter og ikke have sin Løn borte. «Men», siger Mynster, «de faa virkelig kristelige Tilhørere» i den store Flok, Nysgerigheden i Anledning af de unge Præsters Indvielse havde ført til Kirken, «savnede vel ikke Varme i min Tale, men nok det egentlig kristelige Element». —

Nu var da Loddet kastet for hans Fremtid: ene skulde han drage ind i en Landsbypræstegaard; — ene! han gyste ved Tanken. Lige fra det Øjeblik, da han som Barn begreb, at han var moderløs, havde han haft en tom Plads i sit Hjerte, som aldrig senere var bleven udfyldt. Ja, havde han haft en Moder, «i hvis Skød han havde kunnet udgræde sin Barndoms Sorg og Vé», havde han som Dreng og ungt Menneske haft en fortrolig Veninde, et kvindeligt Væsen, som «han var overbevist om elskede ham!» Men hans Moder var død, inden han vidste, han havde hende.

Senere havde mer end én Kvinde gjort Indtryk paa den 20aarige Candidat; men hans sikre Instinkt havde stedse bevaret ham for en uheldig Bejlers Skæbne. Nu, da han var i den Alder, hvor unge Mænd bør gifte sig, hvis deres ydre Vilkaar ere til det, og de ellers eje Betingelserne for at blive brave Ægtemænd, syntes det ham næsten, at Forsynet maatte unde ham den Gunst at sende ham hans Hjertes Dronning i Møde; thi han havde levet et rent Ungdomsliv, og hans Samvittighed var i erotisk Henseende saa skær som Decembersneen; — men han fandt Ingen, der drog hans Hjerte til sig. Der var mere end én Kvinde, der i denne Periode af hans Liv kastede sin Angel ud efter den 26aarige Landsbypræst, der skulde komme til at sidde i «et fedt Kald»; men listige Koketter gennemskuede han, og Hjerterdame-Ansigter og flove Yndigheder frastødte ham. Dog, der var ogsaa Andre — han var jo «et godt Parti»; Aarene og den noble Omgang havde gjort ham til en vakker ung Mand: han var ikke mere den lille spinkle, forlegne Student; han var bleven høj og slank og har sikkert allerede den Gang haft Noget af det fine, smukke Blik, som han bevarede til de sene Aar.*) Underligt, at han Ingen fandt, og Ingen fandt ham! — Det er ikke sandsynligt, at han har gjort urimelige Fordringer: vel havde han et Kvinde-Ideal, og i et lille Digt fra den Tid**) sukker han:

„Jeg har søgt Dig, ak! og Savnets Smerte
 kvalte tidlig Haabets Morgenlyst;
 dog bevared jeg Dig tro mit Hjerte,
 ene hersker Du i dette Bryst.

*) Sé Billedet i «Dansk Pantheon».

**) Blade af Ms. Liv og Tid. S. 5.

Sér Du Taaren i mit matte Øje?
 véd den Kval Du, som fortærer mig? —
 Lysets Datter! sænk Dig fra det Høje,
 lad mig én Gang, én Gang skue Dig!“ —

men i sin Avtobiografi siger han forstandigt og ærligt: «Vist nok skulde min tilkommende Brud være elskværdig; men jeg fordrede ingenlunde, at hun skulde være i Besiddelse af alle fortrinlige Egenskaber; jeg vidste vel, hvor mange Mangler hun vilde finde hos mig. Men hvad jeg fordrede, var, hvad hun vilde finde hos mig: et Hjerte, der var i Stand til ret at elske, og der da hengav sig til mig uden Tvivl og Vaklen».

Men han fandt Ingen. Han var dybt skuffet og følte sig meget ulykkelig. —

Og nu var det, som om alle hans Livs fjendtlige Magter efterhaanden sluttede Kreds om ham. Netop paa dette Tidspunkt begyndte det at blive saa underlig tomt i hans Nærhed.

Hans Broder, som han inderlig elskede, havde efter sin medicinske Doktordisputats tiltraadt en videnskabelig Udenlandsrejse. En Tid opholdt han sig i Paris. Men Verdensstaden huede ham ikke. Han fandt Folk dér «høflige, iskolde, selvgode, naragtige og impertinente»; Bygninger og Monumenter impone-rede ham ikke mere end Københavns; og Adspredelserne vare tomme og dyre. Den egentlige Grund her-til var en Kærlighed, han bar med sig fra Hjemmet. Tidlig og silde tænkte han kun paa sin «Marie».*) Halvt i Spøg og helt i Alvor skriver han hjem til sin Søster: «Pariserpiger friste ikke mig, som er en god Katholik, der ønsker at leve og dø i Samfund med den hellige Jomfru. — Min Bøn ærer Marie; Gud, hvor hun er dejlig! Bed hende paa en skikkelig, underfundig

*) Cl. Fr. Hornemanns Datter. Dette fremgaar af F. L. Mynsters efterladte Udkast til Faderens Biografi (paa «Emils Minde»).

Maade (for ellers siger hun Nej!) om en Lok af hendes smukke Haar. Thi en god Katholik dyrker Relikvier». — Men hans «Marie» havde en anden og lykkeligere Bejler, netop O. H. Mynsters bedste Ven, Jens Wilken Hornemann. Ogsaa han var paa Udenlandsrejse; og medens han studerede Pyrenæernes Flora, sendte han sin Kusine sit Frierbrev og fik «Ja»^{*)}). — O. H. Mynster var i Begyndelsen utrøstelig, hvad man ser af et lille Vers, der findes mellem hans efterladte Papirer:

„Til min Elskov.

Du min Ungdoms kælné Fryd og Smerte
 synk for evig ned i Glemsels Flod;
 hun, som er saa skøn, saa himmelsk mild og god,
 hun, for hvem at leve, jeg begærte;
 hun, for hvem jeg villig ofrede mit Blod —
 hun forsmaar mit tro, mit ømme Hjerte!
 Ak, forgæves ønsker jeg at stige
 ned i Plutus' ubekendte Rige — —
 Nej, dybt føler jeg det, aldrig, aldrig kan,
 ikke selv i Lethes underfulde Vand,
 Mindet druknes om den altfor kære Pige!“ —

Dog, hans sunde, kraftige Natur forsonede ham til sidst med hans Skæbne. Da han kom til det muntre Wien, «hvor han fandt danske Venner og blev indført i behagelige Kredse», begyndte han atter at arbejde; Breve og poetiske Udgivelser fra dette Tidspunkt vise, at hans Aandsliv igen har vundet sin gamle Friskhed.

— — I Aarhundredets Slutning vendte han tilbage til København, og her traf han sammen med en ung Pige af norsk Patricierfamilie; hun henrykte Alle i hans gamle Kreds ved sit Guitarspil, sin granvoksne Rankhed og sin norske Livlighed. Da hun tog mod O. H. Mynsters Kur, følte han sig snart fængslet til

^{*)} Biografisk Leksikon VIII.

hende «med hele sin dybe Naturs Kærlighed». Imidlertid maa hun have spillet den behagelystne Kvindes uforsvarlige Spil; thi da O. H. Mynster friede, viste det sig, at hun allerede var forlovet*). — — «Disse gentagne Skuffelser i Hjertets ømmeste Anliggender virkede dybt ind i hans Væsen, og Følgerne deraf forvandt han aldrig ganske. Vel tabte han ikke Mod og Kraft; men den Anstrengelse, det kostede ham at vedligeholde disse, bragte noget Bittert og Haardt i ham, der ellers ikke var ham naturligt, og foraarsagede, at han mangan Gang skyede den poetiske Side af Livet, hvis Berørelser saa let bragte Saaret til at bløde». Et Par Aar efter giftede han sig med Anna Kristine Liebenberg. Godhed og Velvilje drev ham til dette Skridt; thi hun var en brav og forstandig Kvinde. Først havde hun været gift med en Halvbroder til Prof. Fr. Bang; og da hendes Mand 1795 blev syg til Døden, maatte hun under Københavns forfærdelige Ildebrand bære ham ud af Flammerne, der havde angrebet hendes Faders Gaard. Med sine 4 Børn fandt hun et midlertidigt Hjem hos Bangs. Her lærte hun O. H. Mynster at kende. Da de vare blevne forlovede, var gamle Bang hjertensglad og gentog idelig: «Ih, det skal hun saamænd have Tak for, lille Søster!» — Hun blev en udmærket dygtig Husmoder, og Sønnen F. L. Mynster skriver, at «hendes trofaste Kærlighed skænkede hans Fader rig Erstatning for de to tidligere Skuffelser».

*) Man maa ikke lade sig dupere af den undskyldende Maade, hvorpaa J. P. Mynster omtaler hende i sin Avtobiografi; thi han har aabenbart selv været charmeret i hende. F. L. Mynster henviser i saa Henseende til S. 105 i «Meddelelser» 1. Udg.: «En ung norsk Pige klippede ved Afskeden uopfordret en Lok af sit friske, brune Haar og gav mig den». Inger Aall (saaledes hed hun) blev gift med Kbmd. Hans Møller i Porsgrund. 30 Aar senere var hun bleven en driftig norsk Husmoder. Men af hendes tidligere Skønhed var der ikke Spor tilbage.

Dette er troligt; men hans Ungdoms Kærlighedsgud havde nu dog vendt sin Fakkell. Og Grunden til dette Giftermaal var vel nok, at han fandt det uværdigt for en Mand bestandig at være ophængt i sine erotiske Sympathier: «Han burde have noget Andet at tænke paa», sagde han.

O. H. Mynster var allerede bleven «Adjunkt» ved det medicinske Fakultet, og medens han forberedte sit Giftermaal, overtog han Stedfaderens Post som Overmedikus ved Frederiks Hospital. — Man begriber da, hvor lidt han under slige Forhold kunde være for Broderen.

Brødrenes gifte Halvsøster, Fru Kathrine Rafn, i hvis vel forsynede og gæstfri Hus J. P. Mynster forhen havde tilbragt mangan munter Aften, var bleven sinds-
svag. — A. B. Bentzon, hvis Sjælskraft og stimulerende Samtaler havde haft saa heldig Indvirkning paa den mere stilfærdige Ven, var netop paa dette Tidspunkt dragen som Guvernør til Vestindien, hvor han i sin høje, administrative Stilling haabede at vinde baade Guld og Ære.

Jens Wilken Hornemann var imidlertid bleven gift. Det unge Ægtepars Hus var det eneste, hvor J. P. Mynster i sin daværende Forstemning holdt af at komme. Han blev altid modtagen med stor Venlighed som en kærkommen Gæst. Nu hændte det, at man i det Hornemannske Hjem en Dag var sysselsat med Noget, der gjorde ham mindre velkommen. Han mærkede det og afkortede sit Besøg. Men nu forekom det ham i hans hypokondre Lune, som om den sidste Venne-
dør havde lukket sig for ham. Det sorteste Tungsind tog ham fangen, og skønt han var fortrolig med deprimerende Sindstilstande, syntes den Stemning, hvis Bytte han nu var, ham aldeles overvældende: «Nej, der var ingen anden Udsigt for ham i Verden, end at tage ud til Spjellerup og sørge sig ihjel!» Forgæves tog han

sin Tilflugt til den Gudstro, han mente at have vundet gennem sin Filosofi. Kantianeren Schillers Digt om den dristige «Dykker» faldt ham ind: Ogsaa han tvivlede i Havets mørke Dyb om Redning:

„Da frelste ham Gud, til hvem han skreg
i sin højeste Rædsel og Nød . . .“

Men næppe vare disse Linjer rundne ham i Hu, før han med Forfærdelse hørte en indre Stemme tilhviske sig den ham velkendte Strofe af Goethes «Promethevs»:

„Da jeg var et Barn
og vidste hverken ud eller ind,
vendte jeg mit forvildede Øje
mod Solen, som om deroppe var
et Hjerte som mit,
at forbarme sig kærligt
over den Betrængte!“ — — *)

Og det Gruligste var, at han ikke kunde betro sig til Nogen. Med den mageløse Sindsbeherskelse, som allerede da hørte til hans fortrinlige Egenskaber, forrettede han punktlig sine daglige Pligter: gik med den unge Moltke paa Universitetet for hjemme at kunne være hans Repetent, og forberedte sig samvittighedsfuldt. Ikke en Gang hans da 18aarige Elev mærkede det Mindste paa ham og sagde mange Aar efter til hans Søn, at hans Fader altid var venlig og medgørlig. Og dog er det sikkert, at J. P. Mynsters Sind i denne Periode var frygtelig knuget, og hans Nervesystem dybt rystet. Hvad var en levende Begravelse mod disse Lidelser, tænkte han. I hin skrækkelige Tilstand vilde Lidelserne snart være forbi; men i dette Tilfælde syntes de aldrig at skulle faa Ende. — Og da de onde Magter altid ere til Rede, naar et godt Men-

*) Kr. Arentzens Oversættelse (Ny Digtsamling 1867).

neske er nærvædt at fortvivle, vare de ogsaa her ved Haanden. En stærk Likør, hans Broder havde foræret ham, gav ham en saadan Smag for Spirituosa, at han en Tid ikke kunde afholde sig fra at nyde deraf til Overmaal. Han havde hele den Rest af Sjælsstyrke, han endnu ejede, behov, for ikke at blive en Drukkenbolt.

Det var frygtelige Maaneder for ham, og den, der er fortrolig med Mynsters Udtryksmaade og har følt, hvad hans Ord vejer, kan ikke uden Rørelse læse følgende simple Linjer af hans Selvbiografi: «Jeg bringer nødvendig de Ord, der tilhøre Andagtens Timer, ind i det sædvanlige Foredrag; men jeg kan ikke bekvemme mig til her blot at sige: Omsider arbejdede dog min bedre Natur sig atter frem. Men jeg vil sige, at der dog histoppe var et Øre til at høre min Klage, at Guds Naade dog bevarede mig fra at gaa til Grund!» —

Krisen var overstaet. Han var bleven rolig og havde resigneret. —

Da den unge Greve havde fuldendt anden Eksamen med lige saa udmærket Udfald som første, ordnede Mynster sine Sager, pakkede sit Tøj og sine Bøger sammen og drog de første Dage i November 1802 ud til Spjellerup Præstegaard.

III.

Dybt havde Mynster været nede i Fortvivlelsens Afgrunde. Allerede Skildringen deraf i hans Selvbiografi er gribende nok. Men nøjere Besked faar man i Hugos Replik i Dialogen «Kristi Moral»^{*)}). Thi at det her er Forfatteren, der taler ud af egne Selvoplevelser, er utvivlsomt. Hugo har ikke villet være nøjet med Menneskers sædvanlige Liv: der har momentvis været et mægtigt Begær i ham efter at tilegne sig, hvad Tilværelsen kunde yde; han har nærret en flammende Attraa efter Elskov, efter Magt, Rigdom og Ære. Men snart har han følt, at hvis han gav sin Lidenskab Tøjlen, vilde hans Handlinger fordærves og hans Sjælefred gaa tabt. Han har da tvunget sit Hjerte, gaaet paa Akkord med sine Fordringer, søgt Venskab og Kærlighed og stræbt ved samvittighedsfuld Opfyldelse af sine Pligter at opnaa Menneskers Agtelse. Men han har følt sig saaret og skuffet, og desto dybere, jo alvorligere hans Bestræbelser have været mente. Da er hans Sjæl kommen i vildt Oprør: han har raset under Skæbnens Slag, fordømt sine gode Forsætter og «forbandet Gud».

^{*)} Blandede Skrifter V, 118.

Naar vi da se den unge Mynster en regnfuld Efteraarsaften drage ind i sin Præstebolig, da maa vi tænke os ham befindende sig i en moralsk Reconvalescents efter en overstanden voldsom Sjæls sygdom. —

Men, hvis Du, min Læser, er en oprigtig Kristen eller blot et alvorligt Menneske, vil du næppe undlade at spørge: hvorledes kunde Mynster med saadanne Forudsætninger gaa ind til en Præsts Gerning? Troen paa Kristus manglede han jo; og nu dette Sidste! Blot Tanken om at forbande Gud er forfærdelig; hvor meget mere de udtalte Ord. Hertil maa svares: hvad Mynsters udvortes Optræden angaar, var der ingen Forargelse. Borgerligt talt var han et fuldt ud hæderligt Menneske, og hans Liv havde været ganske dadeløst. Dernæst, det man fordrede af en Præst i hine Tider, at han skulde være en velstuderet Mand og staa paa Højdepunktet af sin Tids Dannelse, fyldestgjorde han i enhver Henseende. For saa vidt var Alt i sin Orden. Men hvad hans Indre angik, hans Liv for den Herres Aasyn, for hvem den lønlige Tanke, den skjulteste Attraa er aabenbar, da var han som det Barn, der er Faderen kærest; men som denne ogsaa optugter haardest og straffer strengest, naar det i blind Egenvilje og Trods sætter sig op mod hans Bud. — Efter den lange Optugtelse og den strenge Straf, der havde aftvunget Barnet et naturligt Smertensskrig, lod det sig, uden at tænke paa, hvor hen det blev ført, og uden at kny, lede til den Plads, hvor det skulde finde Lise og Lindring for sine dybe Savn, hvor dets Attraa skulde smelte sammen med dets Pligt og dets egen, ædle Stræben med Guds Vilje.

De første Indtryk, Mynster modtog af Vilkaarene for sin nye Stilling, vare ingenlunde ubehagelige. Han,

som i Barndomshjemmet og hos den grevelige Familie altid mer eller mindre havde lidt under Trykket af at være den Underordnede, kunde nu føle sig som sin egen Herre. Da han ude fra det skumle Efteraarsvejr, der rugede over de sølede Landeveje, kom kørende ind i den rummelige Præstegaard, hvor Lysene skin- nede fra alle Vinduer, grebes han af Glæde over for første Gang i sit Liv at være uafhængig, og da Aftens- bordet dækkedes for ham og den forhenværende Hjelpe- præst, satte han med Fornøjelse «Foden under eget Bord». Gennem Venners Omgang opdraget til at tage Livet uden Pedanteri, fandt han sig snart til Rette i de for en ung Københavner og grevelig Hovmester ellers uvante Forhold. Velbehag betog ham ved nu at have Hus og Jord. Da han var ugift, og hans Ind- tægter vare rigelige, behøvede han ikke at spare. «Ikke uden en vis Stolthed» gik han over sin Præstegaards udstrakte Jorder, hvor Alt, hvad der skulde gøres eller undlades, alene afgang af ham. — Skønt han ikke søgte Selskabelighed, «søgte den dog snart ham»; thi man begriber, at den unge, vakre Præst, der sad i et godt Embede, ikke var nogen uvelkommen Gæst i Egnens bedste Familier. — Ogsaa hans Omgivelser maatte være ham behagelige. Endnu den Dag i Dag ere de tiltalende for den Fremmede. Naturen ved Fakse Strand er frisk og storladet, omkring Vemme- tofte venlig og idyllisk; Menneskene her ere mere vel- villige og imødekommende end andensteds.

Og dog var den unge Præst tit alt Andet end lykkelig. Med Besvær udarbejdede han sine Prædikener, og ofte fandt han dem saa flove, at han næppe gad tage deres Ord i sin Mund. Forgæves søgte han aandelig Oplivelse ved andet Arbejde: heller ikke hans mangeartede og spredte Læsning kunde ret tilfreds- stille ham, og egen Produktion voldte ham blot Møje. Hans Interesser sank; ofte overfaldtes han af Mod-

bydelighed for Alt, hvad der hed Studium, Tænkning og Poesi; ja af Lede ved Livet selv.

Da kunde det undertiden hænde, naar han stod paa Prædikestolen og i frit Foredrag udlagde Evangeliet for sine Menigheder og saa den stille Andagt, hvormed disse jævne Mennesker paahørte deres Præsts Ord, at han da selv blev greben af en ham ukendt Begejstring for, hvad han talte om. Rationalist havde han aldrig været; tyært imod havde hans Universitetslæreres «fornuftmæssige» Fordrejelse af Skriftens klare Ord givet ham Afsmag for Datidens Theologi. Det ny Testamente maatte efter hans Mening opfattes poetisk-filosofisk som sublime Digtninger over ædle, skønne Tanker. At det skulde være Virkelighed og Historie, turde han, hvis hele aandelige Ungdomsudvikling jo faldt i Traad med Tidens, ikke vove at tro paa. Men nu kunde han, som sagt, naar han i Prædikenens Time talte sig ivrig og varm, gribes af den Tanke: «Men er dog ikke Alt dette tilgaaet, som det berettes!» Dog, kom han tilbage til sit stille, énsomme Hjem, fortog snart disse kortvarige Indtryk sig; Tvivlene indfandt sig atter, og i Kampen med dem følte han sig magtesløs: «de vare jo uovervindelige!» —

Da indtræffer det Vidunderlige i Mynsters Liv.

Han sidder Sommeren 1803 i Dæmringsstunden i sin Sofa ude i Spjellerup Præstegaard. Bogen, han har læst i, har han et Øjeblik ladet synke. Da opklares hans Bevidsthed pludselig som af et himmelsk Lys, og «han siger til sig selv» (eller var det ham selv, der sagde det?): «Dersom Samvittigheden ikke er en betydningsløs Indbildning, skal Du lyde den i Alt uden Undtagelse, gøre og tale, hvad der er Din Pligt, saa fuldt, som Du erkender og formaar, ganske ubekymret om Verdens Dom, dens Ros eller dens Dadel; og dersom der er en Gud, og Du jo ikke vægrer Dig ved i Noget at bøje Dig for ham og at hengive Dig i hans

Vilje, da skal Du gøre det i Alt, uden Forbeholdenhed, og ganske, ganske overlade Dig og alt Dit i hans faderlige Haand, nøjes med de Evner, han tildeler Dig, og taale de Savn, han paalægger Dig» . . . Idet nu hans hele Væsen samler sig i denne Erkendelse, og Beslutningen smelter sammen med Erkendelsen, nedstiger i hans Sjæl en Fred, som han aldrig saaledes før havde kendt, «den Guds Fred, som overgaar al Forstand», og han fornemmer i umiddelbar, utvivlsom Erfaring, at der er et usigeligt Gode, hvis Oprindelse ikke er af denne Verden (thi det aabnedes først for ham, idet han forsagede denne Verden); ikke af Kød og Blod (thi han fornam det just, idet han fornægtede sig selv); men som tilhører den højere Tingenes Orden, der stedse er Mennesket nær, men hvortil Adgangen dog er saa vanskelig; thi det naturlige Menneske fatter den ikke.»

Af alle de Opvækkelseshistorier, det menneskelige Aandsliv kender, er vist ingen ærligere, oprigtigere og mere simpelt fortalt end denne; derfor vil Mængden af Læsere — og maaske netop fordi den er saa «almindelig kendt» — kun lægge lidet Mærke til den. Men har man sat sig for at læse den med Opmærksomhed og Forstaaelse, da vil den til sidst blive En som hellig Skrift; thi dens Simpelhed svarer til dens Storhed, og ingen menneskelig Visdom klarer dens Gaade. At den har sine Forudsætninger i Mynsters tidligere Liv, og at dens Vilkaar ere tilvejebragte, inden Gennembruddet finder Sted, er indlysende. Men dermed er jo ikke sagt Andet end, hvad der for enhver Dannet er triviel Sandhed: at det Aandelige behøver timelige Betingelser for sin Fremtræden. Var Mynster en sværmerisk Natur, var det Hele vel næppe saa uudgrundeligt. Men han, dette klare Hoved, denne skolede Forstand, denne Mand, der var vant til fra sine tidligste Aar at agte nøje paa sig selv, og som var en Mester i Selvbeher-

skelsens svære Kunst — at dette netop skulde hænde ham! Var han én af Geniernes store Skare, vilde det heller ikke være saa mærkeligt. For den Slags Folk «gaar der jo pludselig et Lys op». Men hvor udmærket en Mand Mynster var, genial vilde det være misvisende at kalde ham. I Kristian Arentzens store Værk «Baggesen og Oehlschläger» gør Forfatteren opmærksom paa, at Gennembruddet hos Mynster foregaar omtrent samtidig med, at Geniet bryder frem hos den unge Thorvaldsen i Rom («Jason») og den unge Oehlschläger i København. Dette er senere blevet gentaget af Flere. Men her forekommer det mig rigtig nok, at Forskellen er mærkværdig. Til Medium for sit aandelige Gennembrud havde den unge Billedhugger den fintmærkende Kunstarkæolog Zoëga; og det turde være et Spørgsmaal, om Thorvaldsen var naaet vidt uden ham*). For Oehlschläger var, som bekendt, Steffens Mediet. Men den Aand, der griber den unge Mynster i hint mærkelige Øjeblik, er ikke formidlet ved noget menneskeligt Væsen. Gennembruddet kommer hos ham ikke alene pludseligt, men umiddelbart og uden at være i Continuitet med, hvad der forhen havde udfyldt hans aandelige Liv. Hans hidtil ubesejrede Tvivl voldtoges paa én Gang af en højere, aandelig Magt. Det er en Ukorrekthed, naar Forfattere af den grundtvigske Retning meddele, at Mynster overværede Steffens' bekendte Forelæsninger**). Dette var en Umulighed, eftersom Mynster drog ud til Spjellerup, medens Steffens og Oehlschläger gik op til Avditoriet paa Ehlers Kollegium. At Steffens i Vinteren 1801—2 har været

*) Jvnf. A. D. Jørgensens Skrift om Zoëga.

***) Fr. Barfod i sin lille Biografi af Grundtvig 1872; Dr. Rønning i sin Lærebog i dansk-norsk Literaturhistorie 3. Udg. S. 66. — I Skoleinspektør V. Petersens Oversættelse af Kurtz' Kirkehistorie er denne Fejl endogsaa drevet op til, at «Steffens har vakt Mynster». Se S. 727.

«meget sammen» med Mynster og senere (som det ses af et Brev) har besøgt ham i Spjellerup, er sikkert nok; men uagtet Mynster indrømmer, at den jævnaldrende Ungdomsven kastede «et Frø i hans Sjæl», som senere fik Spirekraft, kan dermed ikke være ment Andet end, at han gjorde ham opmærksom paa de romantiske Digtere af den nyere tyske Skole, af hvilke Novalis ikke skulde blive uden Betydning for ham. «Ved Steffens Fødder,» siger han udtrykkelig*), «kunde jeg ikke sidde som Lærling: han havde for liden videnskabelig Stringens, til at jeg kunde vente mig fyldestgjort ved et sammenhængende Foredrag. Hvor jeg trængte til Oplysning, maatte jeg ofte nøjes med uklare Ord, som ikke bragte mig videre.» — Heller ikke den Bog, i hvilken Mynster i hint Øjeblik læste, giver den ringeste rationelle Forklaring til hans Vækkelse. Det var Jakobis ikke ubekendte Samtale med Lessing om Spinozas Filosofi: forgæves gennemlæser man den for at finde en indirekte Forbindelse mellem, hvad deri er udtalt, og hvad der skete med den, der læste.

For Mynster selv stod denne Begivenhed lige til hans sidste Dage som det Afgørende i hans Liv: som et Bjerg skyder den sig op og danner i et Nu Skellet mellem det, der havde været, og det, som skulde blive. Jævnlig finder man dunkle Antydninger af, hvad der da er hændt ham, i hans Tiltale til Menigheden**). Men aandelig blufærdig, som han var, meddelte han det aldrig til noget Menneske: først i Avtobiografien, som fandtes efter hans Død, er det fortalt; og, saa vidt man kan slutte fra den Stemning, der nu og da bryder frem hos ham under Nedskrivningen af hans Levned samt Inddelingen deraf, er dette Skrift ene og

*) Meddelelser 1ste Udg. S. 135.

***) Betragtninger I, 128; Bl. Skr. I, 56; Postillen flere Steder; Kirkelige Lejlighedstaler I, 43.

alene blevet til, for at denne hans aandelige Besøgelse kunde blive skildret. Og visselig fortjente den at komme til Efterverdenens Kundskab; thi ligesom det fine Mel i Chladnis fysiske Eksperiment former sig til skønne, geometriske Figurer paa Pladen, naar et bestemt Punkt berøres af Violinbuen, saaledes antog Elementerne i Mynsters Sjæl, der forhen laa vildt og spredt mellem hinanden, fra dette Øjeblik af og for bestandig, klare og faste Former. — Men hvad var det for en Haand, der gjorde dette Buestrøg? —

Ja, hvad var det for en Haand eller Aand, der her rørte ved hans Hjerte? Den ældre Tidsaand viger jo fra ham i hint Øjeblik! — Naturligvis den ny Tids Aand, som saaledes kom til Gennembrud hos ham, vil man svare. Men jeg har allerede hævdet, at der mellem Gennembruddet hos Mynster og de af hans Samtidige, hos hvem et saadant finder Sted, er en mærkelig formel Forskel; og jeg paastaar endvidere, at Forskellen ogsaa er ideel. Hvad var den ny Tids Aand? — Romantikkens. Er det den, der besøger Mynster? Ingenlunde. Oehlenschläger kunde lære Alt af Steffens, Mynster grumme Lidt. Hvad er Kærnepunktet i den romantiske Filosofi? hvad var det, der lokkede Steffens ind paa den videnskabelige Bane og forenede ham og Schelling i fælles Begejstring? Det var (som Enhver véd) Tanken om Enheden i Tilværelsen, den Paastand, at Aand og Natur ere to Sider af det evig Værende: her skulde ingen Delthed eller Spaltning være til Stede. Alt i Tilværelsen, i Naturen saa vel som i Menneskelivet, viste hen «mod et usynligt, mystisk Centrum», sagde Steffens i sine berømte Forelæsninger. Universet var for disse Mænd som en uhyre Trinpyramide, der med det uorganiske Liv som første Trin steg op mod sin højeste Spids: Mennesket. Aanden, det verdensdannende Princip, laa drømmende i Stenene, kom til Liv i Plan-

terne, individualiserede sig endnu mere i Dyrene, til den fik sin mest individuelt udprægede Type i Mennesket. Dette var jo i Grunden slet intet Nyt: allerede Spinoza havde hævdet Enheden i Alt; men hans mægtige Tankekolos stod ubevægelig. Steffens og Schelling giver den Liv, og nu begynder Alt at bevæge sig: fremad, opad i en evig Proces. Og heller ikke Spinoza bragte noget egenlig Nyt: Spinozas Filosofi er saa gammel som Indiens Visdom. I Upanisaderne finde vi omtalt «det uforgængelige Brahman, den Absolute uden Egen-skaber», det store Nevtrum, «der ud af sit eget Legeme skaber de forskellige Skabninger og forsvinder igen i sig selv»*). En slig Verdensanskuelse kalder man fra et filosofisk Standpunkt Pantheisme, fra et religiøst Atheisme — med den og de af den avlede Ideer har Gennembruddet hos Mynster saa vist Intet at skaffe.

Det var ingenlunde uden Grund og behøvede aldeles ikke at være et Udslag af den ældre Slægts Gnavenhed og Malice lige overfor det unge Ny, at man i København «udraabte» Steffens som «Atheist». Selv siger han i et Brev til Schelling: «At henstille sin Individualitet for bestandig som den evige Kilde til bestemt Virksomhed, er at blive Gud lig. Den Evighed, jeg ikke kender og ikke tror paa (da det uhyre Dyr, som fødte mig, ogsaa vil opsluge mig), opgiver jeg for hin, som jeg kan tilkæmpe mig»**).

Forunderligt, at man kan henføre Mynster under Romantikkens Kategori, som Provst Koch i sit ellers fortjenstfulde og lige overfor Mynster sympathetiske Værk gør!***)

Man lade sig dog ikke vildføre af det store Hilsningsdigt i Ottaverim, som Mynster skrev til Oehlen-

*) V. Fausbøll: Forstudier til Indisk Mythologi 1897.

***) Citeret efter Vilh. Andersen: «Guldhornene» S. 52.

****) L. Koch: Den danske Kirkes Historie 1801—17, Kap. VIII.

schläger, efter han havde læst dennes to Bind «Poetiske Skrifter» fra 1805! Thi vel ere disse Digterværker den ny danske Romantiks ægteste Frembringelse; men det er visselig ikke Romantikens Aand, der her virker saa overvældende paa Mynster, at hans Kritik forstummer*). Mynster kunde for den Sags Skyld godt have været enig med Balle, naar han ved en omtrent samtidig Bispevielse udbrød: «Jesu Historie vil man vide at være bestemt til Maleri over Naturens adskillige Forandringer. Den skal kun afbilde, men ikke fortælle: en Guldgrube for Digterne, men ingen Kilde til at opøse Begreber af om sand Religion. O Gud, hvilke Forvildelser!» — Naar Mynster alligevel misbilliger Balles Udtalelser, kan han ene og alene gøre det, fordi han er utilfreds med, at Balle miskender den ny Poesi i dens fagreste Skikkelse; ikke fordi han i det Væsenlige var uenig med ham**). Da den unge Romantiks Duft med al sin primitive Friskhed slog Mynster i Møde fra den Blomsterbuket, Vennen rakte ham, da virkede den ogsaa befriende paa hans Hjerte, og han maatte udtale, hvad i Aar og Dag havde ligget gemt derinde; men dette var noget ganske Andet end Naturens Aabenbarelse af Kristi Liv, det var Kirkens overleverede, gamle, historiske Lære om dens Herres og Mesters guddommelige Aabenbarelse i Menneskeskikkelse og hans Overvindelse af den naturlige Død; thi det var disse gamle Trostanker, som nu efter Aandens Besøgelse vare fødte til Live i hans Sjæl. Smukt siger han:

„Hvorfor fik Sangen ellers Magt og Ynde,
hvis den det Hellige ej skal forkynde

*) Hvad Kr. Arentzen synes at mene i sit anf. Værk II, S. 157.

***) «Noget deri er ikke ganske efter mit Sind»: Brevet til Oehlenschläger i Breve fra M. 49 og smstds Brevet til Fru Rahbek S. 68, hvor han taler om: «mindre tilfredsstillende Steder».

Han priser Vennen, fordi han atter «fremkalder de gamle, glemte Sagn»

„Dog fremfor alle er ét Sagn paa Jorden,
som drager alle Hjerter til sig hen;
det blev forkyndt fra Syden indtil Norden,
og, én Gang kendt, det glemmes ej igen:
hvad blev forskudt, en Hjørneste er vorden,
Historiens Bygning hviler hél paa den,
om den, som deres Middelpunkt sig samle
de nye Tider venligt med de gamle.“

Det var denne Hovedtanke, Grundtvig senere gjorde gældende; men Mynster udtaler den, som vi se, allerede ved denne Lejlighed. — Han fortsætter:

„Thi hvor vor Slægtes Krønike begynder,
ved Tidens Udspring ved det dybe Fald,
en himmelsk Røst de Faldne alt forkynder,
en Fredens Fyrste dem oprejse skal.
Ved ham skal Folket frelses fra dets Synder,
fra ham skal udgaa Himmerigets Kald;
ham Faderen gav over Alting Magt,
at Alt ved ham skal vorde underlagt.

Du kendte, at det er ej tomme Leg,
ej et Bedrag, af snedig List opspunden;
fra Himlens lyse Herlighed han steg,
og blev i Ydmyghed iblandt os funden,
og Mørket for den Herlige bortveg,
og Jorden blev med Himmelen forbunden.
Han blev i Gravens skumle Gemme lagt,
men han har overvundet Dødens Magt.

Det er en underfuld og hellig Tale,
vel værd blandt alle Mennesker at æres,
den skal — at vække dem af dorske Dvale —
fra Slægt til Slægt i stadigt Minde bæres;
det sorrigfulde Sind den kan husvale,
og Livets bedste Kræfter ved den næres.
Dens Gave er en høj og evig Fred,
dens Lærdom: Tro og Haab og Kærlighed.

Endskønt den Herlige ej bliver funden,
 som han tilforn blandt Mennesker blev sét,
 han er ej død, hans Guddom ej forsvunden,
 det aabne Øje er den trindt udbredt;
 han er det Legeme, som har forbunden
 de mange Lemmer kærligen til Et;
 han er den Stamme, rig og stærk, som ene
 udstømmer Næring i de mange Grene.

Det var Din Tale, Sanger! — — — — — “*)

Nej, det var det ikke; men Mynsters Øre hørte kun, hvad det var modtageligt for; og Oehlschläger havde sikkerlig Ret, naar han i sine «Erindringer» siger om Mynster ved denne Lejlighed: «Hans Aand svang sig fra Digteren til det Himmelske**). —

Er den romantiske Filosofi pantheistisk, har den naturligvis heller ingen Moral. Er Altilværelsen en stor, lysdunkel Enhed, der kun aabenbarer sig i en evigt vekslende, broget Mangfoldighed, da kender den selvfølgelig ingen Forskel paa Sort og Hvidt, paa Godt og Ondt: «Kødet kan ikke begære mod Aanden»; thi de ere i det Væsenlige Et og det Samme. Mest slaaende giver Romantikken i saa Henseende sit Væsen til Kende i den bekendte Genidyrkelse: Den geniale Mand er i Grunden uden Ansvar lige over for sine Medmennesker; Verdenssjælen har (ham ubevidst) taget ham i Besiddelse, dannet ham efter sin Vilje og hævet ham over alle timelige Løve. Da Oehlschläger var underkastet den Steffensske Suggestion, mærkede han Intet til dette Forhold; først efter Bruddet med denne Mand, i hvem han næsten havde været forelsket, erklærede han i det mærkelige Brev til Vennen H. C. Ørsted***), at «hele det nyere æsthetiske System (hvad der var det Værste ved det) var uden Moralitet».

*) M.s Digte, Blandede Skrifter, III, 352.

***) Citeret af Kr. Arentzen a. S.

***) Breve, 1ste Saml. 218.

Det er nu værd at lægge Mærke til, hvor lidt den Aand, der var kommen til Gennembrud hos Mynster, har med den romantiske at skaffe. Vel gør Mynster Front mod den ældre Tid og er unægtelig Fremtidens Mand, men ikke saaledes, at han vil et ulægeligt Brud med det Gamle: han vil kun have det gennemrenset med det Salt, hvis Kraft han selv har følt. Medens Oehlschläger efter den berømte Samtale med Steffens gik hjem og skrev hint Digt, som er kaldt det mest romantiske i den danske Literatur, fører Mynster, da Guds Aand har besøgt ham, en alvorlig Enetale med sig selv om gammel og ny Moral. Det er det gamle og ny Menneske i ham, der her veksler Replikker. Udgangspunktet er Spørgsmaalet: «Hvad skal jeg gøre for at arve det evige Liv?» — Svaret er ikke overspændt; det er Frelserens Ord: «Hold i Dit Hjertes Enfoldighed Guds Bud, og Du vil faa Fred i Din Sjæl og have Dig en evig Arv beredt; men vil Du være fuldkommen, saa sælg Dit Gods og følg Jesus.» Men den anden Person i Dialogen kan ingenlunde gaa ind herpaa. Det Første ansér han for en Filistermoral, der kuer og tilintetgør det Ædle og Store i Mennesket; det Andet kan aldrig praktiseres af den, der til sine Medmenneskers Bedste og sin egen Ære vil udrette Noget i Verden. Skal man sønderrive de Baand, som selve Naturen helliger, bortvende sit Sind fra Alt, hvad der sanses, og kun fylde sin Tanke med det, der ikke sés. Skal man ophøre at interessere sig for sig selv?» — Du skal elske Din Næste som Dig selv, svares der, og Dig selv ikke højere, end Du elsker Kristus; men naar hans Tjeneste fordrer det, skal Du fornægte Alt: Vellyst, Ære, Rigdom, Magt og Liv, ja selv Dine kæreste Forbindelser. Medens den gældende Moral gaar paa Akkord med Alt, hvad der tilhører Verden, opstiller Kristendommen et Enten-Eller. «Den opfordrer al Fornuftens, Begæringens og

Viljens Kraft paa samme Tid, som den vækker alt det Gode i et Menneske, og den værdiger aldrig at forfalske sine Principper til Fordel for, hvad den trodsig foragter.» — Den Tiltalte protesterer mod, at Kristendommen skulde udvikle et Menneskes Kraft: den skaber ingen Helt; den prædiker altid Sagtmodighed. — Det er sandt, svares der ham, den danner ingen Alexander og Cæsar; men var Apostlenes og Martyrernes Mod mindre, og skal Sagtmodighed forveksles med Forsagthed? «Ja, dersom man vidste, hvad Kraft der udfordres hos et Menneske af nogen Sjælsfyrighed for at være sagtmodig!»

Den anden Person i Samtalen føler, at den første har Ret, og ønsker derfor at forhandle videre med ham. Dog vil han ikke fordømme sin Lyst til de Glæder, Verden kan yde ham: hvorfor skal han sværge til Cølibatets Fane, som Kristendommen (efter hans Formening) fordrer? hvorfor skal han opgive at erhverve Rigdom, naar han derved slipper for at være Andres Træl og for at paalægge sig uværdig Tavshed, hvor han burde tale? Hvor meget Godt kunde han ikke gøre med sin Rigdom; hvor helt kunde han ikke ofre sig til Videnskaberne! — Den Første søger nu at vise ham, at Kristus ikke fordrer Frasigelse af Alt dette; men han skal besidde det saaledes, at dette ikke besidder ham. Han skal styrke sin Karaktér og gøre sit Hjerte frit, saa at han ikke, naar Kristi Efterfølgelsesbud lyder til ham, hænger fast derved. Den, der aldrig stræbte højt i denne Verden, den, der aldrig forstod at skatte dens Skønhed, den, der aldrig elskede Videnskaben for dens egen Skyld, den, der dorsk og søvng ringeagtede enhver ædel Nydelse, kort sagt, den, der ikke kunde være et helt, fuldkomment Menneske, han kan heller ikke blive en fuldkommen Kristen. Men det er Forskellen paa Verdensmennesket og Kristenmennesket, at medens hin lever, som om Alt dette

var det Eneste, der gav Livet Værd, saa er denne, der ubetinget underkaster sig Samvittighedens Bud, hvert Øjeblik parat til at forsage Alt, hvad han forhen attraaede. «O min Ven! Du, som kender og ærer en Samvittighed, kan Du tvivle om, at den visselig aabenbarer Dig Guds Vilje, og at Du gennem den kommer i Samfund med Gud? Til ham vil da Din rene Tanke kunne opløfte sig, Du vil haabe paa, Du vil kende hans Herlighed — den er intet Paradis, den bestaar ikke i Jordens Glæder idealiserede, den er en anden Tingenes Orden, hvad intet Øje har sét, og intet Øre hørt, og hvad tilforn ikke er opkommet i noget Menneskes Hjerte*). Dette er Jesu Lære; derfor kunde han sige: «Fred efterlader jeg Eder, min Fred giver jeg Eder, jeg giver den ikke, som Verden giver den.» Søg Dig for denne Læres Hovedindhold hvad Udtryk, der dybest bevæger Dit Hjerte; for mig er dens Sum aabenbaret i de Ord: «Salige ere de Rene af Hjertet, thi de skulle se Gud!» Ak, ogsaa mit Hjerte er besmittet; men jeg har dog haft Tider, hvori det var rent, thi jeg har visselig sét Gud. Jeg har tilforladelig følt det i mit Inderste, at der er en Guds Fred, som overgaar al Forstand; en Sjælens Tilstand, som aldeles ikke lader sig forklare af denne Verden, men alene af et uendelig ophøjet, uendelig helligt, evig kærligt Væsen, som er den eneste sande Gud, hvem jeg tilbeder. Dette er ikke en Drøm, ikke et Spil af min Fantasi, men det er min sikre Erfaring, og med den har jeg følt min Barndoms Ro, som jeg i lange Aar til sidst aldeles havde tabt, klarere og varigere i mig; og jeg véd det nu, at det kun er Vantro og Synd, i Lyster som i Gerninger, der endnu forstyrrer den i mig»

«Tror Du,» spørger den Anden, «at et Menneske

*) 1 Kor. 2, 9.

kan komme saa vidt, at hans indvortes Tilstand ikke bliver en Krigsstand?» — «Vist nok,» svarer den Første, «aldrig ganske. Men der er allerede usigelig Meget vundet, naar man véd, at, og hvor imod man bør kæmpe; naar man ikke mere gør nogen jordisk Lykke til Betingelse for sin Retfærdighed eller holder sig befriet fra i strengeste Forstand at gøre, hvad Ret er, fra at stræbe efter Dydens ypperste Krone; fordi man i det Udvortes ikke synes, at man har faaet Opmuntring nok, eller fordi man ikke ansér det, man tror at kunne udrette, sine Bestræbelser værd.» — «Du træffer min Tilstand ikke ilde.» — «Fordi den har været min! . . . Forsøg det, elsk ikke Verden! Vist nok lyser ikke forgæves Jordens Skønhed eller Firmamentets Pragt for Dig, vist nok bydes selv de sanseligere Nydelser Dig ikke blot som Fristelser, vistnok finde Venskabs og Kærligheds høje Glæder ikke en Talsmand i Dit Hjerte for at forskydes; men Alting paa Jorden er forgængeligt; lad Din Tro og Dine højere Bestræbelser ikke forgaa dermed. Prøv det, at forsmaa Alt, hvad den samvittighedsfuldeste Opfyldelse af Guds Vilje ikke af sig selv bringer med sig, indtil Begæringen deraf. Gaa med denne Tænkemaade ud i Verden! Prøv Dine Ord og Dine Handlinger, naar Du ikke mere higer efter Ære eller Rigdom. Træk Dig tilbage i Ensomhed, og prøv med Dig alene, om den ikke er forandret for Dig, efter at Du Intet mere vil, uden Guds Vilje! Døm ikke, før Du tilfulde har prøvet dette; vælg saa!» — «Og naar jeg nu har valgt; naar jeg nu kan beherske mit Sind — hvad da?» — Da vælg Dig Noget til Dit Livs Maal, hvilket det gode Arbejde end er, hvortil Omstændighederne kalde Dig, og Dit Hjerte driver Dig. Tag uskyldig mod enhver Glæde, som da vil tilbydes Dig; men køb den aldrig over dens Værd. Stræb at bevare Dig rede til at forlade Alt, naar Pligten, det er, naar Gud kalder. Jeg

véd vel, at der Intet var vundet, dersom alle Rige gavede deres Gods til de Fattige; men jeg véd ogsaa, at der var usigelig meget vundet, dersom enhver Rig kunde være fattig, enhver Fornem ringe, dersom ethvert Menneske kunde tabe det Udvortes uden at tabe sig selv. Meget Godt kunde udrettes blot ved denne Ævne til Opofrelse, uden at det altid vilde koste Opofrelsen selv; men jeg kender ogsaa det, som kun kunde opnaas ved en fuldkommen Selvfornægtelse. Enhver vogte sig nøje, lige saa vel for al Ubesindigheds og Forfængeligheds, som for al Mageligheds og Sanseligheds Indflydelse, naar han bestemmer sig; han forvisse sig først om, at det aldrig skulde angre ham . . . Men dersom Du saa, at Du kun ganske kunde kende og udrette det, hvortil Du havde helliget Dit Liv, ved at befri dig fra alt time ligt Hensyn til Dig selv — vilde Du holde Dig for fuldkommen, dersom Du ikke solgte Dit Gods?» — «Er det da Hovedsagen i Jesu Moral?» — Naar Jesu Disciple ikke skulle være af denne Verden, saa maa hans Moral fornemmelig tilintetgøre i deres Hjerter den Mammons Tjeneste, hvorom Menneskenes sædvanlige Liv drejer sig. Men Hovedsagen bliver, hvad tusind Tunger have udraabt, men kun fromme Hjerter i Sandhed kendt: Du skal elske Gud af al Din Kraft og Din Næste som Dig selv. Du ser, at hint ligger i dette.» — «Er det herefter de Kristne leve?» — «Om de end ikke vide, af hvad Aand de ere*), saa fly Du dog Ungdomsbegæringer, men jag efter Retfærdighed, Tro, Kærlighed og Fred med dem, som paakalder Herren af et rent Hjerte**).» — «Jeg skal eftertænke, hvad Du har sagt.» — «Gør derefter; thi kun derved skal Du erkende dets Sandhed. Ved intet Andet kan Du tilfulde erkende Jesu Morals og hans hele Læres Ypperlighed.

*) Luc. 9, 55.

***) 2 Tim. 2, 22.

Kun den, som vil gøre hans Vilje, som ham udsendte, skal kende, om Lærdommen er af Gud, eller han talede af sig selv*.)» — «Du synes at tale af Overbevisning; men Dine Ord ville være disse Menneskens Børn en Daarlighed.» — «Og jeg skulde skamme mig ved hans Ord for denne forvendte Slægt! — O min Ven! gid jeg kunde bevare, agte, lyde disse Ord, som jeg véd, jeg burde; gid jeg saaledes kunde vinde den hellige Kraft, den Kærlighed, den Standhaftighed i Fristelser og i Ulykker, den Fred i Liv og Død, hvormed jeg véd, at denne Lydighed stedse mere vilde fylde mit Hjerte — da vilde jeg sige til disse Menneskens Børn: dette har Livet bragt mig; hvad har det bragt Eder?» — —

Den Afhandling, hvori disse Anskuelser ere fremsatte, er mærket med Aarstallet 1804. Den er altsaa udarbejdet paa en Tid, hvor Gennembruddet og dets Resultat fuldstændig havde klaret sig hos Forfatteren. Da han (mere end 40 Aar derefter) atter gennemlæste den, var det ikke uden Tilfredshed. Ikke saa underligt: han fik et Pust fra det Kildespring, der en Gang med Aandens Magt var vældet op i hans Inderste, et Glimt af de Stjerner, under hvis Tegn han havde stillet sig, og til hvis Ledelse han havde betroet sig. Dialogen «Kristi Moral» er maaske det vigtigste Dokument til Mynsters Sjælehistorie. Affattet paa et Tidspunkt, hvor han umuligt kunde dupere sig selv med Hensyn til, hvad der var sket, foreligger den som et avthentisk Vidnesbyrd om Gennembruddet og dets Facticitet. Det Hele er da ingen Illusion eller en skjult Produktion af Forestillingsevnen's hemmeligt arbejdende Kraft; Noget, der yderligt bestyrkes ved den Kendsgerning, at Mynsters Fantasi var en af hans aller svageste Sjælsvirksomheder. Havde Fantasien været saa stærk hos ham, som Attraaen efter at blive Digter var heftig,

*) Joh. Evang. 7, 17.

var han bleven det Sidste. Dog, Gud være lovet, at vor Overflødighed ikke forøgedes; men at Mynster blev det for os, han blev. —

1804! Man vil huske, at dette er Napoleon den Førstes Kejseraar. Saa vidt jeg forstaar en Hentydning i Dialogen*), maa dens Tilblivelsestid sættes til det Tidspunkt, hvor hin Verdensbegivenhed forberedtes eller fuldkomnedes. Hvilken Baggrund afgiver da ikke denne historiske Situation for Udarbejdelsen af dette tilsyneladende beskedne og uanselige Skriftstykke. I Virkeligheden er den unge Landsbypræsts Afhandling en trodsig, mandig Protest mod Tidens Idolatri. — — — Lyksalighedslæren, den filosofiske Eudaimonisme, kunde i Længden ikke tilfredsstillende dem, som stræbte efter Sjælsfasthed. I den omhandlede Dialog skænkes den kun et foragteligt Sideblik af den anden Person i Samtalen (d. e. Mynster, som han raisonnerede før Gennembruddet): «Disse Moraler, der lade Alt, hvad der er Stort og Ædelt i Mennesket sove; tale de derom, da sér man, hvorledes de maa forfalske og fornægte deres Principper for dog at faa dem til at indrømme Lidt af det, de for meget har hørt anprise, til at de ligefrem tør fordømme det.» Man opstillede da en anden Moral, som man maaské kan kalde — den store Jegheds Moral: Mennesket bør gøre sin personlige Overbevisning til sin højeste Lov, og denne Lov skal han bringe til Gyldighed med al sin Viljekraft; finder han Modstand paa denne Vej, skal han blot betragte denne Modstand som et Øvelsesmiddel for sin Energi; Vanskeligheder, som han optaarner sig for siden at kunne overvinde dem. At anerkende en højere Avtoritet end sin egen fri, selvbevidste Vilje vilde for det ideelt stræbende Menneske være uværdigt. — At denne Anskuelse kan udvikles til en høj

*) Bl. Skrifter V. 99.

borgerlig Moral er sikkert nok (og det er den, Mynsters tidligere alter ego i Dialogen gør sig til Repræsentant for); men at den ogsaa kan forventes til den mest op-rørende Selvsyge og Hensynsløshed, derpaa turde navn-lig «den store Napoleon» være et Bevis. Imidlertid var Napoleons Optræden i Belysning af Tidens Modeideal ikke blot fænomenal, men saa glimrende, at det ikke alene er forstaaeligt, at Smaaaander (som N. C. Bjerring, «den lille Marat», i København og hans Ven, den politiske Vejrhane, Malte Bruun i Paris) svim-lede derved; men at ogsaa betydeligere Mænd, som den af Mynster og Grundtvig lige højt beundrede Historie-skriver Johannes Müller, tabte deres moralske Ligevægt ved dette Syn. Medens da saa at sige hele Verden drejede sig tilbedende mod den mægtig opgaaende Dagens Stjerne, vendte Mynster sig med Uvilje bort. Karakteristisk skriver han i sine Optegnelser fra 1804: «Det gør mig næsten ondt, at der ikke er bleven Andet af Bonaparte end en Kejser. Som General var han en fornem Mand, som Kejser er han kun en Parvenu» *). Thi det er det store Omslag, hint Gennembrud bevirker i Mynsters Sjæl, at han fornægter denne Verdens Afguder og Halv-guder, at han ikke mere stræber at opnaa en Plads paa den jordiske Æretrones mange Trin, at han ikke som før vil have sin egen Vilje frem, skønt der var en mægtig Drift dertil i hans Indre, og hans Energi var øvet gennem Aaringer. Nu kapitulerer han lige over-for Gud og tager sin Vilje til Len af ham: «Ikke som jeg vil, Herre, men som Du vill!» Fra nu af er han Guds Stridsmand, hans tro Vasal.

*) Blade etc. 8.

IV.

Endnu en Gang: Det aandelige Gennembrud hos Mynster forklares ikke rationelt! — Det Centrale deri har ikke Rod i Tiden. Forgæves søger man at knytte det til noget Foregaaende i Mynsters Liv. Uforstaaeligt, at en saa fintfølede Mand som afd. Biskop Fog i sit fortræffeligt skrevne Mindeord om Mynster kan anmærke, at den pietistiske Tone i Stedfaderens Hus «har bevaret en Ærefrygt for det Hellige i hans Sjæl, der aldrig lod de vildsomme Veje blive de vildene for ham»*) — tvært imod! Vi betænke os ikke paa at sige: til Trods for den Forargelse, han modtog i Stedfaderens Hus, blev han alligevel en Kristen. Thi det er sikkert og vist: er der Noget, der skræmmer sarte, religiøse Sjæle bort fra den positive Kristendom, saa er det netop det, for hvilket en af Danmarks mest selvstændige og gemytsdybe Filosooffer, Fr. Chr. Sibbern, har opfundet Udtrykket: Kristenskab. Kunde Mynster endnu tyve Aar efter «med Skadefryd»**) høre, at de udtværede Dagbogsoptegnelser i Foliobøgerne, som havde tjent Stedfaderen til Tekst for hans Aftenpræk, vare brændte i Københavns Bombardement, kan man være overbevist om, at «den Ærefrygt for det

*) Kristelig Kalender 1875, S. 48.

**) Meddelelser S. 11.

Hellige,» han har bevaret fra hine Tider, har været mindre end Nul. Og det er da netop det psykologisk Uforklarlige, at han — til Trods for, at de første Indtryk, han i sit Liv modtog af Kristendommen, vare absolut frastødende, medens de første Indtryk, han modtog af Tvivl og Vantro, gik Haand i Haand med gemytligt Samliv med brave og højtbegavede Venner — ikke desto mindre i hint Øjeblik og for stødse blev overvældet, grebet og støttet af en ham hidtil fremmed Aand*). Thi (at jeg til Slutning skal bruge et Billede fra Hverdagslivet) man kan uden Vanskelighed bevise mig, at Mynster før Gennembruddet var som en Lampe, hentet ud fra Sælgerens Bod: et godt Apparat, blankt og brugeligt med frisk og ren Væge; men hvor den lysbringende Flamme og det Fluidum, der skulde nære den, kom fra, det mægter man ikke ad menneskelig Undersøgelses Vej at paapege; det hører til de Momenter i Aandslivets Historie, lige overfor hvilke Filosofien maa sige Pas.**)

«En højere Tingenes Orden!» — At en saadan var til, blev fra Gennembruddets Time en Vished for Mynster. Men fra dette Øjeblik af forstod han ogsaa

*) Man anføre mig ikke H. Laub som den, der i religiøs Henseende har haft nogen nævneværdig Indflydelse paa Mynster. Laubs Søn synes at antage det i den smukke Nekrolog, han har skrevet over Faderen. Men Mynster omtaler intet Sligt i sin Avtobiografi. Laubs uheldige Prædikemaade i Bregentved Kapel bragte blot Vennen i forlegne Situationer. Laubs Indvirkning paa Mynster har væsenlig kun været af literær-æsthetisk Art. Sé Breve fra M. S. 219.

**) Mrk. Dr. F. Zeuthens Afhdlg.: «Om Troen paa den hellige Aand» 1862 optagen i hs. udv. theolog. og filosofiske Skrifter S. 121, (II Afsnit).

Biblen og dens højeste Udfoldelse, det ny Testamente; uden denne Bevidsthed om «en højere Tingenes Orden» var Biblen vedbleven at være en lukket Bog for ham som for alle Fornufttroende eller forstokkede Tivlere. Thi man læse det ny Testamente ti, ja tyve Gange, og hvis man mangler hin Forudsætning, vil den altid kun forblive en Bog, der ligger opslagen for det legemlige Øje. Men man læse den med Enfold og ydmyg Tro paa hin «højere Tingenes Orden» (som sat af ham, der styrer alle Ting), og et nyt Lys vil gaa op over «Børgernes Bog»: kun i dette kan den læses. — Og Mynster slog den op, «denne forunderlige Krønike»,*) og nu forstod han den, vel ikke i Alt, men i alt Væsenligt. — Hvor godt maa dog ikke netop han i Belysning af, hvad der nu var sket ham, have forstaaet den Mand, om hvem saa Meget i det ny Testamente handler, og som har skrevet Størstedelen af de Breve, som udgøre dets Kanon: Paulus nemlig. En Vantro (han være nok saa videnskabelig udrustet; han forske og filosofere nok saa meget), aldrig vil han tilfulde begribe »Hedningernes Apostel«. Vor flittige, rationalistiske Theolog A. C. Larsen (hvis opofrende Virksomhed for sin Idé forøvrigt Ingen mere end jeg skal anerkende) har for ikke længe siden udgivet en Afhandling, hvori han søger at vise, at Paulus har Hovedtrækkene i sin dogmatiske Lærebygning fra et ældre, hebraisk Skrift. Maaské; men Nøglen til det Centrale i Apostlens Liv rækker disse Udviklinger mig ikke. Renan, den store, filologisk dannede Bibelkritiker, bliver næsten komisk, naar han i sit bekendte Værk, «les apôtres» lader Paulus' Omvendelse være betinget af Lynild, Solstik eller Øjensvaghed**) (Renan har nemlig for Forskningens Skyld befaret Vejen til Damask og undersøgt

*) Meddelelser 153.

**) Dansk Oversættelse S. 204,

Klimaets Virkning paa disse Steder). — Nej, det, som trænger til Forklaring, er Følgende: Hvorledes gik det til, at den højtbegavede Yngling «Saul» (d. e. den senere Paulus) med sin udmærkede, jødisk-theologiske Dannelselse, han, som var nidkær for Moselov*), ildfuld i sin Tro paa Opfyldelsen af sit Folks Haab, han, som rasede over, at Nogen vovede at tro, at den Usling, som nys havde lidt en skændig, men retfærdig Død, fordi han udgav sig for Jødernes ventede Messias, virkelig var det — hvorledes gik det til, spørger jeg, at han som en ung, fyrig Hingst paa Løbebanen bliver greben af en usynlig, overstærk Haand og tvungen ind paa et helt modsat Løb? — Thi man svare mig ikke, at hans Lærer Gamaliels filosofisk-rolige Betragtning af hin Tids religiøse Bevægelser har virket forberedende paa Disciplen, saa denne ogsaa senere er kommen til at se den ny Tro fra et mere upartisk Standpunkt. Sligt er jo aldeles utroligt efter, hvad vi historisk kan vide om Paulus' Naturel. Ejheller fortælle man mig, at Stefanus' Helgenaasyn og Martyrblik har sjæleslaaet Paulus. Apostelhistoriens Forfatter, Paulus' Discipel «Lægen» Lukas, hævder udtrykkelig, at «Saul fandt Velbehag i Stefanus' Aflivelse»**). Nej, herfra ingen Paavirkning. «Savl stræbte (fremdeles) at lægge den kristne Menighed øde***) og aandede kun Trusel og Mord mod Herrens Disciple†). Da træder den opstandne Kristus ham selv i Møde††) og gør ham i et mirakuløst Moment fra sin bitre Fjende til sin trofaste Apostel. Herren vælger selv her. De Ellevs Valg af Matthias i Stedet for Forræderen Judas synes at have været uden Betydning. Fra dette Øjeblik er Paulus

*) Brev t. Filippenserne III, 5—7.

***) Acta VII, 60.

****) Smst. VIII, 3.

†) IX, 1.

††) 1ste Brev t. Kor. IX, 1 og XV, 9.

slagen af Kristus, og i mere end 30 Aar, i henved en Menneskealder, bærer han Herrens Evangelium viden om Lande. Arbejdende i sit Ansigts Sved for Brødet til sit og sine Ledsageres Underhold*), syg, saaret, mishandlet, forfaren i utrolige Lidelser**), bliver han, der forhen foragtede Kristi Kors, fra nu af dets uaf-ladelige Ophøjer; han, Haderen, bliver Kærlighedens Lovsanger. —

Alt dette Underlige — Forunderlige forstod Mynster nu — han var jo selv bleven berørt af Herrens Finger. —

Det var ikke egenlig Trostrang, der drev Mynster (som den drev Grundtvig) til Studiet af den hellige Skrift. Trostrang har vist nok drevet Mange til at slaa deres Bibel op, og de har i den fundet den frelsende Planke, som kunde bære dem gennem Livets Bølgeslag. — Mynster føler sig saa ulykkelig, som et Menneske kan føle sig; da læser han den hellige Historie, og sé: der er en Gang i Tiden foregaaet Noget, der giver ham Svar paa hans Livs mest paatrængende Spørgsmaal, som yder ham fuld Forstaaelse og tager Del i hans dybeste Vé. — Han føler Trang til at faa sin moralske Følelses Krav og sit Hjertes smerteligste Savn tilfredsstillet, og sé: Aabenbaringsdokumentet skænker ham Fyldestgørelsen. — Han havde i Gennembruddets Øjeblik givet sin Vilje Gud i Vold, og sé: Kristus har sagt: «Min Lære er ikke min, men hans, der sendte mig; om Nogen vil gøre hans Vilje, skal han kende om Læren, enten den er af Gud, eller jeg taler af mig selv»***). — Fra nu af bliver Biblen og da først og fremmest Evangeliet Mynsters aandelige Udgangspunkt: han føler sin Sjæl fangen i «dette Guds

*) Acta XX, 34.

**) 2det Brev til Korintierne XI, 23—29.

***) Johannes Evang. VII, 16—17. (Skat Rørdams Oversættelse).

Ord til Menneskene». Men han vil have den fulde historiske Vished om Uforfalsketheden af de nytestamentlige Skrifter; thi han forstaar, at dér, hvor Sjælens dybeste Trang og Menneskehjertets inderligste Forlængsel træffe sammen med Historie og Virkelighed, dér er ogsaa den absolute Sandhed at finde, og Personlighedens højeste Problem er løst.

Hermed begyndte Mynster det Arbejde, der skulde fortsættes i henved et halvt Aarhundrede, til Pennen faldt den trætte Olding af Haanden: et historisk, kritisk Studium af det ny Testamente, som faa Præster i Danmark har drevet det. Han begynder fra Grunden af. — Justinus Martyr, en begejstret Kristen i en græsk Filosofs Kappe, havde i det 2det Aarhundredes Midte skrevet veltalende Apologier for Kristendommen og til sidst lidt Døden for sin Overbevisning. Man havde allerede tidligere antaget, at hans Citater af, hvad han med et Xenophontisk Udtryk kaldte Apostlenes «*απομνημονευματα*» (= det franske «Memoires») vare hentede fra vore 4 Evangelier; men i de sidste Decennier af det 18de Aarhundrede, hvor det i den videnskabelige Verden gjaldt for Djærvhed at træde op med vovede Hypoteser angaaende den gammel-kristelige Literatur, havde en tysk Theolog paastaet, at Justin intet havde kendt til vore 4 Evangelier; men til sine «Apologier» og sin Dialog «mod Tryphon» benyttet et fra dem forskelligt, der saaledes havde historisk Fortrinsret for hine. Hvis dette virkelig skulde forholde sig saaledes, forstaar det sig af sig selv, at det maatte være truende for Integriteten af vor nytestamentlige Kanon. — Nu viser Mynster i en grundig, videnskabelig Afhandling (oplæst i sin Tid paa Roskilde Landemode), hvor uholdbar denne Hypothese er: Justin maa have kendt alle vore Evangelier i deres nuværende Form; og hermed

er den gamle Kirkes Antagelse hævet til kritisk Vished. Senere har Ingen kunnet omstøde den *).

Til et kritisk Studium af det ny Testamente var Mynster indviet ved Besøgelsen af Herrens Aand; men hans Naturel, der i sig forenede alle det danske Folks bedste Elementer, maatte ogsaa her komme ham til god Nytte. «Hvad er Kristendommen», skrev han kort efter Gennembruddet til sin Broder, «hvis den ikke er Sandhed? — Kun ét af To: Løgn eller Digt. I første Tilfælde en ublu Løgn om Himlens Aabenbarelse og erkendte Herlighed (som dens Vidner ikke have sét eller kendt), om en Fred, højere end al Forstand (som de ikke have følt), en Løgn (bekræftet ved de foregivne Øjenvidners tusindfoldige Trængsel og Død). Den, der alvorlig læser endog kun faa Sider i denne underlige Krønike og kan holde den blot for en lumpen Løgn, han, synes mig, begaar en Synd mod den hellige Aand og fornægter al Sandheds indvortes hellige Kendemærker. — Eller er det et Digt, et Epos? — fra selve Historiens Dage, udarbejdet af saa Mange, i saa forskellig Karaktér; et Digt, som saaledes griber ind i Virkeligheden! Se Evangelierne da ud som et fortællende Digt? eller Brevene, der saa aabenbart bære Vidne om, at de skrive sig fra hine Tider?» — Og med saadanne Forudsætninger maa man vist nok begynde sit Studium af Bogen om Kristus; thi her gælder det gamle skarpe Ord: «Naar en kritisk Abekat kigger ind i et Spejl, kan ingen Apostels Billede komme frem deri!» — Mynster følte sig ikke kritisk overlegen, naar han foretog sine Undersøgelser af de hellige Skrifter; han forbandt dermed en dyb Ærbødighed. Og dertil kom, at der heftede en velgørende Ro og

*) Ubegribeligt, at Prof. Schat-Petersen ikke har anført Mynsters Fortjeneste af dette vigtige Spørgsmaal i sin forøvrigt saa anerkendelsesværdige «Indledning t. d. ny Testamente».

Ædruelighed ved hans Forskning. I saa Henseende danner han en afgjort Modsætning til den tyske Kritiker Strausz og hans Efterfølgere.

Strausz gaar (som bekendt) ud fra en filosofisk Idé, og denne Idé lader han saa antage hin «Virkelighed», som skal kaldes Kristus og hans Historie. Idéen er den, at det er umuligt, at «de Egenskaber og Funktioner, som Kirkelæren tillægger Kristus, kan forenes i ét Individ; thi de modsige sig selv. Derimod harmonere de fuldkomment i Slægtens Idé». Menneskeslægten, den aabenbarer Gudsidéen; det er den, der har Aanden til Fader og Naturen til Moder. Den gør Mirakler, idet den underlægger sig Naturen og lader dens Kræfter træde i sin Tjeneste. Slægten som saadan, den aflæsser Synderne paa det enkelte Menneske; selv gaar den (som en syndefri Kristus) udover, bort over Mennesket. Slægten gaar under i hvert enkelt Led, men opstaar igen i forklaret Skikkelse i et senere*). Troen paa denne (metafysiske) Død og Opstandelse «retfærdiggør Mennesket», idet det ved fuldt og helt at gaa op i Slægtens Liv optager dens Idé i sig. — Med denne filosofiske Frase trøster Strausz Læseren, naar denne er kommen til Ende med hans berømte (eller, om man vil, berygtede) to Binds Værk, «Jesu Liv».

Kristi Liv bliver da at betragte som en Mythe, der har udviklet sig som enhver anden, d. v. s. en religionsfilosofisk Tanke, der har antaget Virkelighed i Menneskets Aand, og derfor som saadan kan have sin kulturelle Betydning, men ikke har nogen historisk Virkelighed. — Men skal historiske Positiviteter gøres til Virkninger af den menneskelige Aands Trang til

*) Aldeles i Overensstemmelse med Mesteren Hegels dialektiske Anskuelse: Begrebet poneres — negeres — og reagerer igen mod sit Første for sammen med dette at gaa op i en højere Enhed.

mythiske Dannelser og fantastiske Formationer, da kommer det til at se galt ud selv med den Del af Historien, hvis Realitet dog Ingen tænker paa at drage i Tvivl. Allerede da Strausz' «Leben Jesu» udkom 1835, behandlede man den parodisk; thi hele den nyere Historie, ja «Dr. Strausz selv» kan laves om til en Mythe, ikke at tale om Luther og hans Reformation eller Napoleon den Første. — Man kunde tænke sig en Beretning som denne: «Og der var en Mand fra Korsika, han hed Napoleon. Han var én af Høvidsmændene i Franskmændenes Hær. Og Napoleon samlede meget Krigsfolk og drog ud at kæmpe mod Ægypten. Men da Kongen af Britannien spurgte dette, samlede han Krigsskibe, som han bemandede med tapre Folk, og drog ud mod de Franske. Men disse vare i Ægypten. Derpaa sejrede Kongen af Britannien i et stort Søslag over Franskmændene, og Napoleon maatte fly til Frankrig igen. Men Franskmændene gjorde ham til deres Konge, og han blev en vældig Hersker, hvis Lige næppe forhen var sét. De mægtigste Fyrster bejlede til hans Gunst, og da han begærede den store Kejser af Østerrig hans Datter til Ægte, fik han hende med Glæde. Og Ingen undrede sig derover, skønt Napoleon var runden af ringe Slægt. Nu havde han da Magten i det halve Europa. — Men det begav sig i de Dage, at Rusmændenes Fyrste, som kaldtes Czar, ikke vilde være Napoleon hørig, hvorfor denne optændtes af en heftig Vrede mod ham. Og Napoleon drog ind i Rusmændenes Land; men de vege tilbage for ham og stak Ild paa deres store Stad, som hed Moskov. Nu kunde Napoleon hverken finde Ly eller Føde til sin vældige Hær, og den gik næsten ganske til Grunde. Derpaa forenede Rusmændenes Czar sig med en Fyrste fra Norden, der var en Franskmand, og slog de Franske i et stort Slag. — Siden blev Napoleon Konge paa en lille Ø, der kaldtes Elba» o. s. v.

o. s. v. Læseren kan nu selv fortsætte efter Behag; det er ikke saa vanskeligt, naar Tonen en Gang er anslaaet. Men man forestille sig nu disse Begivenheder (der ere aldeles overensstemmende med den historiske Sandhed) fortalte i en gammel Krønike, hvis Affattelsestid falder i det første Aarhundrede af vor Tidsregning. «Umuligt!» vilde en Kritiker (der var paa Moden) sige, «det er ikke Historie, men Mythedigtning. Jeg skal paavise den Kærne, hvorfra den har udviklet sig; den findes i en Mængde Æventyr fra det yderste Norden til ind i Asien. Det er den begavede, unge Mand af ringe Herkomst (i de nordiske Æventyr hedder han «Askeladden»), der paa en urimelig kort Tid gør ubegribelig Lykke og ender med at faa «Prinsessen og det halve Rige.» Paa den Tid, hin Æventyrligt «Napoleon» skal have levet, véd man, at der udkom et Æventyrdigt, «Aladdin», af den Art oppe et Steds i Norden. Dette skal i flere Generationer have været ret yndet Læsning hos de nordiske Folk: deres Fantasi digtede nu Æventyret om til en historisk Virkelighed: Aladdin blev til Napoleon, og hans Tid henlagdes til det Tidspunkt, hvorpaa «Aladdin» blev til.» — «Nej,» vilde en anden, dybsindig Kritiker sige, «dette Sagn om «Napoleon» er aabenbart en Solmythe. Lad os dog lægge Mærke til, at hans Opgangstid finder Sted i Levanten, i Orienten (Ægypten), derpaa kulminerer han og «dør paa St. Helena langt ude i det vestlige Ocean,» d. e. Solen, der synes at gaa ned langt ude i Verdenshavet. Og rimeligvis er det Vintersolen, der er symboliseret i denne Mythe, da hele denne saakaldte «Napoleons» glimrende Bane fortælles at have haft et saa kort Forløb.» — Saa vidt muligt Fremtids Kritikere.

Men man véd, hvor betagne Mange bleve af Strausz' «Opdagelse»; ikke blot furiose Hegelianere som Bruno Bauer, i hvem den hegelske Logik synes

at have forvandlet sig til Sprængstof og være eksploderet; men ogsaa lærde og skarpsindige Universitetslærere som F. C. Baur. Dreven frem af Strausz' Tanke, tog denne Mand et stort, kritisk Arbejde op og fik udmærkede Medarbejdere. Det er den berømte Tübingerskole. — F. C. Baur valgte sin kritiske Operationsbasis i Galaterbrevet, «det ægteste af alle paulinske Breve». Den skarpe Differens, han her mente at finde mellem Peters og Paulus' dogmatiske Opfattelse af Kristi Lære*), skulde være Nøglen til Kirkens Udvikling i de 2 første kristelige Aarhundreder. Kristendommen, paa stod han, var begyndt som Jødekristendom; det var den, Peter, Johannes og «Herrens Broder» Jakob havde holdt strengt over. Da traadte Paulus op med sit «Evangelium», erklærede den jødiske Ceremoniallov Krig, og nu var Striden i lange Tider standende over hele Linjen. Ikke en Gang Paulus' Martyrdød kunde forsone hans Modstanderes Vrede: rimeligvis var han «Simon Troldkarl», Apostelhistoriens uhyggeligste Skikkelse, der i Modsætning til den rigtige Simon (Petros, Klippemanden) havde erholdt sit hadefulde Tilnavn. Først efter Jerusalems Fald begyndte den voldsomme Strid at udjævnes. «Apostlenes Gerninger» er Forsoningsskriftet. «Her synes Peter at have overtaget Paulus' Rolle og omvendt.» Hele Tübingerpatriet jubede ved denne Afsløring af Lukas' ireniske Underfundighed; den besørgedes af Dr. Zeller, Baur's Svigersøn. Kirkens Historie i de 2 første Aarhundreder blev gjort til et Sidestykke til de forargelige Stridigheder mellem Streng-Lutheranere og Filippister, som førtes i det 16de Aarhundrede. Lukas skulde da være en anden Martin Bucer. De (formenlig) dybe Differenser mellem Hovedapostlene skulde være Prøvestenen for de nytestamentlige Skrifers Ægthed: kun de 4

*) Brevet til Galaterne, II, 11—16.

store paulinske Breve (henholdsvis til den romerske, korinthiske og galatiske Menighed) skulde være oprindelige; alle de andre mer eller mindre uægte. Peters 1ste Brev blev forkastet, fordi det (muligvis) var skrevet fra Rom; og at Peter havde været i Rom, passede ikke ind i den Bourske Hypothese. «Johannes Aabenbaring», og det Evangelium; der tilskrives denne Apostel, kunde paa Grund af den Farve, som var ejendommelig for hvert af disse Skrifter, «umuligt» have samme Forfatter. Altsaa blev «Apokalypsen» tillagt Johannes «Tordensønnen»; men Evangeliet fraskrevet ham. «Johannesevangeliet» var (hed det sig) forfattet efter Midten af det 2det Aarh. «Det var en ren ideel Komposition, en Tankes gennemsigtige Refleks, hvori de handlende Personer kun optræde som Repræsentanter for den Tids kristelige Principper.» At der efter al Rimelighed ligger henved 30 Aar mellem Affattelsen af «Aabenbaringen» og «Evangeliet», og at Apostlen efter dette Tidsrum og under forandrede Stemninger og aandelige Strømninger udmærket godt kan have forfattet dette som hint Skrift, tænkte F. C. Baur ikke paa; skønt Intet (set fra et psykologisk Standpunkt) er mere forstaaeligt*), hvis man da henholder sig til Johannestradiationen. Men hellig Skrift, Kirkens Overlevering og Aposteldisciplenes Vidnesbyrd tog Tübingerne intet Hensyn til. Skønt man har en uafbrudt Overleveringens Kæde i Apostlen Johannes — hans Discipel, Biskop Polykarp — og dennes Lærling, Kirkefaderen Irenæus, hvad dog i Sandhed maatte gælde Noget, erklærede selv en Mand som Ritschl, at til Kirkens Historie i det 1ste Aarhundrede kendte Kirkefædrene meget lidt, og det Lidet, de vidste, var fejl-

*) Der er leveret mange Defensionsindlæg for «Johannesevangeliet»s Integritet. Smukt har B. J. Fog udtalt sig derom i en Juleprædiken, udg. 1886.

agtigt. Altsaa slog man al Tradition i Ansigtet og stemplede de fleste af det ny Testaments Hovedskrifter som Tendenslitteratur. Men Et tog man sig ikke i Agt for, og deri var virkelig en Nemesis: Tübingerne selv kunde ikke unddrage sig den skarpe Dadel for Tendenskritik. I Stedet for de Evangelier, som Kirken gentagende havde anerkendt for ægte, fremdrog man dem, der forlængst vare forkastede som apokryfe. I Stedet for paa Eusebios' klare, historiske Vidnesbyrd støttede man sig til de saakaldte «Clementiner», en Tendensroman fra det 2det Aarhundrede. — Dog, hvad der i religiøs Henseende var det Allerværste: Frelserens Billede udviskedes aldeles under Tübingernes Hænder, og Kristus' Personlighed svandt ind til noget graat, dunkelt, fremmed Noget. Undergivne den kritiske Besættelse, havde Tübingerne kun Øje for «de petrinske og paulinske Faser» i Urkristendommen, samt den højere Enhed af begge i «den gamle katholske Kirke».

Tübingerskolen forgrenede sig imidlertid i Straszburgerskolen (Colani) og fik ivrige Tilhængere ved de hollandske Universiteter (Scholten); men dens Rod er nu snart visnet med samt dens Grene; thi den var kun rodfæstet i en bestemt Tidsretning. Niebuhr havde opløst den romerske Kongehistorie i Sagn; Wolf havde udskilt Homér i Rhapsodier; nu vilde Baur vise, at den hellige Historie i Grunden ikke var Andet end Tendensdigtning. Dog, hvad der gælder om Strausz, gælder i alt Væsenligt ogsaa om hans Lærer Baur. Hvad, maa man spørge, vil der blive af de Kulturens Mestre, som ikke selv har efterladt sig Værker, men ladet deres Elever udføre dem? — Hvad vil der blive af selve Sokrates, Ethikens Fader? — Kan Xenophon (mutatis mutandis) ikke ret vel sammenlignes med «Synoptikerne», og Platon med Johannes? — Hvad kender den egenlige Historie til Sokrates? — Æschines nævner ham en Gang i Forbigaaende; Aristophanes

har efterladt os et polemisk Billede af ham, der fremstiller ham som den latterligste og forargeligste Sofist. — Ogsaa Sokrates maa da, naar man vil anlægge den tübingske Maalestok, svinde ind til et historisk X!

Men naar man selv (som den, der skriver disse Linjer) har været fangen i hine flotte Hypothesers og elegante Udviklingers Edderkoppespind, saa forstaar man, hvilken Magt de maa have udøvet ved deres Fremkomst. — —

Myenster lod sig imidlertid ikke imponere af Strausz' «famøse» Opdagelse og Trompetstødene fra Tübingernes danske Udliggere*). Lige overfor den Art af Bibelkritik

*) Naturligvis spøger Tübingerkritikken endnu den Dag i Dag. Allerede for flere Aar tilbage erindrer jeg, at Dr. Georg Brandes mundlig paastod, at Fortællingen om den Situation i Evangelierne, hvor Judas forraader sin Herre og Mester, maatte være opdigtet. Nu ser jeg af «Flensborg Avis» for 15. Oktbr. 99, at han for nylig skriftlig har gentaget denne Paastand saalunde: «Alt, hvad der fortælles om Judas' Forræderi, har Fablens Præg. Aldrig har en dramatisk Figur i højere Grad været overflødig. Jesus skjuler sig aldrig, behøver altsaa ikke at røbes. Han har holdt et offentligt, højtideligt Indtog i Jerusalem, han vandrer om paa Gader og i Stræder, han fordriver offentlig Kræmmerne af Templet. Han er kendt af Alle, han hviler om Natten under aaben Himmel blandt sine Disciple. Paa Spørgsmaalet «Hvem af Eder er Jesus?» vilde han ikke have undladt at give Svar — og saa behøver en af Apostlene at sælge ham, endda med et Kys!» — Hertil bemærker en Anonym i «Flensborg Avis» meget rigtigt: «Jerusalem indtog paa hin Tid forholdsvis samme Stilling, som London og Paris indtage nu. Hvor Mange holde ikke deres Indtog i de nævnte Byer, det være store Kunstnere, Lærde, Fyrster eller andre Koryfæer; færdes ikke her daglig, det være i Kirker, Teatre eller Slotte, det være i Parlamentet eller Universitetet, og kendes disse af Alle, Voksne og Børn? Kendes selv Kejseren af Tyskland, om han end færdes med et mindre Følge i Berlins Gader, af Alle? Nej! hvorledes da Jesus i Jerusalem, der, selv kun klædt i tarvelig Dragt, var omgivet af sine lige saa lidt udstafferede Disciple? — Det var en Trop romerske Lejesvende, der skulde fængsle Jesus. De havde ikke Biblen, der kunde fortælle dem, at Jesus var uden Løgn og

var han for pansret. Han kendte alt for godt Anprisningen af en saakaldt «forudsætningsløs» theologisk Forskning, der aldrig har været Andet end Theologiens ydmygt bedende Henvendelse til Videnskaben om at faa Lov til at tælles mellem dens Fag. Han vidste, at dersom det ny Testamentes Skrifter ikke til Syvende og sidst stadfæstes som Sandhed af den hellige Aands Vidnesbyrd i et Menneskes Hjerte, kunne alle «videnskabelige» Demonstrationer blot lidet gavne*). Men derfor var han paa ingen Maade døv for Videnskabens Tale paa de Gebeter, hvor den virkelig havde Ret til at føre Ordet. Dertil besad han selv alt for megen velerhvervet Lærdom og videnskabelig Sans. — Det

Svig. De vidste ikke, at Jesus, naar han spurgtes, selv vilde udlevere sig. De maatte dømme efter, hvad de selv vilde gøre i en lignende Situation; de maatte sige sig selv, at hvis En kom og vilde spørge: «Jeg skal fængsle Dig; er Du den, jeg søger?», saa vilde de svare ham: «Nej, jeg er ikke den, Du søger,» selv om de ti Gange var den, der søgtes; frivillig vilde de ikke røbe sig, hvis de kunde frelse sig ved en billig Løgn. Hvorledes kunde de da tro, Jesus vilde gøre det? Jesus gik for at ville være Jødernes verdslige Konge; hvorledes kunde Lejesvendene da tro, at denne tarvelige, unge Mand, omgiven af sine tarvelige Disciple, var den Mand, de søgte? — Og var det høje Raad bedre faren end de romerske Lejesvende? Vidste dette, at Jesus vilde melde sig selv, naar han spurgtes ad: «Er Du den, vi søge?» Hvori ligger da det «Fabelagtige» i, at Judas selv tilbyder sig at forraade sin Herre?» — Og jeg vil tilføje: Læs blot det klare, fuldt ud troværdige Markusevangelium. Her fortælles, at da de Bevæbnede greb Jesus, flygtede Alle, der vare i Følge med ham. «Og en Ungersvend med et Linklæde, kastet over det nøgne Legeme, greb de fat paa. Men han slap Linklædet og flygtede nogen bort.» Hvis man ikke vil driste sig til at paastaa, at det er en gnostisk Interpolation (der nemlig sindbilledligt skal fremstille, hvorledes de kun rent legemligt kunde bemægtige sig Kristus, men ikke aandeligt), saa kan denne ubetydelige, historiske Begivenhed kun referere sig til Fortælleren selv, der den Gang altsaa har været Øjenvidne. (Jvnfr. Biskop Rørdams Overs. af det Ny Testamente I, 202, 2. Udg.)

*) Blandede Skrifter IV, 353.

var derfor hans stadige Haab fra hans første Manddomsdage til hans sene Alderdom at faa en historisk Skildring af Kirkens tre første Aarhundreder færdig. Men han naaede det ikke. Dels blev hans Oldingedage ikke saa rolige, som han havde ventet,*) dels gjorde han sig af Samvittighedsfuldhed Arbejdet altfor vanskeligt**), og endelig maatte han med kraftige og vedholdende Øksehug bane sig Vej gennem det sejge Slynghkrat, hvormed den vantro Kritik i sin vilde Ypighed søgte at spærre Vejen ind til Kristendommens Kildespring. Hvad han fik udarbejdet, var dog ikke ganske ringe: en Række eksegetiske Arbejder og kritiske Studier, flere latinske Afhandlinger og fire store forberedende historiske Udkast. Mellem de Første turde Undersøgelsen om Forfatteren til Hebræerbrevet, om Galaterbrevet og de synoptiske Evangelier være de Mærkeligste; mellem de Andre: hans Efterforskninger om Kronologien i den hellige Historie. Endelig er at nævne Fragmenterne: «Den jødiske Stat ved Kristi Fødsel»; «Den kristne Kirkes Stiftelse»; «Den hedenske Verden ved Kristendommens Begyndelse» og «Kirkens Skæbner til Forfølgelsen under Nero». Om alle disse Arbejder maa det være tilstrækkeligt at anføre, hvad Dr. A. G. Rudelbach, der i sin Tid i Danmark, men især i Tyskland, var anerkendt som Protestantismens lærdeste Theolog, udtaler i «Evangelisk Ugeskrift» for

*) Brev til Laub S. 127 i «Breve fra M.».

**) I det Store som i det Smaa: «Ikke alene gennemlæser han alle Kirkefædre, et Arbejde, «der i sig selv kunde være vanskeligt nok; men han gør ogsaa vidtløftige Uddrag af dem». Alt skulde være saa kildefæstet som muligt. — Ved Afhdlg. om og Oversættelsen af «Brevet til Filippenserne» bruger han Dage og Uger til paa Grundlag af Oldtidens Auctores at bestemme Betydningen af Ordet «praetorium» for derigennem at faa Klarhed over den lænkedes Paulus' Opholdssted, og hvem det var, han vandt ved sin Prædiken. (Brevet t. Filipp. IV, 22).

1860*): «Mynster stræber at faststille det historisk Givne, at bemægtige sig det i alle Retninger; ingen uberettiget Skepsis, ingen indgroet Fordom formaar at forvirre ham. Hans Kombinationsevne er udmærket: Tid og Sted, Verdens daværende Tilstand, de tilsyneladende tilfældige Begivenheder, samt langtfra hentede, men dog sikre Oplysninger, maa understøtte Forskningen. Den for Kritikerens og Historikerens saa nødvendige Intuition kommer til. Probabilitetsgrunde foragter han ikke, men støtter ikke Mere derpaa end, hvad støttes kan. Han oversér ingen opkastet Tvivl, men behandler enhver saadan efter dens virkelige Betydning; ogsaa her maa Historien holde Faklen for ham. Først da drager han sine Slutninger. Der er noget Sundt, Stærkt, Robust over Mynsters Kritik. Man studser ofte ved at blive kaldt til Vidne paa, at Modstanderne have sluttet falsk, fordi de have stirret sig blinde.» Dog tilføjer Rudelbach med Hensyn til Fragmenterne, at det ikke kan nægtes, at Mynster i en altfor sên Alder tog fat paa Udarbejdelsen af Oldtidens Kirkehistorie: «det Bedre synes her at have været en Fjende af det Gode». «Nu var Ungdommens impetus borte og Manddommens vigueur for en Del hensvunden. Vel er meget Respektabelt præsteret i hine Afhandlinger, og det Mynsterske ingenium har sat sit Spor; men Stoffet har tilsidst overvældet ham»**).

Jeg har tidligere paa disse Blade hævdet, at da Mynster i hin Overgangsalder, hvor Ynglingen bliver til Mand, følte sig greben af en mægtig Aand, da var

*) II R. 5te B.

**) Jvnfr. hermed Brev til Biskop Engelstoft Oktbr. 1852. A. S. 226.

denne ikke den frembrydende Romantiks. Kun ét havde disse Aander tilfælles: den protesterende Kraft mod det Aarhundrede, der i dristigt Overmod mente at kunne slaa en Streg over, hvad forrige Sekler havde ydet. Det 18de Aarhundrede saa frem og ikke tilbage: bagved det (føjte det sig overbevist om) var kun Van-kundighed og Lysfjendskab. — Det er Romantikens uvisnelige og maaske eneste, varige Fortjeneste, at den for stedse har hævdet henrundne Tiders Betydning for en nærværende. Men den Fortid, Romatikken i det 19de Aarhundredes Begyndelse saa tilbage til, var en Illusion; den har egenlig aldrig eksisteret: dens Oldtid og Middelalder laa væsenlig i Fantasiens Verden.

Anderledes med den Aand, der greb den unge Mynster. Ogsaa den pegede tilbage til Fortiden og mindede om de Tider, der havde været; men det var en Sandhedens og Virkelighedens Aand, derfor førte den sin Neofyt tilbage til det, der havde historisk Realitet. Om ellers Nogen, havde Mynster været stedt i Oplysningstidens «Sturm und Drang»: ved egen Dygtighed og Kraft vilde han erobre sig sin Plads i Verden. Nu vendes hans Blik, og det ser tilbage mod Opvældet til den Kirke, hvis svorne Tjener han for Fremtiden vilde være. Luther er i disse Aar atter og atter i hans Tanker. — Som Mynster forstod Paulus, saaledes forstod han nu ogsaa en anden af Herrens gode Mænd; den saksiske Bondesøn, vor ypperste Kirkefader. Thi var det dog ikke i samme Aand, om end ikke paa samme Viis, at de Begge havde søgt det Højeste? Havde ikke Begge ment at kunne tiltrodse sig Ære for Gud og Mennesker ved Gerningernes Retfærdighed? Maatte ikke Luthers Ord om hans aandelige Hjemfølgelse: «Jo mere jeg søgte og mente at komme Gud nærmere, desto længere kom jeg fra ham. Nej — han lader sig ikke finde saaledes, han vil være ufunden for os, han maa selv først komme til os og hjemfølg os; ved vor

Jagen og Løben lader han sig ikke gribe og fange» — maatte disse Ord ikke slaa Mynster med Selvoplevelsens Magt? — — — 20. Septbr. 1806 skriver han til Fru Rahbek: «Luther er en af de meget Faa, som siger mig Noget, der synes mig Nyt — endog det Bekendteste og oftest Gentagne synes mig Nyt hos ham (i Stedet for ellers omvendt). Dette kommer vist nok deraf, at han aldrig har sagt et eneste Ord blot efter Andre, men har forsøgt Alt, hvad han sagde, først i sit eget herlige, fri og dybe Sind; derfor vidste han det saa sikkert og kunde sætte Alting derpaa. Af ham har jeg Meget at lære; thi hos ham gaar Alting ud paa vis og glad Besiddelse, o: Tro, i Stedet for at den nyere Religiositet har tabt sig saa meget i blot Længsel*). Det er mig derfor af stor Vigtighed ved enhver Ting, hvad Luther har lært derom, fordi jeg véd, hvilket fortræffeligt Menneske han var, og hvor nøje og inden i sig selv han prøvede, inden han lærte.»

Men nu fik ogsaa den danske Kirkes gamle Orden og Regel saa vel som vort Folks lovhjemlede Bibeloversættelse en ganske anden Betydning for ham, end den hidtil havde haft. — Han harmes over Rationalismens Voldtægt af dens Ord, af dens Indhold og Sprogform; han kritiserer skarpt den oplyste Pavedom, der gaar langt videre end den romerske; thi vel forbyder Curien Læsningen af de hellige Skrifter i Flæng; men Menighederne véd dog, at de Stykker, de faa Lov til at høre, forelæses i tro Oversættelse. Men den danske Menighed skal nu paatvinges Skriften i den Mening, hvori de rationalistiske Fortolkere behage at opfatte den. Den unge, vakte Præst ironiserer over Oplysningsmændenes Lamentationer over alle disse «orientalske eller barbariske Udtryk», og han hævder

*) d. e. den romantiske. — Udhævelserne af mig.

de gamle, billedrige og fyndigt klingende Ords Magt over Sjæl og Sans.*) —

Men sine kristelige Væbnersporer vandt dog Mynster først og fremmest ved sit polemiske Indlæg mod Biskop P. O. Bojsens «Forslag til en ny Liturgi».

Mynster var aldrig og blev aldrig en blind Tilbeder af det Gamle. Han anerkendte Kampen mellem det Gamle og det Ny som en historisk Nødvendighed. «Kun Dorskhed eller Egennytte,» siger han 1809 i sit «Forsvar for fastsatte Prædiketekster»**), «afviser uden Betænkning det Nys Fordringer, som vil trænge ind, afskaffe det Forældede og Uduelige og forskønne og forbedre det menneskelige Liv, hvilket ikke ubevægeligt vil eller bør forblive stedse tvunget i de én Gang antagne Former. Men kun Letsindighed nægter ogsaa det Gamles Rettigheder, hvilket ikke blot, dybt og rodfæstet, vanskelig kan rokkes, men heller ikke bør vige for Alt, hvad de ny Tider kunne begynde; det anvender al sin velgrundede Magt for at vedligeholde det Gode, som én Gang er vundet; vil kun tillade, at dette fuldkommes, ikke at det uden Erstatning opløses. Den Skikkelse, hvori vore Forfædres Liv var dannet, var ikke vilkaarlig antaget, ikke et Øjeblik Værk; men fremgaaet af Folkets indre Natur, var det af dygtige Mennesker i Tidernes lange Række, under mange Slags Omstændigheder prøvet og uddannet Det maa i det Mindste først forstaas Afskaffe vi det blot, fordi det forekommer os urimeligt, staa vi Fare for igen at måatte vende tilbage til det og atter tage det op, vi lod falde;» — — — Men i Biskop Bojsens Forslag til en ny Liturgi var der end ikke Tale om den ringeste «Forstaaelse» af det Gamle; det Hele kan

*) Sé Recensionen af «Frosts almenforstaaelige Oversættelse af Pauli Breve», optaget i Bl. Skrifter I, 440.

**) Bland. Skrifter I, 133.

kun betegnes som et flovt Forsøg paa at tillæmpe det 16de og 17de Aarhundredes Gudstjenesteskik efter det 18des sentimentale Forstandsmæssighed. —

Alt, hvad der kunde henregnes til teatralsk Væsen, var vor gamle, nationale Kirke imod. Saaledes finde vi i en Landemodsudtalelse fra 1578 angaaende Psalme-sangen følgende Ord: «I alle danske Psalmer skal aldeles undgaas en upassende og hofagtig Tone. De Hofmænds Klinchenoder lade ilde i Guds Ords Tjeneste»^{*)}). Mynster, der følte sig besjælet af den Aand, i hvilken vor Kirke var reformeret, og som betragtede Bønnerne og Formularerne i vor gamle Alterbog som et ægte Udtryk for denne, havde længe med Uvilje været Vidne til det Effekjtjageri, som karakteriserede dem, der i Tyskland vilde «forbedre» den offentlige Gudstjeneste. I Gennembruddets Aar skriver han i sin Dagbog: «Provst Z. i Berlin har holdt en Jubelprædiken med musikalske Intermezzoer, hvoriblandt især et Kor af Børn gjorde Lykke. Sligt er en Daarlighed! thi det er umuligt, at Præsten (i det Mindste ofte) skal kunne hamle op med det, som vilde gøre et endnu stærkere Indtryk paa Sanserne. Og hvad der er det Værste: Kirken bliver til et Skuespilhus, en Samling for den elegante Verden i al dens Elegants. — Om saa skal være, da komme der kun To eller Tre, men de komme i Jesu Navn.» Med Indignation forudsaa han (hvad der fremgaar af senere Breve til Fru Rahbek) at den danske Gudstjeneste snart skulde blive lyksaliggjort med Noviteter af den Art. Og da dette skete med Bojsens liturgiske Forslag, besluttede han at træde op derimod. Dette var sandelig en modig Handling; thi Biskop Bojsen var en Mand, der nød stor Yndest i sit Stift og var vel lidt af sine Kolleger, ikke mindst af den danske Kirkes Førstemand, Biskop

^{*)} Engelstoft: Liturgiens Historie i Danmark S. 87.

Balle. Hans Forslag var aldeles i Tidens Aand, og Rahbek vilde i Begyndelsen ikke optage Mynsters Oppositionsartikkel i sit af alle Dannede læste Tidsskrift, «Minerva». Selv det høje Kancelli fandt Bojsens Forslag «overmaade vel udarbejdet og i det Væsenlige stemmende med den af Hs. Majest. allernaadigst approberede Kirkeagende for Hertugdømmerne», hvorfor det med Glæde vilde bidrage til Biskoppens velgørende Øjemed, nemlig at gøre den offentlige Gudstjeneste mere rørende, højtidsfuld og religiøs og at indføre i samme et for orientalske Udtryk rensset Sprog, saa at den offentlige Gudsdyrkelse i det Hele blev mere overensstemmende med Tidsalderens Oplysning og Kultur*). En mod Forslaget velsindet Kommission nedsattes for at gøre det skikket til at træde ud i Livet. Udsigterne for en djærv Opponent vare derfor alt Andet end lyse; for ikke at tale om, at hele hans Embedskarriere kunde standses ved et saadant Skridt. Men Mynster følte i sit Hjerte, at her stod for Meget paa Spil, til at han kunde holde sig tilbage. Guds Hus og hans Ords Forkyndelse var nu bleven ham Et og Alt; skulde den gamle Kirkeskik, som var bleven ham dyrebar, ikke ændres med pietetsfuld Haand, men fordærves, saa vilde der blive gjort Skaar i, hvad der gav hans Liv Værdi. — Altsaa skrev han mod Bojsen; lagde dog atter sin Afhandling hen, læste den igennem og overvejede i sit betænksomme Sind, om han skulde offentliggøre den. Men da hans indre Stemme svarede ham med et ubetinget Ja, betænkte han sig ikke et Øjeblik længere; han sendte den ind til Rahbek, der endelig lod sig overtale til at optage den i «Minerva».

I vore Dage vilde Meget i Bojsens Forslag blive et Offer for Latteren og gøre sig selv umuligt; men stemt i hine Tidens Modetone, kan man være overbe-

*) Koch a. S. 144.

vist om, at det havde de 99 af hundrede Stemmer for sig. Man høre blot en Passus af den Kollekt, der har til Overskrift «Jesus i Gethsemane»: «Fader! Skøn er Din Jord og rig paa mange Glæder. Naar vi faa sunde og velskabte Børn, naar vi i stille huslig Kreds nyde Livets ægte Fryd; — naar ingen Trang og Sygdom rammer os; naar Krig og Dyrtid fjernes fra vor Bolig — da bøje vi os for Dig og bekende: Din Jord er skøn og rig paa mange Glæder! Ingen, Ingen maa klage. Her er mere Godt end Ondt. — Men dog paa denne Din Jord lide Mange, og Manges Hjerter bløde. De bløde, naar kært Barn dør i Moderens Arme, eller naar Moder og Fader kaldes fra Uopdragne — de bløde, naar Graven gemmer elsket Fader, og den efterladte Flok savner Hjælp, Trøst og Vejledning. De bløde, naar Misvækst rammer, Dyrtid kommer, og den stræbsomme Fader ser sine Elskede lide Nød. Da — Fader! da trænge Dine Børn til Trøst. For at mindske Livets Sorger, for at trøste den Kummerfulde, for at lære ham at bære og taale med et gudhengivent Sind — sendte Du Din Søn, Jesus Kristus, til Verden. Tungt var hans Liv og fuldt af Sorger, indtil hans Øjne luktes. I Gethsemane runde hans Taarer . . . » o. s. fr. — Dette skal være en Bøn for Alteret, der samler hele Menighedens fælles Andagt! —

Mynsters Holdning lige overfor dette sentimentale Sludre-Litani er ret mærkelig. Han, den unge Mand og simple Landsbypræst, der for første Gang her træder frem for Offenheden mod en Biskop og hele den Part af den danske Menighed, der havde Noget at sige, føler sig aabenbart trykket af Situationen: hans ellers klare, rene Stil er her ikke fri for kejtede Udtryk og Vendinger, og hans Udtalelser tabe undertiden deres Fynd paa Grund af den ubehjælpsomme Maade, han anbringer dem i sit Foredrag. Men svigter Formen ham en Gang imellem saa vel som den udvortes Sik-

kerhed: Overbevisningen i hans Indre svigter ham ikke et Sekund, og med fuld og fast Bestemthed fremsætter han den. — Ikke uden en vis bitter Spot skildrer han, hvor vaklende og vigende den danske Kirke for Tiden fremstiller sig: De, der skulle høre, komme ikke til Stede; de, der skulle tale, véd ofte ikke, hvad de skulle finde paa at sige. Man renser sin Tale for «orientalske og mystiske Udtryk»; det hjælper ikke. Man gør Lærdommene saa populære, at de næsten miste deres væsentlige Indhold; det hjælper heller ikke. Man laver ny Psalmer i Tidens Aand; heller ikke det hjælper. Nu gør man den sidste Anstrengelse: man vil forandre Liturgien. «Ak, om det genstridige Fænomen endda vedblev? — Men Haabet er Menneskets tro Ledsager, og sjælden har Nogen, som først begyndte at bygge paa Sand, afladt dermed At der i det gamle Ritual findes matte og upassende Tanker og Udtryk, er der vel Ingen, der nægter; men er det nu Tid at foretage Forandringer deri?» Det er fremgaaet af en levende religiøs Stemning i Folket; lever denne Religiositet endnu, eller er man ikke snarere irreligiøs? — «Kirkebønner og Formularer skulle vel være et Udtryk for Menighedens Tro. Men hvilken er nu Menighedens Tro? Den kristelige? Vi vide, hvor mange Betydninger dette Navn har faaet; er ikke Alt, hvad hertil hører, rystet i sit Inderste? og af de endnu vaklende, endnu faldende Ruiner tage vi Afbildningen og sige: sér Staden i dens Skønhed!» — — — Biskop Bojsens Forslag er fremgaaet af en ren vilkaarlig og subjektiv Følelse; det vil af dem, der tiltror sig Skønhedssans (og det gør Alle) blive forandret i det Uendelige. Han vil have den kirkelige «Undervisning» banet Vej til Hjertet gennem Sanserne og anbefaler i saa Henseende «udvortes Scener». Det kirkelige Foredrag skal blandes med Sang. Men «fordi et pludselig indfaldende Kor har været regnet blandt de endog forbrugte Theater-

kup, derfor er Virkningen ikke den samme i en Kirke. — Kollektterne skulle synges knælende af Præsten. Man skulde dog ikke ødsle med dette Udtryk paa den dybeste Devotion. Men er det alligevel ikke urimeligt, at den, der skal høres af en stor Forsamling, helst skal lægge sig paa Knæ? Man forestille sig Præsten i denne Stilling foran Alteret syngende: «Hist kvidrer den lille Fugl en Lovsang til sin Skabers Pris! hvor den er underfuld dannet, hvor dens Bygning er indrettet med Visdom! Vi sé Luftens glade Sanger» o. s. v. — Eller hvad tykkes man om en Bøn som denne: «Fader! Lær os at være forsigtige og at bruge de Midler, som forstandige Læger anbefale . . . Lad os ikke endnu mere udbrede Sygdommen ved Uforsigtighed og Uforstandighed. Lad os raadføre os med en fornuftig Læge og følge hans Raad!» — — Det saa mange Gange misbrugte Ord, den aldrig noksom paa-beraabte Moralitet, er ogsaa dette Skrifts Løsen. Det er vanskeligt at gribe dette glatte, versatile Væsen og holde det fast, medens man kan spørge det, af hvilken Aand det er. Kun disse Ord forarge man mig ikke: Er der i Menneskets Inderste ligesom tvende Gemakker, hvoraf det ene har til Overskrift Moralitet og det andet Religiositet? er det ene som en Arbejdsstue, det andet bestemt til Hvile? farer maaske Sindet fra det ene ind i det andet, søger sin Fred og finder den ingen Steder. Eller er der i Menneskets Indre kun én Kilde, som opvælder til et evigt Liv; bestaar Menneskets Styrke, Visdom og Fred kun i et eneste stort Gode, som bringer den, der fandt det, evig Trøst? . . . Hvad skal altsaa den Lærdom, der høres paa de hellige Steder? skal den helst stige ned, blive hængende i Menneskenes sædvanlige Forhold, snakke dem adskillige smukke Formaninger for om denne eller hin enkelte Stilling, denne eller hin enkelte Dyd? eller skulde den ikke hellere hæve dem op til sig, til det Himmelske, at

skabe i dem et nyt Hjerte, hvoraf Virkningen da vilde kendes i alle Forhold, til alle Dyder?» —

Endvidere foreslaar Biskop Bojsen, at Præsten ved Skriftemaalet efter endt Katekisation og Bøn skal rejse sig og sige til Skriftebørnene: «Hvo som tror paa Jesum og ligner ham . . . han høre til sin Beroligelse disse Ord . . .» «Men,» siger Mynster, «hvad om Nogen var kommen til Stede, hvis Sorg det just var, at han ikke lignede Jesus? er dette ophørt at være en Sorg for Menneskene? eller har Religionen ikke mere Trøst for dem, som saaledes sørge?» — — — Ved Nadveren tager Forslagsstilleren alene Hensyn til Jesu Vandel; fordi, siger han, at vi skulle samles ved Herrens Bord for at komme ham ihu. Alt er derfor ogsaa herved indrettet saaledes, at den hellige Skik kunde passe til det ny og vel sammensatte Navn: «Dydens Maaltid.» — Ved Daaben skal der tales om Opdragelsespligter og Huslighed, selve Handlingen kan være «et kraftigt Opmuntringsmiddel for den Lille.» Men det apostoliske Symbol, som er ærværdigt ved sin Ælde og i saa mange Aarhundreder har været Udtrykket for de Kristnes Bekendelse, det maa ikke høres!» —

«Den sidste Del af Hr. Bojsens Værk» siger Mynster «handler om Begravelser. Her er hans Forslag: «Kirkegaarden slettes og jævnes. Den indrettes i Form af en Have. Ingen Gravhøje. Ingen Ligstene mere paa Gravene». Men hvad om den var indrettet i Form af en Kirkegaard? . . . Have vore Fædre dog ikke tænkt og sagt:

„De Begravelser skønne og rene,
Klæder, Kister, Gravskrifter og Stene,
betyde, at det, som i er lagt,
ikke er dødt, men sover sagt!“ —

«Paa deres Efterkommere kan derimod Intet gøre Indtryk, uden det er sirligt og følsomt, og kun disse kunde det synes bedre at indrette Haver, over hvis Indgang der da maatte skrives: Dette skal være en Kirkegaard! Kun i Disses Hjerter kunde den vanhellige Tanke opkomme at ville jævne Gravhøjene og bortkaste Ligstenene. Kun Disse kunde endog paa Kirkegaarden ville formilde Dødens Tanke, at den for Alting ikke for tydelig skal fremstille sig, og ønske det indrettet saaledes, at effectfulde «Scener» afløse en højtidelig Jordefærd, og en Grav omdannes til et Blomsterbed». —

«Som sagt», saaledes udtaler Mynster sig til sidst, «Liturgiens Forandring maa nødvendigvis forbeholdes andre Tider. Og den Forestilling skrækker mig ikke, at vi endnu længere maa beholde vor gamle Liturgi; thi efter mit Skøn er vor Gudstjeneste, naar den holdes anstændig, højtidelig og vel skikket til at opvække og vedligeholde Andagten. Jo nøjere jeg er bleven bekendt med de os nu skrevne Bønner og Formularer, des mere har jeg ogsaa (uagtet det, jeg i enkelte Dele kunde ønske anderledes) fundet, at de tale om det Højeste og Helligste ofte med en saadan Kraft og Velklang, ofte med saa simple, gudfrygtige Ord, ofte med en saa brændende Længsel og inderlig Begæring, at jeg ikke har troet vor Tidsalder i Stand til at sætte noget Bedre i Stedet. Hovedsagen er, hvorledes vi bruge det, vi have; thi vist nok kunne vi lade Alt være tomt og dødt; vi kunne gøre vor Tjeneste, forladte af dens Aand, os selv til Græmmelse og Verden til Spot; men at det ogsaa kan ske anderledes, derom vidner flere Aarhundreders Erfaring. Og dersom endog Liturgien nu svarer mindre til Tidens Tænkemaade, er det da saa vist, at en Liturgi skal svare til disse Tidens Tænkemaade?» Og nu vender den unge Præst sig til sine Kolleger: «Men I, Menneskenes

Lærere! betænk dog vel dette: I saa mange Aar ere vi gaaede frem, og hvor meget! Hvor megen Oplysning er ikke udbredt, hvor er ikke Alt bleven praktisk-moralsk, smukt og populært under Eders Hænder — og alligevel klage I over, at Religiøsitet og Moral forsvinde under Eders Hænder. Thi sandt er det, vor Slægt mangler virkelig Guds frygt eller den Tænkemaade, hvorved man gaar frem med stadigt Hensyn til det Evige; den mangler virkelig Dyd eller den Kraft, som duer til noget Godt. I ere selv forandrede fra de forrige Tider; men ere I kun forandrede til det Bedre, hvorfor er det dog sket saa helt anderledes med dem, I skulle belære?» —

Denne Mynsters første offentliggjorte Afhandling, der i vor religiøse Literatur indtager samme Plads som Oehlschlägers Digte af 1803 i vor poetiske, havde en med disse ikke ulig Skæbne. Nogle mente, at den unge Præst vel havde Ret i Meget, skønt han burde have udtrykt sig med større Hensynsfuldhed. (Det er Fejghedens sædvanlige Manér: man har Intet mod et Angreb paa Den og Den; dog vogter man sig vel for at stille sig paa Angriberens Side, men tager offentlig som privat tilbørlig Afstand fra ham). Men den dygtigste af vore rationalistiske Præster, H. G. Clausen, der ellers ingenlunde var enig med sin Ven, Biskop Bojsen, kaldte Mynster «en Obskurant, der ønskede at opnaa et godt Præstekald.» Biskop Balle gav ham ved en Provsteindsættelse en ikke utydelig Reprimande. Jonas Rein kaldte ham spotvis «Døberen». Ja, selv den venskabeligsindede men desorienterede Rahbek satte ham i Klasse med den norske Lægprædikant Hans Hauge*). — Derimod kunde Mynster glæde sig ved saa selvstændige Mænds Samstemning som J. N. Bruuns og B. G. Niebuhrs. Den energiske og

*) Fr. Schmidts Dagbøger 1868, S. 65.

myndige Bergenserbisp sendte ham sine Ordinations-taler, ledsagede af en Takskrivelse; og den store, historiske Kritiker (der desværre netop paa den Tid skulde gaa tabt for Danmark), ydede ham mundlig og i senere udgivne Breve sin dybeste Sympathi.

Imidlertid gik Mynster sin rolige Gang ude i Spjellerup, passede sin Præstegerning og varetog sit Prædikeembede. Hvor kært og vigtigt dette var blevet ham, efter at Kristendommens Sandhed var opgaaet for ham i fuld Klarhed, ser man af den mærkelige Afhandling «Om den Kunst at prædike», som han efter nogle Aars Forløb oplæste paa Roskilde Landemode. Ogsaa her vare vel Meningen om hans pastorale Udtalelser delte; men paa adskillige af Tilhørerne gjorde de et stærkt Indtryk. «Ja, han har ogsaa rejst uden Lands,» hviskedes der mellem nogle af de Tilstedeværende. Uden Lands havde nu vist nok Mynster ikke været, og han kom gennem hele sit lange Liv saa godt som ikke til at rejse; men udenfor den Verden, i hvilken vi Mennesker til dagligdags kredse, havde han ganske vist været. Og det er da ogsaa derfra han har hentet den Grundtone, som klinger gennem hin Afhandling saa vel som gennem de omtrent samtidig udgivne «Prædikener», hans første Samling af den Art.*)

Prædikenen, siger han, skal ikke først og fremmest være en Undervisning (som de rationalistiske Præster, der yndede at kalde sig «Folkelærere», vilde have). Den skal ikke være blot forstandsmæssig og endnu mindre sentimental; den skal først og fremmest udgaa fra Hjertets Dyb og beaandes af dets Varme. Og ved Hjertet forstaar han ikke «denne Kødklump i Legemets venstre Side», men «Livets og Følelsens Midtpunkt, det Inderste i Mennesket, der ikke kan tænkes adskilt fra Tanke og Bevidsthed». Dernæst skal Prædikenen

*) Fortalen er dateret: Dcbr. 1809.

vel ikke være blot Deklamation eller Veltalenhedsprodukt. Men fordi Veltalenheden kan misbruges, og den gamle Vismand Aristoteles derfor har et ondt Øje til dens Overtalelsesmidler, bør den ikke forkastes. «I det Hele taget burde Enhver fatte Mistanke til egen Indsigt, naar nogen væsenlig Gren af den menneskelige Sjæls Virksomhed forekommer ham mistænkelig». Den verdslige Rhetoriks Regler bør udnyttes til Fordel for den gejstlige Veltalenhed; disse skulle give Prædikenen den Orden og Klarhed, som ingenlunde kan undværes, selv om Tilhørerne aldrig tør blive opmærksomme paa det Arbejde, Prædikanten har anvendt for at tilvejebringe disse sin Tales Egen-skaber. Men Drivhjulet i den kristne Præsts Forkyndelse maa hans faste, sikre Tro være; mangler den, hjælper al Kunst intet. Derfor polemiserer Mynster i skarpe og prægnante Udtryk mod den vantro Filosofis Anmasselser lige overfor den positive Kristendom. Og derpaa slutter han med disse inderlige Ord til sine lyttende Embedsbrødre:

«Lader os da, i det vi prædike Kristendommen, ogsaa anvende den paa selve denne vor Gerning og altsaa gøre den med Troskab, Ydmyghed og Tillid. Vort Embede er ikke: én eller anden Gang at træde frem for at vække Beundring ved vor Tales Kunst; ikke os selv, men ham, der sendte os, skulle vi prædike, med fortsat Bestræbelse, for glimrende Forsamlinger uden Frygt og for ringe Mennesker uden Forsømmelse. Og, os bevidste om dette hellige Ærinde og om den Troskab, hvormed vi have besluttet at opofre os dertil, lader os ikke misunde Andre deres maa-ske langt mere afvekslende, langt mere hædrede Sys-sel; men glade gaa til den stille Kirke, tilfredse, om vi end kun finde faa Gudfrygtige deri, nøjsomme, om end det, vi kunne udrette, er saa Lidt mod det, vi ønskede; men da tillige med den sikreste Tillid til, at hvad der

virkelig er arbejdet i den Herres Tjeneste, som udsendte os, ikke er arbejdet forgæves.»

Og hvad Mynster her opfordrer Andre til, det gør han selv. Ikke i mange Aar havde man af en ung Gejstlig hørt en Kristendomsforkyndelse, der var baaret oppe af en saa dyb, personlig Overbevisning og mærket af en saa aandelig og inderlig Selvoplevelses Tegn. For ham «er Alt i Kristendommen Aabenbaring og Liv, Virkelighed og Historie»^{*)}. Taler han om Døberen Johannes, da kender han selv denne Trang til Ensomhed, som drev den store Profet ud i Ørknen fra det larmende Liv, hvor ikke en Gang Lønkamret mere er tillukket for den, der søger at værges sig mod paatrængende Adspredelser og samle sin Sjæl til stille Betragtning. Naar han taler om de «halve Beslutninger og halve Udførelser, hvoraf der er nok i Verden», og som ende med Træthed og Ulyst, da véd han af egen Erfaring, at den kun er «glad og fri, som, inderlig overbevist i sin Sjæl, har taget en fast Beslutning. Thi formaar allerede Ondskaben og de, der beflitte sig paa Uret, saa Meget, hvad skulde da ikke den Retfærdige formaa», som bistaas af den almægtige Gud^{**}). Naar han i Talen om «Bønnens Kraft» siger^{***}): «Thi Bøn kalde vi det ikke blot, naar nogen særdeles Trang driver os til at søge Gud, men al en troende Sjæls Henvendelse til, Omgang med Gud kalde vi Bøn; og kun, Hvo der saaledes er vant til at bede, vil ogsaa i Forvirringens og Bedrøvelsens Timer forstaa, hvorledes han skal bede, som det sig bør» — saa er Sligt ikke en Gentagelse af, hvad Andre have sagt om det samme Æmne, men noget Nyt og Selvprøvet. Naar han i «Langfredagsprædikenen» paa en gribende Maade

*) «Om den Kunst at prædike», Bl. Skrifter I, 122.

***) Prædikener, 1ste Udg. S. 26.

***) A. S. 89.

fremmaner os den korsfæstede Frelzers Billede og siger til os, idet han bøjer sig hen mod det: «For Dig, Du Hellige, Rene, Du, som kender Alle og ikke har behov, at Nogen skal vidne om et Menneske, fordi Du selv véd, hvad der er i ham, for Dig driver mit Hjerte mig at anklage mig selv; ikke fordi jeg har nydt Livets Lyst; thi jeg véd, at saa Meget, som jeg uskyldig kunde modtage, det gav Du mig, at jeg skulde glædes derved; men fordi jeg har bundet mit Sind dertil, fordi jeg ikke har villet tro Dig, at Guds Rige ikke kommer udvortes, saa man kan tage og føle derpaa; fordi jeg har forsmaaet Din Herlighed mod Verdens Glæder. Thi nu véd jeg, at Hvo, der gør dette, foragter Dig, og nu véd jeg, Hvem jeg har foragtet. Naar mit Hjerte svulmede i Livets Lykke, da sagde jeg: Se her den Løn, Gud giver sine Fromme! Da borttog Du min Lykke, da gød Du Bedrøvelsens Bitterhed i min Sjæl, da lod Du mig gaa ene hen ad mørke Veje, mens min Tanke kun rugede over de svundne Glæder, over de nægtede Ønsker. Ak! da oprørte min Sjæl sig mod Gud, da véklagede jeg over den Time, jeg fødtes, og min Vrede optændtes mod den Magt, som styrer Tingene paa Jorden. Men da lod Du, Herre! Dit milde Lys straale i min Sjæl, og jeg kendte Sandheden, og jeg fattede det evige Liv. Siden jeg kender Dig, siden jeg tror paa Dig, vokser Fortvivlelsen ikke over mit Mod, og jeg har en Tilflugt, hvorhen jeg altid kan søge» *) — naar han saaledes taler til os, da véd vi, han er sanddru. Derfor kunne disse «Spjellerups-Prædikener» aldrig trætte os ved nogen Monotoni. Ordene ere vel gammelkendte, men de fornyes atter og atter i Oprindelighedens friske Bad.

*) S. 192—3.

Skønt det indre Liv var og blev Mynsters egenlige, var han dog en altfor sund Natur til ikke at føle Trang til selskabelig Omgang. Denne kunde dog paa hans daværende Opholdssted ikke være betydelig. Til Grev Moltkes paa Bregentved vedligeholdt han stadig et venskabeligt Forhold, og man ser af de trykte Mynsterske Breve, at Grevens undertiden glædede deres forrige Huslærer ved Besøg i Spjellerup Præstegaard; at disse ikke ere blevne ugengældte, maa anses for selvfølgeligt. Hyppigere har han dog været Gæst paa det skønne Gisselfeldt, hvor Grev Danneskjolds førte et selskabeligt og behageligt Hus, og hvor den unge, vakre og ualmindelig dannede Landsbypræst altid synes at være bleven modtaget paa det Venligste*). — Men egenlig Næring for sin Aand og Støtte for sine theologiske Sysler fandt han sikkert kun i Omgang med den ene af sine Provster, Vulf Frederik Engelbreth til Lyderslev i Stevns Herred.

Engelbreth er en Mand af Navn i den danske Kirke. Da han som ung Candidat rejste uden Lands, drev han i Rom med Held bibliografiske og tekstkritiske Studier af det ny Testamente og tilegnede sig for dette Øjemeds Skyld de vanskeligste Sprogdiabler. I Verdensstaden var ingen Ringere end den berømte Zoëga hans Lærer. Man havde gerne beholdt ham dernede; men da han maatte hjem og fandt det rettest at søge Landsbykald, forsumpede han dog derfor ikke aandeligt. Al den Tid, hans pastorale Virksomhed levnede ham, anvendte han til Studier og theologiske Arbejder: han har i saa Henseende leveret værdifulde Afhandlinger baade af kirkehistorisk, dogmatisk og eksegetisk Art. Hans Standpunkt var tidlig det strengt lutherske, og endnu i sin sene Alderdom udgav han den nidkære Jesper Brochmands bekendte Stridsskrift

*) Jvnfr. Meddelelser S. 87 (1ste Udg.)

mod Papisterne. Men hans Standpunkt var ikke den forstenede Orthodoxsis. Han var en levende Aand og en ivrig theologisk Disputator; saa ivrig, at den sagtmodige P. A. Fenger en Gang i en Samtale med hans Dattersøn, vor nuværende Biskop, Skat Rørdam, kaldte hans Bedstefader «en Kamphane»^{*}). Der er næppe nogen Tvivl om, at den jævnlige Samværen med Englebrenth har virket æggende og opmuntrende paa Mynsters kristelige Erkendelse, og at han i dette Forhold (hvad man næsten skulde antage efter hans Bemærkning i Avtobiografien) ikke blot har været den Ydende, men ogsaa den Modtagende.

Mynster har da ikke savnet Mænd, med hvem han kunde tale om Andet end Præstegaardsavlingen og Døgnets Nyheder. Men kvindeligt Selskab har manglet ham, og især har han dybt følt Savnet af ikke at besidde en trofast og kærlig Hustru i sit Hjem. Man ser det af de Optegnelser, der ere bevarede fra hans første Spjellerupstid: «Det falder et ungt Menneske vanskeligt,» hedder det her, «at opløfte sig til Tanken om den Himmel, hvori de hverken tage til Ægte ej heller udgiftes. Dog er Himlen saadan.» Man ser det af hans trykte Digte (der kun have lidet poetisk, men meget biografisk Værd) saaledes af nogle Vers fra 1802. Den unge Landsbypræst vandrer en Sommermorgen i sin Have. Han erindrer Nattens Drømme og Længsler:

„Hvor Alting aander rent; de svale Vinde
 har Dagens hede Luft afkølt igen,
 og klare Morgentimerne oprinde.
 O, svinder, Drømme, I med Natten hen!
 Mit Hjerte være fromt igen og stille,
 som Morgentimerne oprinde milde.

^{*}) Mundtlig Meddelelse.

Taalmodig vend Dit Blik mod Himlens Bue,
 og Himlens Fred optag Du i Dit Sind;
 den slukke frugtesløse Ønskers Lue,
 rent aande Brystet rene Luftning ind.
 Af alle Blomster sug uskyldig Næring,
 helbredet for hvert Savn og hver Begæring!

Men hint mægtige «Gennembrud», der som et løsladt Lyn gennemfør hele hans Væsen, renser ogsaa hans jordiske Kærlighedsattraa. Den Amor, «hvis Trældomslænker han har baaret, hvis Brand har gennemtrængt hans Aarer og lammet Aandedrættet i hans Bryst og ladt ham græde hede, bitre Taarer», den Amor, som han i sin Skuffelse og Stolthed gaar i Rette med, ja næsten hader — med ham foregaar der tilsidst en forunderlig Forandring. En Taage løfter sig fra den unge Præsts Øje. Den viltre Dreng med det spottende Smil er forsvunden, og en skøn, mandig, fantasifuld Skikkelse viser sig for ham:

„Af Morgenrøde var han sammenrunden,
 og smykket var han med al Vaarens Lyst,
 af Blomsterfarver var hans Klædning tvunden,
 og Aftenstjernen funkled paa hans Bryst.
 Sig alle Glæder samled i hans Smile,
 og alle ømme Længsler i hans Røst.
 Hvo én Gang ved hans Bryst har kunnet hvile,
 har og for alle Smerter fundet Trøst.
 Han kunde Hjertets vilde Hede svale,
 en ny, en hellig Ild han tændte an,
 han vidste vis, han vidste kærlig Tale,
 og salig Fred i Hjertet indgød han.
 Min Cithar gav han mig i Hænde; længe
 den laa alt tavs i Støvet kastet hen;
 i nye Toner sitrede dens Streng,
 og nye Greb han lærte mig paa den.
 De Ting, som skulle komme, de, som vare,
 han kendte grant og dem for mig oplod.
 Han kunde underligen mig forklare,
 hvad granskende tilforn jeg ej forstod.
 Han kendte, hvad jeg nærede i Klage,
 min længselsfulde Ungdoms hede Drømme,

han lod dem komme smilende tilbage
 og deres Kilde rén og rig udstrømme.
 Han greb min Haand og kærlig hen mig førte,
 hvor vidt Naturen for mig udstrakt laa,
 det matte, dorske Øje han berørte;
 thi disse Syn tilforn jeg aldrig saa.
 Og se, den Glans, hvormed han var omrunden,
 den delte sig til Himmel og til Jord.
 Af mine Arme var han vel forsvunden;
 men evig dog han i mit Hjerte bor.“ —

Han havde vundet den store Eros. — — —

Hans Hjerte havde fundet Fred. — Ikke desto mindre er det bekendt, at der var én Kvinde, Mynster i sin Spjellerupsperiode knyttede et inderligt Venskab med, og hvem han kom til at skyldte Meget, som hun ham: Karen Margrethe Rahbek. —

Sjældent er vel en af den danske Literaturhistories mærkelige Kvinder bleven saa overrost, som Kamma Rahbek. Efter de Mynsterske Breves Udgivelse i 60'erne var det Billede af hende, som stod tegnet i den almindelige Bevidsthed, aldeles idealistisk. Georg Brandes' vakre, sympathetisk udførte Portræt fra 1870*) viser os hende som den højtbegavede Dame af den ulastelige, danske Kvindetype, der som ingen Anden yndefuldt og skælmsk former sit «Brevstof»; og som (uden at paalægge Nogen en Tvang) taktfuld formaar at vedligeholde den gode Tone under de personlige Udtalelser og literære Debatter, der fandt Sted mellem hine Mænd, der udgjorde Bakkehuskredsen. Men, siges der, ogsaa heri lignede hun den danske Kvinde: den erotiske Passion har hun ikke kendt noget til. — P. H. Boye*) hæver hende stærkt paa Frederikke Bruuns Bekostning. Medens denne, siger han, var en overspændt, fornem,

*) Jvnfr. «Kritikker og Portrætter».

***) Se hans «Kamma Rahbeks Brevveksling og hendes Correspondenter».

højtravende og emanciperet Dame, der formede sin literære Salon efter fremmede Mønstre, «udviklede Kamma Rahbek sit skønne Indre» gennem naturvokset Selskabelighed og «lutrede sit Hjertes Guld under flittig Selvprøvelse. Hun blev en Prydelse for sit Køn og et Mønster for Arnestedets Kvinder». Er dette nu rigtig set? — næppe. Og det er (literærhistorisk betragtet) næsten utilbørligt, at et saadant Billede (om end med en Slagskygge af, hvad der senere er fremkommet) endnu skal ansés for det rette. —

Kamma Rahbek var en Datter af meget begavede Forældre. Hendes Fader, der beklædte en ansét juridisk Post, var (søm bekendt) et Universalgeni, altid optaget af mangehaande Interesser, altid sysselsat med forskelligartet Arbejde. Hans Karakter har Traditionen ikke kunnet sætte en Plet paa. Anderledes med Kamma Rahbeks Moder; hun omtales i Slægten som en usædelig Kvinde. Dette synes at være med fuld Føje. Hun levede vel i Hus sammen med sin Mand, men beboede en egen Salslejlighed, og her forsmaaede hun ikke at modtage som Galaner Haandværkssvende, der foretog Reparationer paa Huset. Om hendes Datter Christiane er der i sin Tid bleven sagt: »Kan Enhver ikke se, at hun er en Bryggerkarls Datter»^{*)}). Forholdet mellem Ægtefællerne var da alt Andet end godt, og selv da Fru Heger laa for Døden, vilde hendes Mand ikke se hende^{**}). — At Kamma Rahbek har sørget over sin Moders Fejl og Forhold, men dog ogsaa holdt meget af hende, tør vi slutte af et Brev til Mynster (optaget

*) H. havde anlagt et Bryggeri i sin store Gaard paa Nørregade.

***) Da denne Dame er Fru Oehlenschlägers og Kamma R.'s Moder, har hun som saadan Betydning for vor Literærhistorie. Indiskret kan det ikke kaldes at fremdrage hendes Svagheder; thi det er 100 Aar, siden hun døde. Meddelelserne har jeg fra en Gren af den Drewsenske Familie: Fru H. var født Drewsen og en Søster til den anden Ejer af Strandmøllen, Chr. Drewsen.

i Blade af hans Liv og hans Tid). Men har hun arvet sin Moders «Livlighed og Fyrighed», som Mynster siger i sin smukke Nekrolog, kan jeg heller ikke tro, at hun saa ganske er sluppen fri for den sørgelige Del af Arven, den flakkende, fortærende, erotiske Liden-skab. Af hendes Brevveksling med Molbech se vi (navnlig af det 32te Brev, dat. 16. Juli 1813), at det ikke var hendes Skyld, at Molbech ikke faldt i hendes aabnede Favn (man læse selv Brevet a. S. Side 93. — Mig er det i hvert Tilfælde umuligt at give Ordene en anden Fortolkning). Og den skuffede Elskerindes kolde Spydighed er da ogsaa tydelig nok i Brevene, der ere skrevne efter Molbechs deklarerede Forlovelse med Dispatcheur Langbergs Datter. — Ikke uden Ondsindethed viser Kamma Rahbek sig dernæst i Forholdet til den 12aarige Johan Ludvig Hei-berg, som hun dog saa ivrigt havde ønsket at mod-tage i sit Hus som Plejesøn. Da hun mærker, at han ikke vil slippe sin naturlige Tilbøjelighed for sin vir-kelige Moder, slaar hendes moderlige Ømhed om til ondskaftsfuld og saarende Drilleri, som hun endogsaa gør Husets Tjenestepige delagtig i. Derpaa sender hun den mørkrædde Dreng i ravnsorte Aftner ud paa vildene Veje, saa Rahbek endogsaa maa værgе for ham. At den stakkels Johan Ludvig til sidst flygtede fra Bakkehuset, var utvivlsomt for største Delen Kamma Rahbeks Skyld; hun besad en hvas Tunge og har i Drengens Paahør ikke skaanet hans Moder, som han ikke kunde ophøre varmt at elske*). Sandelig, Blidhed, den Egenskab, som Mændene i sin Tid ansaa for en integrerende Del af Kvindens Væsen, har Kamma Rahbek besiddet det mindst Mulige af. Skrækkelig meget snakker hun i sine Breve om sit «kærlige Hjerte» og «Hjertets uende-

*) Man læse om disse Forhold i Fru Heibergs bekendte Bog: P. A. Heiberg og Thom. Gyllemb., hvor hun vistnok søger saa vidt muligt at dække Kamma. S. 335, 343. 2den Udg.

lige Kærlighed»; men hendes Hjerter har vistnok været mere hedt og brusende end varmt og mildt.

Lige overfor begavede unge Mænd, der droges imod hende, men manglede Holdning og Selvbeher-skelse, kunde hun snart være sympathetisk-lokkende, snart magtfuld: der har (hende selv naturligvis ubevidst) næppe blandet sig saa liden diplomatisk Kløgt i hendes stærkt til Skue baarne Lyst til at være «oprigtig» og «uaffekteret», hendes Had til alt «Mjøseri»^{*)}). Den sentimentalt-melankolske Molbech vender og drejer sig ynkeligt, da han mærker, han har indviklet sig for dybt i hendes Masker. Den drømmende, blødhjertede, lidt jomfrunalske Poet, Just Matthias Thiele, har undertiden følt Grebet af hendes ildfulde Aand, «som Ganyméd følte Ørnens Klo i sit Haar», da han løftedes højt op mod Skyerne^{**}). — Men i Mynster fandt hun en Mand, hun ikke mægtede at beherske. Som ovenfor sagt: I Begyndelsen af sit Spjellerupsliv var Mynster ikke uden Følelse af Savn af vakre Kvinder. Hans Hus-holderske var proper, ordenlig og paalidelig, men ogsaa arrig og umedgørlig og paaskønnede kun lidet den Hensynsfuldhed, hendes Husbond under Sygdomstilfælde viste hende. Mere Behag fandt han i Nabo-præstekonen, Madam Bjørn. Hun kunde være skarp og spottelysten i Omtalen af og Omgangen med dem, hun ikke kunde lide, men vittig og venlig mellem dem, hun holdt af; og til disse hørte Mynster. Det tilfreds-stillede ham altid at træffe hende i hendes Hjem paa Vemmetofte eller i de Selskabskredse, som vare dem fælles. Til sidst blev hun ham dog lidt for «haardfør». — Da var det i Efteraaret 1804, at han kom til at modtage Kamma Rahbek og hendes Mand i sin

^{*)} Som bekendt hentet fra Peder Clausens «Norges Beskrivelse»: «Mjøsen er et svigefuldt, ulykkebringende Vand».

^{**}) Jvnfr. «Erindringer fra Bakkehuset».

Præstebolig. «Det var egenlig aldrig kommet til Brud mellem Rahbek og mig», siger Mynster i sin Selvbio-grafi. Hvad her hentydes til, kan nu ikke opklares. Som ung Student havde Mynster en Gang besøgt Rah-bek i Anledning af sin Deltagelse i et Theateroptrin og senere gennem sin Broder, Ole Hieronymus staaet i middelbar Forbindelse med ham; men Mere vides ikke. Nok: Rahbek og hans Hustru befandt sig overordenlig vel under det første Spjellerupbesøg og gentog det atter og atter. Kamma, som sjældent gik udenfor sin Dør, og Rahbek, som i sin lange Bakkehusperiode kun kom til København og paa Vesterbro, naar han underviste i Christianis Institut, — saaledes passede det dem nu — gjorde en Undtagelse m. H. t. Spjellerup. For Rahbek var det et sandt «Arkadien» og Opholdet dér at ligne ved «Saturnalierne», de romerske Glædesfester*). Kamma var hjerteglad ved Samlivet med sin ny Ven, den unge, 29aarige Landsbypræst. Hun har elsket ham, derom kan der næppe være Tvivl. Hun var 15 Aar yngre end Rahbek og traf nu (samme Aar, hun havde maattet opgive at være «Moder» for Johan Ludvig Hei-berg) paa en Jævnaldrende, der ligesom hun tilhørte den Tid, der skulde komme; en Tid, for hvilken hendes Mand var fremmed. Har hun gjort Mynster Noget, der kunde ligne en Tilstaaelse? Hvem kan vide det! — Mynster brændte forsigtig alle de Breve, der kunde kompro-mittere hans Veninde i Efterverdenens Øjne. Men naar han i Avtobiografien siger, at «hun tit i sine Breve gav sig ganske hen», saa kunde man næsten med den Molbechske Correspondance for Øje formene, at hendes Breve til Mynster ikke altid have været saa «uskyldige», som han forsikrer os. Dog, i saa Hen-seende tør Intet paastaas. — Men Et véd og sér man:

*) Sé Fortalen til 5te Del af hs. «Erindringer», der ere dedi-cerede Mynster.

i Mynster er for første Gang Mandsidealet i sin ny og ædle Skikkelse traadt Kamma Rahbek i Møde. Hendes Mand kunde til Trods for alle sine gode og fortræffelige Egenskaber undertiden være ret kællingeagtig. At gøre Mynster til Genstand for sit «Kæleri» (Kvindens Snigvej til Herredømme over Manden), dette farlige «Kæleri», som Molbech, Thiele og «den lille søde Græker» Lunzi vare Genstand for — kunde aldrig falde Kamma ind. Mynster imponerede hende. Hendes Passion gengældte han med ridderlig Courtoisie*) og tempererede den med loyal Venskabelighed og lunefuld Lige fremhed. Hendes impetuøse Interesserthed i hans Anliggender og hendes skinsyge Opmærksomhed paa dem, der ønskede «at vinde ham», mødte han med venlig Overlegenhed og uantastelig Ro. — Men hendes varme Velvilje har han været hende saare taknemlig for, og med Rette; thi hendes smigrende Opmuntring af hans Talenter skyldte vi sikkert hele Mynsters første Forfatterskab. Og da «godt begyndt, er halv fuldendt», kunne vi uden Overdrivelse sige, at uden Kamma Rahbek var Mynster (menneskelig talt!) maaské ikke bleven den, han blev. Her og netop her burde Literaturhistorien rejse hendes velfortjente Monument; thi dette er hendes største Bedrift; hvad hun ellers har været for Mænd, indskrænker sig til forbigaaende Impulser og oprømte Sindsstemninger.

Mynsters Betydning for Kamma Rahbek er ret karakteristisk. Som den ny Tids Barn havde Kamma Rahbek «altid haft en religiøs Tendens». Hun havde sværmet for den udmærkede Prædikant Adler (senere Biskop i Slesvig), dernæst en Stund for Rationalisten Marezoll ved Petri tyske Kirke. Da hun nu traf paa ham, der skulde gøre Epoke i dansk Homiletik, sagde

*) Jvnfr. Digtet paa hendes Fødselsdag i Blandede Skrifter III, 378.

hendes fine Instinkt hende straks, at hun stod lige overfor noget Overordenligt. Aldrig har Mynster haft nogen Tilhørerinde, der bedre kunde tilegne sig Formen for hans Kristendomsforkyndelse. Kun han har evnet aandeligt at beherske hende: for hans Personlighed bøjede hun sig. Og naar han talte om «den Fred, der overgaar al Forstand», og som Enhver med inderlig og ydmyg Vilje kan tilegne sig, da meddeltes der Noget af den Guds Fred, han i sit Sind kunde besidde, til hende. Hun følte dette i hans Nærhed, siger hun selv. Man kan spore, hvorledes Mynsters religiøse Sentenser og Tænkemaade gaa igen i hendes Breve, naar hun kommer ind paa herhen hørende Æmner. Kun i visse Henseender er hun lidt sky for ham. Saaledes havde hun selvbedragerisk i et Brev til Mynster railleret over Molbechs sentimental-romantiske Skrivemaade, netop da Sympathien for denne var i stærk Stigen hos hende. Men da dette Forhold saa brat og saa stærkt er bleven afkølet, tyr hun til «den velsignede Onkels» Kirke for at finde Lindring for sin syge og saarede Sjæl. «Kun hans Venskab», skriver hun til den Mand, der har «krænket og bedrøvet» hende, «har lært hende, at dog ikke Alt, hvortil hun bandt sit Hjerte, skulde volde hende Bekymring og Smerte.»*)

Kamma Rahbeks Breve, der gennemsnitlig indtraf en Gang hver Uge og jævnlig udgjorde flere Ark Postpapir (ligesom de fra Mynsters Side besvaredes ret hyppigt og det ikke med Smaabilletter), bidrog i høj Grad til at forfriske hans énsomme Liv i Spjellerup og at lette ham det, da det begyndte at falde ham tungt.

*) M's Brevveksling med K. R. S. 204.

Thi det gjorde det til sidst. Sagen var, at han ikke havde slaaet an hos sine Landsbymenigheder, uagtet Alt fra hans Side sikkert var, som det skulde være. Naar han uden falsk Beskedenhed siger i sin Afskedsprædiken*): «Jeg har stræbt at udrette den Gerning, Gud havde givet mig at gøre, vel i Svaghed, men dog ikke forgæves; jeg har ikke fortæret mit Brød i Lediggang; jeg har ikke forsømt Guds Ord over verdslig Handel; jeg har ikke begæret Nogens Guld eller Sølv; jeg har ikke lagt Hindring for Kristi Evangelium ved Trætte om Mit og Dit; jeg omgikkes Eder med Kærlighed og Sagtmodighed; bevarede Fredens og Enighedens Bånd; jeg har glædet mig ved Eders Glæde, har deltaget i Eders Sorg; jeg antog mig de Syges og Nødlidendes, antog mig Enkers og Faderløses Sag — vorder mine Efterfølgere, Brødre! som jeg er Kristi»; — da er dette utvivlsomt fuld Sandhed. Hans gamle Provst udtalte, da han erklærede Embedet for vakant, at den afgaaende Præst «ikke alene havde beflittet sig paa at lære vel, men ogsaa at leve vel». Og næppe enhver Præst har faaet sligt Vidnesbyrd af sin Biskop, som Mynster fik under Visitatsen i Septbr. 1809: «Spjellerup og Smerups Ungdom», hedder det i Kirkebogen, «besidder fortrinlig god Religionskundskab. Pastor M. er en værdig Lærer, der redelig har bestræbt sig for at opfylde sit Kald, og Menigheden maa prise sig lykkelig ved at have en saa nidkær og oplyst Mand til Præst.» Alligevel, Mynster var dog bleven skuffet i sit Haab; det Haab, hvormed han som ung Præst tiltraadte sit Embede.

Han havde sat Pris paa Bønderne. Skulde han, Rousseaus og Johannes Müllers begejstrede Læser, ikke have gjort det? — Men jo mere han levede imellem dem, jo mere traadte deres mindre behagelige, ja frastødende Sider ham i Møde. Fra Begyndelsen af var

*) Kirkelige Lejlighedstaler I, 13.

hans Kristendomsforkyndelse dem noget Nyt, og han havde fundet megen Opmærksomhed i sine Kirker. Men efterhaanden blev hans Prædiken dem noget Vanemæssigt. Det forstyrrede Mynster, naar han med al Inderlighed forkyndte Guds Ord, at sé En sidde halvsovende, en Anden eftersé de sidste Psalmers Numre paa Tavlen for derefter at oplede dem i sin Bog, en Tredje sidde stiv og kold, fordi hans Præsts Ord faldt paa hans Hjerte som paa Stengrund. Det ærgrede ham, naar han saa sine Sognebønder søvnigt og tvært yde ham, hvad de vare forpligtede til, fordi de vidste, at det laa langt fra ham at staa paa sin Ret. Dertil kom den ulykkelige Krig med England, der, begyndt 1807 og fortsat fra Danmarks Side paa den stakkels Voldtagnes Vis, absolut maatte demoralisere Folket og ikke mindst Bønderne. — — Hvad disse Sidste mente om Mynster, er ikke vanskeligt at ane. Det var ikke den Slags Præster, de vare vante til. Hvor kunde denne unge, slanke Mand med den urbane Optræden behage dem?! — En Præst paa Landet skulde være en Mand, der med Adstadighed og vedtægtsmæssig Gravitet udførte, hvad Kirketjenesten paalagde ham; der med et Par Smilehuller, som forsvandt i hans fede Kinder, og med en ansélig Mave, der korresponderede med et urokkeligt Jævnsind, færdedes imellem dem. Eller de kunde ogsaa for en Gangs Skyld bruge en Pietist, der paa de halvdannede Lægprædikanters Vis holdt svovllugtende Taler om Synd og Helvede*). For den Slags Tilhørere (og saaledes var og bliver Fler-tallet) kunde Mynsters indtrængende, men stilfærdige Formaninger ikke have nogen Vægt. — Heller ikke de Fattige lykkedes det ham at vinde. Hvor ofte de om-

*) Man erindre sig, hvad en Bonde svarede en i Tjenesten ivrig Rationalist, der klagede over det ringe Kirkebesøg: «Fa'er taler vel nok; men han straffer os ikke».

talte ham som «en velsignet Mand», vidste han vel, hvor stor Andel Egennyttens havde i denne Ros. Han gav tit og gerne af det, han havde tilovers; men ofte tilfaldt hans Gaver Uværdige, fordi det var ham imod (med mindre der var Syn for Sagn) smaaligt at skaffe sig Underretning, om en virkelig Trang var til Stede hos dem, der klynkede.

Mynster vilde til København. Han trængte ikke alene til dannede Menneskers Omgang, men ogsaa til et andet Virkefelt; thi mere og mere kom han i Tvivl, om han var skikket til at være Landsbypræst. — Ingen kunde dog forstaa denne Beslutning. Var Spjellerup ikke et brillant Kald med gode Tiender og fede Præstegaardsjorder? Hans Menighed gjorde ham jo ingen Fortred! Hvor kunde han ønske at komme til Hovedstaden, hvor Pengene hver Dag blev slettere, hvor det ene store Handelshus gik Fallit efter det andet, og Embedsmændene bleve grebne i Kassemangel? — Hans Stedfader foreholdt ham det; hans Broder begreb ham ikke; hans Kolleger misbilligede det.*) Fru Rahbek var som ude af sig selv. Romantisk anlagt, som hun var, havde hun vænnet sig til at have «den kære Onkel Job» paa Afstand: saa kunde hun skrive ham til, saa kunde hun længes efter ham, som han sad derude i sin idylliske, præstelig værdige Ensomhed. Saa kunde hun besøge ham og have det hyggeligt med ham, passiare med ham i de store, lave, lyse Stuer, spasere med ham i hans to Præstegaardshaver, hvor Alt bar Vidne om hans Røgt og Pleje. Da han ikke vilde føje hende, anklagede hun ham for, at han forfængeligt ønskede at vinde det fine Hovedstadspublikums Gunst, og jamrede i Stilhed ved Tanken om, at hun nu skulde dele ham med Andre, navnlig andre Kvinder.**)

*) Blade af M's Liv og Tid 84—85.

**) Ikke mindst har hun været bange for Sofie Ørsted, Oehlenschlägers Søster, som hun spidst kaldte «Geheimeraadinden».

— Mynster afviste hendes Lamentationer med Fasthed og dadlede skarpt hendes Mistænksomhed: «Naar jeg kommer fra Spjellerup, vil De ikke mere kendes ved mig, og den københavnske Onkel maa først prøves! Mig synes (tillad mig at sige det), at min Venindes ædle og store Sjæl skulde ret for Alvor opløfte sig over alle smaalige Griller, og at De skulde anvende al den Magt, jeg af Erfaring saa vel véd, De har, til at glæde Deres Venner, at opfordre og oplive dem til Alt, hvad der er godt og berømmeligt, og at De derfor nu kunde gøre noget Bedre mod mig. Jeg indser nok, at jeg vil foretage Meget, som ikke vil være Dem tilpas; men jeg haaber dog, at De til sidst vil finde, at De ikke havde behøvet at prøve den, som De allerede i saa mange Aar har prøvet. Men (indtil dette skér) erindre Dem undertiden, at Kærligheden tror Alt, haaber Alt, saa vil jeg se til at erindre mig, at Kærligheden skikker sig i Alt, taaler Alt.» Kamma svarer med et Brev, hvori hun forsonligt og smukt rækker sin «københavnske Onkel» Haanden. — Disse højtbegavede Mennesker vedbleve til deres Dødsdag at være Venner; og ophørte hun at være Noget for ham uden i Erindringen, bidrog han som Prædikant vedblivende til Udvikling af hendes Aand og til Bedring af hendes usikre Sindsbeskaffenhed. — Han var én af de Venner, der satte hende og Rahbek det Mindesmærke, der fik saa stor Betydning ved sin simple og dog saa meget sigende Indskrift.

Da Mynster havde opnaaet at blive kaldt til første Kapellan ved Frue Kirke, var han aabenbart lykkelig ved at skulle komme bort fra Spjellerup. Ikke desto mindre kunde undertiden et stærkt Vémod overfalde ham, saa han kun med Møje kunde tvinge sin Graad: han skulde nu skilles fra den Menighed, som han i Grunden havde elsket mere; end den havde elsket ham; han skulde forlade et Sted, hvor han havde levet i henved ti Aar, lidt meget, men ogsaa nydt meget Godt

og haft mange betydningsfulde og uforglemmelige Timer. Det var da langtfra heller Alle, der kom saa let over at tage Farvel med deres Præst; navnlig rørte det ham, at en gammel Bonde trohjertig rakte ham Haanden med Tak for den Tid, de havde levet «ærligt og kristeligt sammen». — Under hans Afskedsprædiken i den barske Januarmaaned 1812 vare Kirkerne vel ikke fyldte; men de, der vare komne til Stede, vare desto mere oplagte til at høre deres Præsts sidste, alvorlige Tiltale: Han udlagde Troens Ord for dem og formanede dem for sidste Gang til at vise Troens Frugt i et kristeligt Levned. — At han havde talt dem til Opbyggelse, kom til Syne i den Stemning, hvori baade de og han forlode Kirken.

V.

Kapellaniet ved Frue Kirke, erklærer Mynster, er det eneste Embede, han har søgt; til de andre Embeder har man altid søgt ham. Og dette turde (ret sét) forholde sig saaledes. Men mærkeligt er det, at den eneste Gang han altsaa attraaede et bestemt Kald, førtes han egenlig dertil af en indre, uforklarlig Drift. Det var ikke for at forbedre sine Indtægter; de vilde tværtimod forringes betydeligt. Det var ikke for at «gøre Lykke» som Præst, hvad Kamma Rahbek insinuerede; Stiftsprovst Clausen havde i Frue Menighed skabt sig en beundrende Tilhørerkreds, og at «konkurrere med ham» kom næppe i Mynsters Tanker. Det var endelig ikke for at deltage i nogen af de Adspredelser, Hovedstaden kunde tilbyde; han kom ikke meget ud, og i de fleste Selskaber kedede han sig. Han vilde til København, fordi han mente dér bedre at kunne arbejde, studere og forkynde Guds Ord. Han ønskede at befries for mange af de lidet pastorale Forretninger, en Landsbypræst den Gang var belemret med; han vilde prædike for en ny Menighed; han ønskede at forrette de gudstjenstlige Handlinger i en smukkere og større Kirke, hvor Orglets Toner lød, og Andet var til Stede, som kunde tækkes det religiøse

Sind. «Lykkedes det ham at prædike nogle skikkelige Mennesker tilpas, haabede han at blive ret tilfreds». Som man sér: lutter beskedne Ønsker, hvis Opfyldelse lidet skulde synes at opveje det Usikre ved hans ny Stilling, og hvad han pekuniært tabte.

Fru Rahbek, til hvem hans anførte Ord ere rettede, erklærer han, at hvor gerne han nu og da ønsker at gøre et Løb til Bakkehuset, saa bliver han næppe en af de hyppigst Besøgende. Til Broderen skriver han, at naar han nu d. 27. Januar 1812 kommer til København og tager ind hos ham nogle Dage, «er han ikke en Tilrejsende, men en i Byen Bosat; hvorfor de tilsammen ville føre et flittigt og arbejdsomt Liv.» —

Det var da den ensomme Eksistens fra Landsbypræstegaarden, der fortsattes i Hovedstaden. Egenlige Omgangsvener havde han kun i Broderen og Carl Heger. — Hans Bolig, nogle smaa, lyse Værelser paa Gammeltorv i en øverste Etage, hvor han havde Byens Larm under sig og ofte efter den korte Sommernats Stilhed saa Dagskæret bryde frem over Tagene, udmærkede sig ved den Properhed, Orden og Nethed, som altid havde været ham uundværlig og stemmede saa godt overéns med hele hans Væsen. Efter Nutidens Fordringer til Comfort og pikant Luksus har hans Lejlighed vel været tarvelig nok; men Kamma Rahbek fandt den «nydelig». Her, fortæller Mynster, tilbragte han da mange gode Timer i Arbejde og Betragtning, men havde ogsaa Timer, hvor han (efter et Udtryk af Fénelon) kun nød «en bitter Fred»^{*)}. Mynster tilskriver nu sit hypokondre Sind og dets jævnlige Uforligelighed med, hvad der er af denne Verden, Grunden til hin Stemning. Nok muligt; men en særlig Aarsag har han ikke anført. Denne forekommer det mig dog ikke vanskeligt at faa Øje paa. — Mynster

^{*)} Meddelelser 1ste Udg. 189.

siger et Sted, at hans Sindsstemning var meget afhængig af, hvorledes det borgerlige og aandelige Liv formede sig herhjemme, og vi tro ham fuldt ud paa hans Ord: han var en altfor god Patriot, en altfor interesseret Aandens Mand til, at det ikke skulde være saa. De politiske Forhold i Danmark omkring 1814 vare da ogsaa alt Andet end lystelige*). I den aandelige Verden var der Liv og Bevægelse nok, baade den mindre Heiberg—Grundtvigske Fejde i Anledning af den Ingemannske Poesi, samt den store Baggesenske. Skønt Mynster var en af de Første, der anede en betydelig Digter i Ingemann**), har han dog sikkert givet den yngre Heiberg Ret i Meget, og i dette literære Sammenstød har næppe Noget været ham til Forargelse. Derimod vamlede den Baggesenske Fejde ham, navnlig fandt han de Projektiler, den store Verskunstner anvendte, uværdige for hans Digtetsnille. Man fejler næppe, naar man her tænker paa Baggesens polemiske Læredigt, «Pindsvinet». Mynster var naturligvis en altfor selvstændig og betydelig Aand til, at han ikke skulde kunne værdsætte et eminent Talent som Baggesens***); alligevel viser det en Begrænsning hos ham, at han ikke indsaa, at Baggesen med sin spillende Aandslivlighed og virtuosmæssige Udadvendthed bundede i et helt andet Temperament end hans eget. Medens Mynster som ingen Anden var indøvet i det indre Livs Glæder og Smerter, og efter Anspændelse og Lidelser endelig fandt sit sikre Tyngdepunkt, var Baggesen stadig engageret af de Forhold, hvorunder han i Øjeblikket befandt sig. Som han var, maatte han nød-

*) Sé M.s Breve til Engelbreth Nr. 1: «Dersom vi nu havde en Stærkodder i fremmede Lande; gid han da vilde vende hjem.»

**) Sé hans Bemærkn. om «Parizade» i Breve fra M.

***) Sé hans Anmeldelse af Hertz's «Gengangerbreve», optagen i Bl. Skr. II.

vendigvis atter og atter karambolere med dansk Mæglighed og dansk Flegma.

Det kan dog næppe have været hin med Afbrydelser førte literære Syvaarskrig, hvori Alle i den lærde Verden passivt eller aktivt toge Del, som har forstyrret hans Sindsro. — Heller ikke har han kunnet være utilfreds med den Paaskønnelse, han fandt. I Begyndelsen var han vel som Prædikant mistænkt for at helde til «Sværmeri» og «Mysticisme», og det kunde hænde, at en eller anden theologisk Student, naar han kom ud fra Mynsters Kirke, straks skraaede over paa den anden Side af Gaden, for at Ingen skulde lægge Mærke til, at han havde været dér*). Dog, Sligt fortog sig efterhaanden, og mere og mere kunde den ny Præst glæde sig ved en fyldt Kirke. Ogsaa hans Konfirmander tiltog i Antal. — Jeg tror ikke at fejle ved at antage**), at en stadig Anledning til Utilfredshed og Misstemning blev givet ham i Kollegaskabet med Stiftsprovst Clausen. — Man indvende ikke, at noget Sligt omtales hverken i Mynsters Avtobiografi eller Breve; man agte dog paa Forholdene.

Henrik Georg Clausen er den sidste og dygtigste Repræsentant i København (ja vel i hele Landet) for rationalistisk Prædiken og Præstegerning. Han er sikkert af ikke ringe Betydning, og hans Søn, Universitetslæreren Henrik Nikolai Clausen, kommer til Trods for sine anerkendelsesværdige Egenskaber ikke let op ved Siden af Faderen, naar Historien skal rangere Begge. Der har været lærdere og aandfuldere Rationalister end H. G. Clausen: Adler var det, og fremfor Alle Bastholm; men hvor højst agtværdige de end vare; m. H. t. Karakter og Personlighed overgaar Clausen

*) Fr. Hammerich: Et Levnedsløb I., 184.

**) Saa meget mere som en tidskyndig Mand som gl. Stiftsprovst Rothe i saa Henseende har givet mig et Vink.

dem. Med fuld Ret kunde denne Mand prædike om Moral og Æresfølelse, om Pligt og Dyd; hele hans Liv var en Anskueliggørelse af, hvad han lærte. — Som fattig, sønderjysk Student, uden Anbefaling til akademiske Protektors eller borgerlige Mæcener, vil han, uagtet sin gode Examen artium, ikke søge Stipendier, for bedre at kunne bevare sin videnskabelige Selvstændighed. Skønt han senere bliver en skattet Hovmester hos en højadelig Familie, ønsker han ikke at ansøge om det indbringende Embede, hvortil hans Principal har Kaldsret, da han af Samvittighedshensyn frygter for at blive undergivet nogen som helst Patrons Indflydelse. Som oprigtig og ivrig Tilhænger af det oplyste Kongedømme, roser han i det 18de Aarhundredes Slutning Regeringens humane Lovgivervirksomhed og bliver af den Grund haanet af de revolutionære Kraftkarle med Øgenavnet «Smigerpræsten». Men da Reaktionen indtræder efter Presseanordningen af 1799, sætter han Venskabet med Chr. Colbjørnsen paa Spil ved skarpt at dadle denne Lov og træder kort efter dristig op mod højtstaaende Mænd, der, som han siger i en Prædiken, «ved deres Eksempel give Forargelse og ved Anordninger hindre deres Medborgere i den Andagtsøvelse, de selv forsømme». Cancelliet giver Clausen en Irettesættelse i den Anledning; men han modtager den ikke, paaberaaber sig sin Pligt som Guds Ords Forkynder og klarer saa vel for sig, at man maa lade det bero ved hans Erklæring*).

Overalt hvor vi træffe denne Mand, faa vi Indtrykket af en retsindig og sjælden mandig Personlighed. Saaledes ogsaa i hans Prædiken. Hans Foredrag forsmaar alle Blomster og ethvert Smykke. «Tanken sely, dens Skønhed, Sandhed og Styrke, ikke dens Indklæd-

*) H. N. Clausen: *Henr. Georg Clausens Eftermæle* S. 33—35 samt Bilag I.

ning, giver Prædikenen Værd. Af alle Talere er den gejstlige den, der mindst trænger til at faa sin Tale til at interessere ved laant Pynt. Religionens store og ophøjede Sandheder interessere ved sig selv og det saa meget mere, jo simplere og naturligere det Sprog er, i hvilket de fremsættes» *). Og Clausens homiletiske Foredrag fyldestgør fuldstændig hans Theori: det er klart, fyndigt, indtrængende, energisk. Man mærker, han taler af fuldt Bryst, og sikkert har hans Prædiken gjort sin Virkning. Men Et mangler den, og det det Allervæsenligste: Troen paa den Kristus, han forkynder. Jesus er Læreren, det ophøjede Menneske, der forfølges og øves Justitsmord paa af Obskuranter og jødiske Hierarker; hans Liv er rént og sædeligt som ingen Andens, og det indeholder et herligt Eksempel til Efterfølgelse. Men, at Gud har aabenbaret sig i Kristus, at denne er Tidernes Midtpunkt, at han har lidt for vore Synders Skyld og endnu hænger korsfæstet og lidende midt iblandt os — derom leder man forgæves i Clausens Prædikensamling. Sønnen siger rigtignok i sit Mindeskrift, at Faderens Kristendomsopfattelse med Aarene blev dybere; men derom vides Intet. Frederik Hammerich fortæller**), hvorledes han som ung Candidat gennemgik et homiletisk Kursus hos Clausen paa Pastorseminariet og «oprørtes» ved den Vold, han gjorde paa Biblens Ord, og den Hensynsløshed, han udviste ligeoverfor de vigtigste Tros-lærdomme. Og Martensen beretter i sine Erindringer***), hvorledes han i 1833 var sammen med den gamle Stiftsprovst og Schleiermacher under dennes Ophold i København ved et Gilde hos H. N. Clausen. Men uagtet den Gamle sikkerlig var stemt i den bedste

*) Prædikener I., IX.—X., 3die Opl., 1813.

***) Sé «Et Levnedsløb» I., 277.

****) «Af mit Liv» I., 73.

Tone for den Mand, Sønnen taknemlig saa op til, karambolerede han pludselig med den aandfulde, tyske Theolog, der dog ingenlunde stod Rationalismen saa meget fjernt. Gamle Henrik Georg Clausen blev standhaftig til det Sidste i sin grumme snævre, men stærkt byggede og modigt forsvarede rationalistiske Fæstning.

I Meget turde Mynster og hans ældre Kollega have sympathiseret: Mynster saa godt, at Rationalismen kunde blive et Udgangspunkt for sand Kristendom. Formelt var han jo selv gaaet denne Vej. Endvidere: Mynster nærede altid nogen Agtelse for en Mand af Karaktér; selv var han jo dette i høj Grad. Men i Grundsyn paa Livet og religiøs Opfattelse vare Mynster og Clausen dybt forskellige. Hvad der i Kristendommen var bleven Mynster af den højeste Vigtighed, forbigik Clausen med en Tavshed, der kunde tage sig ud som Distraktion, men sikkert var altfor bevidst; hvad der tiltrak Mynster med det religiøse Mysteriums Magt, var Clausen en Vederstyggelighed. Sønnen fortæller, at Faderen modtog den yngre Kollega «med uskrømtet Glæde»; dette kontrasterer stærkt med den tidligere anførte, ret graverende Beskyldning mod Mynster, angaaende Motivet til dennes Angreb paa Bojsens Liturgi. Fremdeles siger Sønnen, at det venskabelig-kollegiale Forhold blev ubrudt i den lange Aarrække. Forunderligt da, at Mynster ikke har ét venligt Ord tilovers for den ældre Clausen i sin Avtobiografi! — Foruden den ovennævnte, nedsættende Ytring om Mynsters første literære Arbejde, anfører denne, at nogle af hans Kolleger mente, at han prædikede «altfor dogmatisk; men dem ønskede han ikke at gøre tilpas». Dette kolde Sideblik gælder tydelig nok hans Stiftsprovst. Endelig udtaler Mynster ret spydigt, at »Grundtvigs Demisprædiken gav flere af Københavns Præster Lejlighed til at prostituere sig«. Men den, der foranstaltede Protesten mod hin Prædiken, var netop H. G. Clau-

sen. Ogsaa den Animositet, som Mynster tidlig nærede mod den yngre Clausen*), og som denne rigelig gengældte**), kan skrive sig fra, at han aldrig har befundet sig rigtig vel i Stiftsprovstens Hjem, hvor han naturligvis i mange Aar maa have haft Ærende.

Hele denne Udvikling har til Hensigt at konstatere, at Mynster i Tiden 1812—28, da han baade som Kapellan ved Frue Kirke og som Lærer ved Pastoralseminariet havde H. G. Clausen til sin Overordnede (til Trods for, at der ikke foreligger dokumentariske Kendsgerninger) maa have følt dette Forhold som en Torn i sit Kød, der ikke var til at drage ud. To usprøde Stene male nu en Gang ikke godt sammen, og Clausen har nok, myndig og dominerende som han var, ogsaa ønsket at udstrække sit Supremati over den 16 Aar yngre Kollega til det aandelige Omraade***). Heri har han dog fundet en meget bestemt Modstand fra Mynsters Side; derom vidner tilstrækkeligt de af denne holdte Prædikener i Frue Kirke (udg. 1815), Taler ved Reformationsfesten 1817 og Afskedsprædiken 1828. Noget mere paatværs af Clausens Forkyndelse kan ikke vel tænkes†). Mellem disse to Mænd er da i mere end Halvdelen af en Menneskealder ført en, vel stille og harmløs, men derfor ikke mindre sejt og udholdende Kamp, som det lidet fintmærkende Publikum næppe tilstrækkelig har skønnet; men hvis Erobringer de Stridende desto mere har markeret, ligesom de smertelig maa have følt de Saar, de ikke kunde undgaa at slaa hinanden.

*) Sé Brevene til Engelbreth.

**) Sé Cl.s Memoirer, navnlig 297—99.

***) At han i sit Hus ogsaa først og fremmest har været Herren, slutter jeg af den Blyhed, som endnu i Oldingeaarene var ejendommelig for Sønnen. Sé iøvrigt dennes «Optegnelser».

†) I Brevet til Engelbreth ^{10/1} 1825 (Nr. 13) vil Mynster ikke en Gang indrømme Rationalisterne Ret til at kalde sig Kristne.

Men ganske vist, Tidens Bølge var for Mynster. Vel hørte han ingenlunde til Romantikerne; men den ny Aandsretning fyldte ogsaa hans Sejl med Medbør. Ikke alene samledes allerede nu Mange, der skulde komme til at angive Grundtonen i den ny Tids aandelige Liv, om hans Prædikestol; men ogsaa Fremmede søgte den, saaledes den højtbegavede Historiker F. C. Dahlmann, der dog senere, som det slesvig-holstenske Ridderskabs haandgangne Mand, skulde blive Danmark saa fjendsk — selv han erklærede om Frue Kirkes ny Kapellan: «Noget Saadant har vi slet ikke i Tyskland». — Og da andet Bind af Mynsters første Prædikensamling udkom 1815, var det ikke blot Venner og Veninder, der glædede sig over den: det var ikke alene Kamma Rahbek, som ikke kunde blive træt af at læse disse «klassiske Prædikener», ikke alene Provst Engelbreth, som følte sig betagen af Friskheden fra dette Væld, som var oprundet inden den danske Kirke*); selv Mænd af den gamle Skole «slugte dem». — Da nu ogsaa Mynsters videnskabelige Arbejder i «Forhandlinger ved Sjællands Stifts Landemode» havde vakt fortjent Opmærksomhed hos Kyndige, var det en Selvfølge, da Universitetet i 1815 i Anledning af Kongens Salvingsakt opfordrede yngre, lovende Theologer til at disputere for den theologiske Doktorgrad, at ogsaa Mynster blev indbudt til at doktorere. Han udarbejdede da sin grundige Afhandling om «Paulus' Virksomhed i hans Apostelembedes sidste Aar», som han skrev og forsvarede paa flydende Latin. Med Ære erholdt han Universitetets højeste Grad.

En ikke mindre Ære var det for ham, at han, tilligemed to anséte theologiske Professorer foruden Universitetslærerne i Latin og Græsk, blev beskikket til at revidere det ny Testamentes gamle danske Oversættelse.

*) Sé Blade 145 og 147.

At dette Arbejde skete con amore fra Mynsters Side, behøve vi ikke at meddele; det forstaar sig af sig selv, at Guds Ords Fortolkning i det ham saa kære Modersmaal og i Samarbejde med Vennen Brøndsted maatte være ham i høj Grad tiltalende. Vel have vore Dages Oversættere fundet Adskilligt at erindre ved denne Revision; den har dog pietetsfuldt søgt at bevare saa meget som muligt af vor fortræffelige Reformationsbibel og gennem mer end to Slægtled været til Opbyggelse for mange Kristne af den danske Menighed*).

Men et Par Aar, før dette Arbejde blev Mynster overdraget, var der skét en stor Forandring i hans private Liv: han havde giftet sig. — Det var d. 4. Marts 1815, da stod den 39aarige Kapellan Dr. Mynster i en Vinduesfordybning i den gamle Gaard paa Frue Plads og talte med Fanny Münster, den lærde Biskops 19aarige Datter. Bejlerord flød fra hans Læber, og hun gav ham sit Ja**). — Ingen af dem kom til at fortryde det. — Et skal dog vedføjes til Oplysning for dem, som ere bekendte med dansk Aandslivs Historie i svundne Dage. Man vil erindre, at Biskop Harboe ægtede sin Formand, Biskop Herslebs Datter, og senere Balle igen Harboes. Dette gav Hovedstadens Spottefugle Anledning til den Vits, at «nu var nok Ypperstepræsteembedet i Danmark bleven arveligt paa Spinde-siden». Da Mynster jo ogsaa senere blev Biskop, kunde de, som ere uvilligt stemte mod hans Minde, i hint Ægteskab sé en gentagen Bekræftelse paa Sandheden af den gamle Spydighed. Men med Mynster forholder det sig i ethvert Tilfælde ikke saaledes. Han fik ikke (som Per Degn i «Erasmus Montanus» siger) «Brød for Kone». Jeg véd med Sikkerhed, hvad der gav Anled-

*) Saaledes erindrer jeg, at Provst, Dr. theol. Jens Paludan-Müller endnu paa sine gamle Dage udtalte sig med stor Tilfredshed om vor autoriserede Ny Testamente.

**) Blade S. 137, Meddelelser 197.

ning til denne Forlovelse*). Frk. Münter var omtrent 18 Aar gammel bleven trolovet med en fornem Ud-lænding. Men enten det nu har været skrømtvis, eller det virkelig forholdt sig saaledes, nok er det: efter kort Tids Forløb erklærede han, at en Orden, han tilhørte, forbød sine Medlemmer at gifte sig. Den unge Pige var meget bedrøvet, og Mynster, som jævnlig kom til Biskoppens, blev af hendes Forældre anmodet om at tale beroligende Ord til hende. Han havde tidligere vist, at han evnede Sligt**). Saaledes hændte det, at den unge Pige efterhaanden fik den ældre (men endnu i sin kraftigste Alder staaende) Mand kær. — —

Mynster var nu bleven Familieforsørger og maatte sé sig om efter et Hverv, hvorved han kunde forøge sine Indtægter. Et saadant tilbød sig ret heldigt, idet hans Velynder, Grev Joachim Godske Moltke i al Hemmelighed gav ham Løfte om at forskaffe ham den Plads, som ved Prof. Moldenhauers Afskedigelse blev ledig i Direktionen for Universitetet og det lærde Skolevæsen. Ved en snild, men meget uskyldig Manøvre lykkedes det Greven at faa sin Protegé antaget; og den unge Doktor, der jo blot var residerende Kapellan, saa sig nu med ét Slag hævet til en Kollegieherres Stilling, idet han som Medlem af Direktionen var ligestillet med Cancelliets Tilforordnede og havde direkte Referat til Kongen. Det manglede da heller ikke paa misundelige Sideblik, og gamle Professor Abraham Kall, der i mer end én Henseende repræsenterede Universitetets Tradition, bemærkede gnavent-spydigt, at «før havde Universitetsprofessorerne kunnet gøre Kapellaner ved Frue Kirke, nu kunde saamænd Kapellaner gøre Professorer.» — Det blev dog ikke især Universitetet, der kom under

*) Meddelt mig af M's Datter, Stiftsprovstinde Paulli.

***) Meddelelser III.

Mynsters Ressor, men navnlig de lærde Skoler. I saa Henseende indtager han en ret mærkelig Stilling i Tidsperioden fra Danmarks Ulykkesaar 1814 til Stænderinstitutionens Indførelse. —

I det 18de Aarhundredes sidste Tredjedel var der kommen et sandt Raseri over «det lærde Folk» efter at reformere og revoltare det gamle Skolevæsen. Dette Røre var ikke uden Berettigelse og gjorde sin Nytte. Den lærde Skole havde i Aarhundreder været et Appendix til Kirken og en Forsørgelsesanstalt for de Fattiges Børn. Mangen brav og dygtig Universitetslærer og Gejstlig var derved vistnok bleven ynden for vor Højskole og den protestantiske Præstestand; men endnu flere halvstuderede Røvere og fordrukne Degne vare ud-gaaede fra Latinskolens Bænke. Nu skulde Alt om-kalfatres. Den højere Skoles Disciple skulde ikke op-drages til Præster, men til «Mennesker og Statsborgere». Før havde man kun lært «Ord», (d. v. s. latinsk Gramma-tik og Gloser, Ny Testamente og Historie), nu skulde man lære Anthropologi og Fysik, den «Kunst at om-gaas Mennesker» og finde sig til Rette i Livet. Her-skede Ferlen og Riset før paa det Ubarmhjerdigste over Drengene, skulde nu Alt tages som en Leg, og Lysten skulde drive Værket. Man vilde ved at iagttage Børnene udvikle «den ufejlbare Naturs» Spirer hos dem. Man svimlede i pædagogisk Henrykkelse og saa en ny Slægt vokse frem, der skulde virkeliggøre Menneskehedens Ideal. Det var især de Apostle for den ny Opdragelses-methode, Tyskland sendte os herind, som svægede i disse perspektiviske Tryllesyner. Den tyske Præst Christiani paa Vesterbro kunde umuligt, naar han udgav sine ordinære Skoleprogrammer, kalde dem Mindre end «Bidrag til Menneskeslægtens For-ædling». — Hertugen af Augustenborg, der (me-dens Forholdet til hans Svoger, Kronprinsen, endnu befandt sig i Venskabsfasen) af denne havde faaet Be-

skikkelse til at styre det højere Lærdomsvæsen, var en stor Reformven. Og mange gode Idéer vare unægtelig fremkomne i den Kommission, for hvilken han førte Præsidiet. Men mange gamle, erfarne Skolemænd rystede paa Hovedet ved at sé det, der nu efter Hertugens Forslag skulde læres. Saaledes udbrød Rektor Worm i Horsens: «Hvor skal der dog blive Tid til at undervise i Alt dette, og Hvem vil man faa til at undervise heri?!» — Med Hensyn til det Første hjalp nu de fleste Skoler sig saaledes, at de lode Alt blive i den gamle Slendrian. Med Hensyn til det Sidste vare Avtoriteterne ikke i Forlegenhed: man oprettede et pædagogisk Seminarium paa Blaagaard, der skulde uddanne Faglærere, som efter endt Eksamen kunde overtage Adjunkt- og senere avancere til Rektorposter. Og endelig gjorde man Pædagogik og Methodik til Hoved- og Fællesfag for alle Seminarister; det var nemlig «Methoden», det først og fremmest kom an paa: denne var kun én, og blev den rigtig gennemført, skulde nok Alt blive godt. — Det Hele havde imidlertid ingen Art, og ikke mange Aar gik hen, før hele Anstalten, hvis Virksomheds Resultater man havde imødesét med saa store Forventninger, ganske sygnede hen. Ogsaa Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler stod en Tid for Fald. Hertugen karambolerede med sin kongelige Svoger og trak sig fuld af Nag og Bitterhed tilbage til sine Godser. Moldenhauer blev tilsidst sløv og ligegyldig for det Hele. Man tænkte stærkt paa ganske at ophæve hin Institution; da lykkedes det Prof. Engelstoft den Ældre at overbevise Kongen om Gavnligheden af dens Vedvaren: den skulde blot reorganiseres og optage ny Kræfter i sig. Den fortræffelige Malling, der havde Kongens Øre, vedblev da at fungere som Formand i Direktionen; Mynster blev hans højre Haand.

Hvor meget eller hvor lidt Mynster udrettede i

denne sin Stilling, kan jeg ikke sige; en Kritik heraf vilde henhøre under en Fremstilling af Pædagogikkens Udvikling i Danmark i dette Aarhundrede; derimod kan Literaturhistorien dømme om den Aand, som er gennemgaaende for de Afhandlinger, til hvilke Mynster selv har henvist som Udtryk for sine pædagogiske Anskuelsker. Og her gaar det En paa samme Vis, som naar man beskæftiger sig med hans religiøse Skrifter: man fængsles af hans Fremstilling, betages af hans Veltalenhed og overbevises ved hans Grunde. Og hvorfor? — Fordi man i denne Sag har med en Skribent at gøre, der paa sig selv har prøvet, hvad han anbefaler; selv har gennemgaaet den Skole, hvis Nytte han anpriser. Selv havde han som Dreng lidt under den blinde Avtoritetstvang; ikke desto mindre opstiller han Lydighed lige over for Lærere og Styrere som den første Fordring til Eleven; thi han vidste, at det maa tidlig krøges, som god Krog skal vorde; og den, der en Gang skal byde, maa først have lært at lyde. Vi, som ere blevne ilde medhandlede under den Skoleanordning, som gjaldt fra 1850—71, og som ikke saa sjældent vare tilbøjelige til at ansé de klassiske Sprog for døde Legemer, der tyngede paa Undervisningen, maa ikke forarges, naar Mynster ikke bliver træt af at anprise disses Studium og Tilegnelse. Saaledes som han vil have dem varetagne, indsé vi fuldt ud deres pædagogiske Brugbarhed og Gavnlighed for Livet. Den Madvigske Skoleanordning af 13. Maj 1850 led nemlig af en Fagtrængsel og gjorde sig skyldig i en Overlæsselse, som baade var upraktisk og uforsvarlig, og som kun kan undskyldes med, at Manden ikke besad Gnist af psykologisk-pædagogisk Sans. I saa Henseende var Mynster ganske anderledes fintmærkende. Til det Yderste kæmper han mod Fagenes Mangfoldighed og Overlæsselse med Læregenstande. Skønt han selv fra sin tidlige Ungdom var fortrolig med Natur-

videnskaberne og satte Mathematikken meget højt, ind-
saa han klart, at man med Hensyn til Lærefordringerne
i den højere Skole stod lige overfor et Enten-Eller, og
derfor satte han uden Betænkning de humanistiske
Studier øverst paa Fagtabellen. Han havde sét den
Basedowske Humbugs Overfladiskhed; derfor skattede
han «Grundigheden» saa højt. Han vidste, at Hu-
kommelsesevnen netop er særlig udviklet hos
det unge Menneske; derfor lo han ad Filantropi-
nisternes Vaasen om, at man fremfor Alt ikke maatte
stille Fordringer til Drengenes Hukommelse. Han lod
haant om al den Snak, at Undervisning blot skal være
Lyst og Leg, og hævdede med fuld Føje, at den først
og fremmest skal være Arbejde. Han nærede den
største Mistillid til hele den detaillerede og indregistrerede
Opdragelsesmethode, som faar Børnene til at hoppe
som Marionetter i Lærerens Haand: han ménte, at en
Direktion, som skulde styre Skolevæsnet, vel kunde
beskæftige sig med Hovedsagen og Principperne; men
den «maatte ingenlunde regere for meget»; endog sær-
deles Meget maatte overlades til Lærernes Personlighed
og Rektorernes Takt.

Først og fremmest skulde Disciplene «lære den
Kunst at lære». De skulde «ikke være som Kar, hvori
en Vædske gydes, der senere bliver udheldt»: de skulde
ikke opdrages til Eksamensbrillanter; der skulde i
Skolen lægges et fast Grundlag for deres Dannelse.
Han fortolkede ikke det gamle Tankesprog: non scholae,
sed vitae discimus paa den Maade, Mange i vore Dage
gøre: den lærde Skole skulde ikke forberede til højere
Fagkundskab eller en fremtidig borgerlig Stilling; den
skulde fornemmelig være «en tidlig Øvelse i alvorlig
Sysselsættelse, i streng Tænksomhed og skarp Agtpaa-
givenhed.» Og deri skulde den Del af Opdragelsen
bestaa, som Skolen jævnsides med Hjemmet overtog,
at den skulde bidrage «til at give Karaktéren Fast-

hed og Holdning». — Mynster fandt de humanistiske Studier udmærket skikkede hertil. De klassiske Sprog lærtes ikke som de nyere, der lade sig nøje med et «saa omtrent». Ved Læsningen af de latinske og græske Avtores kunde man ikke slippe en Sætning, ja ikke et Ord, uden disse vare tilstrækkelig gennemtænkte, klarede og gengivne i Modersmaalet ved tilsvarende Begreber og Udtryk. De klassiske Sprogs Grammatik skærpede Tænkeevnen og indøvede Disciplen i «en aandelig Gymnastik», der tidlig eller sént vilde komme ham til Gode. Den klassiske Literatur («hvis Læsning ikke erstattedes af Oversættelser, som berøvede Originalen dens Aand og Ynde») vakte Elevernes Sans for det klare, formfuldendte Foredrag. Romernes og Grækernes Historie var som en Eksempelsamling paa vægtfulde Udtalelser, beundringsværdige Handlinger, stolte og skønne Mennesketyper. — «Nytte»-apostlenes Raab og de «praktiske Menneskers» Besværinger mødte han med det Spørgsmaal, om England da, hvis Universitetsstudier saa godt som alene vare humanistiske, havde haft Mangel paa Mænd, der kunde tage det praktiske Livs Krav op eller, som vare sig de borgerlige Pligter bevidste? —

Sandelig, Enhver, der nærer Interesse for vort højere Skolevæsen, burde læse Mynsters Polemik mod dem, der ringeagte det klassiske Studiums Værd, og som mene, det ikke er «tidssvarende»^{*)}. —

Mynsters Betydning i vor pædagogiske Literatur er da den, at han er den Første, som gør Alvor af det, Reformationen vilde; men som Reformatorerne (selv Melanchton) ikke vovede at gennemføre, da det kom til Stykket; fordi de lugtede Kristendomsfjendskab i Studiet af de klassiske Forfattere. — Mynster har víst, at Humanismen saa langt fra hæmmer

^{*)} Sé Recensionerne i Bl. Skr. II og Skoletalerne smstds. III.

Kristendommens Aand, at den meget mere fremmer, uddyber og klarer den; thi for ham var et kristeligt Sindelag uadskilleligt fra et sundt Hjerte, og det ideale Menneske ikke forskelligt fra den gode Kristen.

Naar denne Mynsters Virksomhed er betragtet i sin literære Fremtoning, saa spørge man ikke om, hvad han da praktisk fik udrettet; det ligger (som sagt) udenfor dette Arbejdes Maal. Men skal Frugterne af hans direktoriale Arbejde en Gang pædagogisk-historisk bedømmes, saa haaber jeg, man ikke vil glemme, hvor vanskelige Tiderne i økonomisk Henseende den Gang vare for det højere Skolevæsens Bestand. Kornpriserne og Pengenes Værdi sank saa dybt, at Skolens Tiender og fromme Legatstifters Dotationer svandt ind til næsten Intet. Skolefonden fortæredes, og Mynster, der altid og med Rette indskærpede, at en lærd Skoles Tilværelse var en kulturel Velgerning for den Egn, i hvilken den laa, maatte (nu, saa vel som senere) se paa, at gode, gamle Skoler nedlagdes for at bøde paa de Andres Pengevilkaar. Forgæves søgte han at forbedre de konstante Læreres Lønning: efter Mallings Død vilde Ingen yde ham ordenlig Støtte under denne Bestræbelse. Med Sorg, forsikrer Mynster, gik han tit til Hvile, og bekymret stod han op; «thi Alt dette græmmede ham mere, end Nogen vidste.» Og vi tro ham. Hvis dette ikke havde forholdt sig saaledes, havde han næppe vovet saa sent som i 1851 ved en Rektorindsættelse i Roskilde at kræve en højt ansét og sanddru Mand som Dr. Søren Bloch til Vidne paa, at «han oprigtig havde stræbt at fremme Skolens Tarv og lette dens Arbejdere deres Byrder.» Bloch havde gennem hele Mynsters Direktionstid beklædt Rektorater og nedlagde først ved denne Lejlighed sit Embede.

Det var i Aaret 1817, at Mynster havde haft det Held at opnaa hin anselige Stilling. Men som om det skulde betydes ham, at han ikke maatte hovmode sig af sin Lykke, og at Alt, hvad der knytter vort Hjerte til det Jordiske, staar for Fald, indtraf der det følgende Aar saa mange uventede Dødsfald i hans Vennekreds og mellem hans Nærpaarørende, at han i ingen Tidsperiode af sit Liv havde haft saa megen Sorg paa én Gang. Han «vandrede i denne Tid bogstavelig imellem Grave.»*) Først døde Fru Sofie Ørsted, Oehlen-schlägers aandsfine og tiltrækkende Søster, saa Brøndsteds elskelige Hustru, Frederikke Koës; derpaa Mynsters Beskytter, Joachim Godske Moltke, hvem han ikke alene skattede som Velgører, men ogsaa som Raadgiver og Samtale-Ven. Ogsaa i sit eget Hjem havde han Sorg. Hans Hustru havde skænket ham en Søn: Forældrenes Glæde over det sunde og smukke Barn var stor. Da fandtes det en Morgen død i sin Vugge, ramt af et Krampeslag.

Intet af de Tab, Mynster fristede i 1818, kunde dog sammenlignes med, hvad han led ved at miste sin Broder, Ole Hieronymus. — Læseren vil erindre, at den sidste Gang, vi omtalte denne mærkelige Mand, dvælede vi ved den Ulykke, der ramte ham i hans Hjerteanliggender; og vi bemærkede, at det Ægteskab, han indgik med en Slægtnings Enke, vel kunde lindre, men næppe fuldstændig helbrede den Skade, der var voldt hans Livs Inderste. Men trods Ormen (efter hvad man kan skønne) stedse gnavede paa hans Hjerterod, vilde dog den stolte Mand ikke lade sig kue. Ved energisk Arbejde som Overmedikus ved Frederiks Hospital og Docent ved Universitetet, samt ved en udstrakt Lægepraksis, nedslog han sin Melankoli. Ja, han var end ikke bange for atter og atter at se hende, som

*) Sé Blade etc. S. 169. (Prædiken p. 25. Sønd. e. Trinitatis.)

havde været Genstand for hans første, dybe Kærlighed. Marie Judithe Hornemanns Søn, den bekendte Læge, skrev mange Aar efter til hans Søn, den talentfulde Oversætter, F. L. Mynster: «Deres Fader husker jeg meget tydeligt. Jeg sér hans fri Pande og store, klare Øjne. Han besøgte os jævnlig, da der vedblivende bestod et varmt Venskab mellem ham og mine Forældre. Som Læge gik han ud og ind i vort Hus, holdt meget af at sidde ude i vort Køkken (hvor Moder ofte selv lavede Maden) og passiare med os Børn. Han sad ofte paa Køkkenbordet, medens Moder stod i Skorstenen, og vi Børn stode i Kreds om ham og morede os blandt Andet ved at se paa hans ene Finger, som stod lige i Vejret, naar han skrev en Recept. Jeg hører endnu tydelig hans klare Stemme, der havde en egen, smuk Klang, og hans hjertelige Latter. Moder tiltalte han altid med hendes Fornavn og Fader ligeledes: Jens Wilken!» — Man sér, han dristede sig til at hente Lægemidlet dér, hvor hans Saar vare slagne. Han vilde være frejdig og glad. Til Broderen skriver han efter Modtagelsen af dennes første Prædikensamling, at nogle af Talerne forekomme ham vel alvorlige og sørgmodige: «Skriv os nu snart nogle glade og sejrende Prædikener!» — Men kunde han end, som det sømmer sig en Mand, bringe sit Hjerte til at tie: Tidens Aand, hvis Luft omgav ham, hvis Mænd voksede frem, kunde han ikke magte; og Tidens Aand var ham imod. — Det er bekendt, at Ole Hieronymus Mynster var den, der først bragte Oehlenschläger sammen med Steffens, og saaledes gav Stødet til en af de stærkeste Bevægelser, vor Literaturhistorie kender. Men dette var ham naturligvis aldeles uafvidende, og halvt ironisk saa han paa den frembrusende Flod ved dens Udspring. I Febr. 1803 skriver han til Laub i Frørup: «Henrik Steffens læser over sin egen, forbedrede Filosofi, som er bedre end Schellings, som var bedre end Fichtes,

som var bedre end Kants, som var bedre end alle andre Filosofier, som var bedre end sund Menneskeforstand, som kun er lidet bedre end slet Intet. Han gør stor Vind og har derfor mange Tilhørere, som ikke forstaa ham, fordi han næppe altid forstaaer sig selv mere end saa omtrent. Han er ellers nu som sædvanlig en god Knøs. Oehlschläger hører ham og omgaas ham flittig; de fordærve hinanden indbyrdes ved Ros. — Oehlschläger har skrevet dejlige Vers; men næsvis, ofte anstødende mod sund Sans, tit udelikate, barnagtige Efterligninger af Steffens' Afguder, Goethe og Tieck. Det er Skade, den Knægt er saa næsvis og aldrig har mindste Funke af kritisk Judicium, ellers tror jeg, at han vilde blive én af Danmarks ypperste Digttere, dem han endda næsten er i Færd med at naa.

Broderens Ansættelse i Hovedstaden hilser han med stor Henrykkelse. 7. April 1812 skriver han i et Brev til Laub, meget bevæget i Anledning af en fælles Vens Død: «Vær hilset fra mig og mine og fra Job, som Gud igen har velsignet mig med.» — Men hvor højt disse Brødre end elskede hinanden: mindre og mindre kunde de blive enige om den ny Tids Mennesker og Værker. Ole Hieronymus, Eudaimonisten fra det gamle Aarhundrede, han, der d. 9. April 1794 skrev et Digt i den bortdragende Henrik Steffens Stam-bog med sit Yndlingsprog til Motto: «Nisi utile est, quod facimus, stulta est gloria»*), og endte sit Vers med de Ord: «thi Jordens bedste Lod er den, at gavne» — denne Utilitarist kunde selvfølgelig ikke forsone sig med de «Nytte»-foragtende Romantikere. Tit kom det til kedsommeligt Skænderi mellem Brødrene, og da Jakob Peter oprigtig ønskede at mødes venligt og kærligt med Broderen, og denne, paa sin Side, nok mærkede,

*) «Hvis det, vi udrette, ikke er nyttigt, da er den Ære, som vi kunne opnaa derved, en Taabelighed.»

at han ikke længer aandeligt kunde hovmesterere ham, saa undgik de stiltiende at bringe disputable Æmner paa Bane; skønt denne Omstændighed naturligvis ikke kunde forhøje Glæden ved Samværet. — — Da opskræmmedes Jakob Peter i Sommeren 1818 ved paa en temmelig uskaansom Maade at erholde Kundskab om, at Broderen ikke kunde leve Aaret ud. D. 13. Oktbr. skriver Carl Heger til Laub: «Vor ædle, dyrebare Ven er meget farlig syg, og vi have intet Haab om, at han vil kunne komme derfra, men trøste os med, at Gud snart vil kalde ham til sig; thi ellers have vi ingen anden Udsigt end langvarige Lidelser for ham og ubeskrivelig Smerte for hans Venner og Nærmeste. Han har, som Du vel ikke er ganske uvidende om, efter en Koldfeber for flere Aar siden og en Nervefeber for $3\frac{1}{4}$ Aar siden, laboreret af et Levertilfælde, der ofte, men dog ikke ret alvorligt førend i Begyndelsen af dette Aar, har ængstet og bekymret os. For 5 à 6 Uger siden var han i 14 Dage angreben af en heftig Katarrh; men derefter begyndte han at komme sig saa vidt, at han kunde gaa ud. I Fredags var han hele Dagen i Praksis, og Natten derpaa begyndte det med Congestioner til Hovedet, der gjorde ham skrækkelig urolig, saa han hverken kunde være oppe eller ligge, indtil han Søndag Middag faldt hen i Mathed og Døs. Der gøres, kæreste Laub! alt Muligt. Hans velsignede, mageløse Kone og hans Døtre, Rikke og Sara, gaa om ham som Engle, pleje og passe ham; men . . . Udenfor hans Hus taber Ingen mere end jeg . . .» Før dette Brev naaede Frørup, var Ole Hieronymus Mynster død.

Han blev jordet paa Helligaands Kirkegaard samtidig med Michael Rosing; »den samme Skare Venner fulgte Begge til Graven». Men medens det var en Guds Naade, at den store Skuespiller, som i over Aar og Dag, lam og imbecil, havde været lænket til sin Stol, fik Ende paa sligt et Liv, var det en uhyre Sorg, at

O. H. Mynster, som Alle skattede saa højt for hans Lægedygtighed, Selskabelighed og Trofasthed i Venskab, og som endnu formentes at staa i sin kraftigste Alder, pludselig gik bort. — Broderen var saa overvældet af Sorg, at han ikke kunde holde Ligtalen; Confessionarius Liebenberg maatte gøre det. — I sit Hjem efterlod den Afdøde et tomt Rum, der aldrig kunde fyldes; thi han var en brav Ægtefælle og en kærlig Fader. En af hans Steddøtre kunde ingen Sinde senere bevæges til at spille de Melodier, hvormed hun havde bidraget til at dulme den syge Faders Lidelser*).

*) Ovenstaaende Breve og Notitser har jeg erholdt ved at gennemblade F. L. Mynsters Papirer paa «Emilsminde» med godhedsfuld Tilladelse af hans Døtre. — Disse Damer have ogsaa meddelt mig Et og Andet, det Bangske Hus og Farfaderen vedrørende, hvorfor jeg har Grund til at aflægge dem min Tak.

VI.

«Hvor fattig er dog et Menneskes Religion,» skriver Mynster en Gang til Engelbreth, «naar han tror at kunne hjælpe sig uden Aabenbaringen.» Rationalismen, som religiøs Hvileplads, hvor der kunde standses, var ham af Hjertet imod, og han erklærer i et andet Brev til sin præstelige Ven i Lyderslev, at, vil denne bekæmpe Rationalismen som positivt kristeligt Standpunkt, saa vil han i ham faa den trofasteste Medkæmper.

Men der begyndte med den vaagnende danske Romantik at udvikle sig en Form for kristelig Orthodoksi, mod hvilken Mynster straks fik Animositet. Enhver blandt mine dannede Læsere véd, at jeg sigter til Grundtvigs Optræden. Jeg bruger Ordet Animositet, fordi jeg ikke har flere Ord at vælge imellem. Men jeg indrømmer, at dette Fremmedords Begreb ikke er udtømmende, naar det gælder om at karakterisere Mynsters Forhold til Grundtvig. Naar jeg bruger det, da er det, fordi jeg indsér, at menneskelig talt maatte det gaa med Grundtvig og Mynster, som det gik: Forskellen mellem disse to Mænds naturlige Anlæg og ejendommelige Sindsbeskaffenhed var saa stor, som vel mulig. Dog, til syvende og sidst har intet Menneske Ret til at søge gyldigt Forsvar for sin Op-

træden i sit Naturels Mangler, og vi skulle Alle staa til Ansvar for vore Fejl. Men dette forudsat, saa sér jeg ikke nøjere end, at Fejlen her var størst paa Grundtvigs, mindst paa Mynsters Side. — Des værre har vor flittige og kyndige Kirkehistoriker, Biskop Fr. Nielsen, i sin Bog om Grundtvig kun sét Sagen fra sit Partis Standpunkt og væltet al Skylden over paa Mynster.

Større Kontraster end disse den yngre danske Kirkes mærkværdige Mænd, kan der, som sagt, ikke gives. Vel er det ikke rigtigt, hvad Fr. Nielsen (næppe i Mynsters Favør) hævder, at denne var «tidlig klar»; thi Hvo, der opmærksomt og sympathisk har fulgt Mynsters Livsløb, véd jo, hvorledes hans Anskuelser, Forestillinger og religiøse Begreber tilsammen udgjorde et forvirret og ulyksaligt Kaos, indtil Herrens Aand med et Slag af sin Vinge dannede det ny Menneske i ham af de konfuse Elementer. Fra det Øjeblik, men først da, bliver han klar. «Tidlig Klarhed» kan dette Gennembrud, der først fandt Sted i hans 27de Aar, dog vel ikke kaldes. Men fra dette Øjeblik (det er sandt) gaar Mynster frem i Klarhed og Kraft. Der er Orden i hans Liv, og han forstaar som ingen Anden at holde sin opadstigende Tanke og fremtrængende Følelse under Tøjle og Tugt*). Med Besvær og Omhu udarbejder han sine Skrifter; men ere de én Gang udgivne, forandrer han, naar ny Op- lag kræves, næppe en Tøddel. Hans Kristentro er i bestandig Udvikling; men den gaar i Dybden, følger bestandig den aandelige Lodlinje, der peger mod Kristendommens Tyngdepunkt; den bliver bestandig mere og mere inderlig. Fra det Øjeblik, Gud har gjort sin Gerning i ham, er Skriften hans stadige Tanke og Tilflugt, og atter og atter gentager han i sine Taler Peters Ord: «Herre! til Hvem skulle vi gaa; Du har det evige

*) Sé Martensens Erindringskrift S. 11.

Livs Ord»^{*)}). Kristus er ham det evige Guds Ord til Mennesket, og kun i den himmelske Klarhed, der udgaar fra Frelseren, kan Skriften tydes og tolkes.

Og nu Grundtvig! Forekommer det hans Disciple, at Mynster blev for »tidlig klar», saa maa man spørge, om da Grundtvigs Gæring i det Uendelige har noget Tiltalende ved sig? Aldrig bliver denne Mand sig selv eller Andre rigtig klar. — Som Skribent løber hans Pen af sig selv; han kan næppe standse den, naar den først er begyndt. Saa fortryder han og forkaster, hvad han har skrevet, omkalfatrer det saaledes, at ny Udgaver af hans Skrifter egenlig blive helt ny Bøger. Hans aandelige Udvikling foregaar i voldsomme og uberegnelige Spring. Med en Lidenskab, der intet Hensyn kender, kaster han sig over det, der i Øjeblikket har grebet ham. Hans kristelige Anskuelse kunne lignedes ved to Tog, der støde sammen. Først er han gammel-orthodoks og Bibeltroende til Fanatisme: hvert Bogstav i Skriften er ham helligt og uomstødeligt. Senere haaner han dem, der holder fast ved Skriftordet, og kalder J. Brochmand, den ypperste Repræsentant for den gammeldanske, kirkelige Orthodoksi, «en Bibelrytter». Det var da ogsaa umuligt for Grundtvigs alvorlige og virkelig lærde Disciple at følge deres Mester paa denne Omslagsbane: Dr. Rudelbach gjorde til sidst Front imod ham og tilraabte ham, at han drev et sandt «Afgudereri» med det «lille Ord af Vorherres Mund» : de 3 Trosartikler, det apostoliske Symbol. — — Saaledes ogsaa Grundtvigs politiske Anskuelse. Medens Mynsters var udviklet og prøvet gennem bevægede Tidsperioder og derfor har et fast Erfaringsgrundlag at staa paa, er Grundtvig før 1848 ikke langt fra at skamrose Enevælden: Julirevolutionen kalder han «Pariserdrengenes Gadespektakler i Hundedagene».

^{*)} Johannes Evangelium VI, 68.

Men efter Junigrundlovens Givelse gaar han (optimistisk anlagt, som han er) over til den modsatte Yderlighed og bliver Repræsentant for en næsten utopisk Demokratisme. — Ligeledes i kirkelige Anliggender: Først kan han ikke holde ud at være sammen med Rationalisterne i Statskirken, senere vil han have, at Nationalkirken skal aabne sig for den mest ubegrænsede, ja meningsløse Præstefrihed: Enhver skal have Lov til at opfatte Biblen efter sit Godtykke og forvalte Kirkens Naademidler, som han synes.

I Grundtvigs Privatliv gaa de mest skrigende Modsætninger ofte jævnsides. Medens Mynsters Opvækkelsestid er ét klart, lyst Moment, er der en uhyggelig Dunkelhed over Grundtvigs Gennembrud paa Walkendorfs Kollegium. Tør man holde sig til en troværdig Tradition, blendedes der mange urene Elementer i denne «Opvækkelses» Krise. Man er virkelig undertiden i Tvivl, om den unge Mand var Genstand for Aandens Besøgelse eller en ulidelig Brynde*). Og saa

*) Højskoleforstander Begtrup vil i sit nysudgivne lille Skrift om hans Mesters «religiøse Opvækkelse 1810—11» gerne gøre gældende, at det var den lidenskabelige Ophidselse, Kærligheden til Fru Leth havde sat ham i, som var Grunden til hans «svare Sindssygdom». Hvis han havde hyldet en vis moderne Retnings Grundsætninger, da havde han ikke stræbt at bekæmpe sin erotiske Lidenskab, fordi Fru L. var bundet ved sin Ægtestand, men søgt at bortrydde alle Hindringer for at naa sin Viljes Maal. Saaledes (synes det mig) kommer Gr. i Hr. Begtrups Skrift til at staa som et udskammende Tegn, rettet mod alle Dyrkere af «den fri Kærlighed». — Men jeg erindrer, at allerede for 34 Aar siden, da jeg i Studenterdagene omgikkes nuværende Professor Nicolai Bøgh, Povl Dons' Dattersøn, fortalte denne, at hans Morfader netop paa dette Tidspunkt af Grundtvigs Liv havde Møje med at afholde ham fra at «dyrke fremmede Guder». Povl Dons maatte undertiden med Vold og Magt holde sin Ven fra at følge sine Lysters Veje; thi han vidste formodenlig, at denne vilde fortryde det dybt bag efter. — Men disse moralske Bokserkampe, som i Reglen endte med, at de Begge laa paa Gulvet, maa ikke have været saa ganske «for

ledes ogsaa de sidste, frastødende Scener i Vartov Kirke 1867. Disse vilde Grundtvigs yngste Søn senere føre tilbage til en Slags profetisk Henrykkelsestilstand, hvori hans Fader mente sig stedt paa Luthers Vis*); men Grundtvigs ældre Venner følte sig højst forlegne og nedslaaede ved det Hele**). Gunni Busck sagde i de Dage til Pastor Blædel, at unge Piger ikke kunde nærme sig den Gamle uden at udsætte sig for, at deres Blufærdighed blev saaret***). —

I den Periode, hvori vi nu befinde os, var Grundtvig en fanatisk Retroende. — Skønt han endnu var en ganske ung Mand (ikke mere end 28 Aar gl.) havde han dog tilbagelagt adskillige aandelige Skiftsteder. Som Steffens Tilhører Efteraarsemestret 1802 havde han været blandt dem, der «lo ad ham»: han var som rationalistisk Student aldeles ikke begejstret for Fættteren; der skulde gaa 3 à 4 Aar, inden han forstod Noget af det, han erindrede at have hørt. Før Oehlen-

Spøg»; thi Povl Dons' Helbred fik et uforvindeligt Knæk ved denne Lejlighed. — Endelig tog F. C. Sibbern sig af sin Ven Grundtvig og kørte med ham ud til Faderen, hvis Kapellan han skulde være. De bedede i Vindbyholt Kro. «Langt ud paa Natten vaagnede jeg imidlertid», fortæller S. i en Optegnelse (der velvilligst er mig meddelt af hans Søn): «Grundtvig laa paa Knæ i et Hjørne af Værelset og bad med saa høj Røst, at det maatte vække Opmærksomhed i Huset. Jeg søgte at faa ham rolig; men det varede længe. Endelig blev det lyst, og vi kunde køre videre. Paa Vejen fortalte Gr. mig, at han havde følt Djævelen som en Slange legemlig at sno sig om hans Krop.»

*) Da man endelig havde faaet ham godt og vel ud til Frederiksdal, udbød den Gamle, da han traadte ind i sine Opholdsværelser: «Nu, her har jeg jo mit Warthurg!»

***) Sé Fr. Hammerichs ærlige Skildring i «Et Levnedsløb».

****) Prof. Nikolai Bøghs Meddelelse. Han har som Ørenvidne fortalt mig det. Paa den Tid opholdt han sig som Student i sin Onkel B.s Hus. — Papiret taaler Meget i vore Dage «uden at rødme»; men jeg kan ikke overtale mig til at gengive Gunni Buscks Udtryk ordret.

schlägers «Poetiske Skrifter» kom ud 1805, var Holberg hans Yndlingsdigter, og dennes poetiske Art ansaa han for den mest fuldendte. Men Oehlsenschläger vækker Grundtvig; og da han har læst «Nordiske Digte» af 1807, bliver «det gamle Norden hans rette Hjem.» Blandt Kammeraterne paa Walkendorfs Collegium hed det den Gang, at Grundtvig kun havde én Tro, og det var Asatroen*). — Mynsters ejendommelige Indlæg i Liturgisagen havde dog «vakt hans Opmærksomhed», og nu offentliggør han sin Afhandling mod Bojsens Liturgi. Mynsters første Prædikensamling fra Nytaar 1810 «rører ham sødt», og nu udgiver han nogle Maaneder efter sin famøse Demisprædiken. — At Grundtvig har faaet sit egenlig aandelige Choc fra Oehlsenschläger og Mynster, ønske Grundtvigianerne ikke omtalt: deres Mesters ubetingede Genialitet skal være fastslaaet én Gang for alle. Men vil man indrømme Historien Ret til at hævde Aarsagsbegrebets Realitet (og uden det kan Historien ikke blive nogen Videnskab), saa forholder det sig unægtelig saaledes med hine afgørende Paavirkninger. At Grundtvig alligevel kan kaldes original, er der naturligvis Ingen, der kunde falde paa at nægte. Men denne Originalitet er rigtig nok undertiden af en noget betænkelig Art: Kaalund har utvivlsomt Ret, naar han i sin Tid skrev et Epigram om Grundtvig saa lydende:

„Helt underligt det i Verden gaar:
 Beundring hos Forundring staar.
 Hvo af de To, Du vakte mest,
 det har jeg aldrig rigtig vidst! — — —

Sært er det da ikke, at disse to Mænd ved deres første Møde i Spjellerup ikke fandt Behag i hinanden. Grundtvig (der var altfor hed) syntes, Mynster var kold

*) I Sibberns nævnte haandskrevne Optegnelser.

og ikke rigtig aaben imod ham. Mynster «fandt sig meget lidt opbygget» ved Samtalen og forbavsedes over «den Kækhed, hvormed Grundtvig dømte om Ting, han ikke kendte.» Ordvekslingen drejede sig mest om Poesi og græske Tragedier, mindst om religiøse Genstande*). — Hvem kan veje Miner, Taletone og Stemninger paa Historiens Vægtskaal? Lad os derfor holde os til, hvad vi kan vide om dette mærkelige, historiske Sammentræf. — At Mynster kunde have vist sig mere venlig mod Grundtvig ved denne Lejlighed, tør jo ikke nægtes; men at Grundtvig ikke viser Takt — og naar blev denne Mand nogen Sinde taktfuld — er aabenbart. — Mynsters Afhandling mod Bojsen «havde vakt Grundtvigs Opmærksomhed»; hvor naturligt havde det da været, om han, da han selv skrev mod denne (den sentimentale Rationalismes Repræsentant), ridderligt havde hilst paa Mynster som en Medkæmper. Men, «skønt han var nær nok til at sige ham en Høflighed, benyttede han Lejligheden til at sige ham en Grovhed,» og Mynster ytrer (halvt spøgefuldt) i et Brev til Kamma Rahbek af 15. Febr. 1807, at han nok havde Lyst til «at kyle ham en Replik i Hovedet»**). Nu arbejder Grundtvig i et Par Aar under stærk Indflydelse af den Sans for det gamle Norden, som Oehlenschlägers første Digtninger har vakt hos ham. Saa udkommer Mynsters Prædikener 1810, og kort efter udgiver Grundtvig sin Demisprædiken. Noget, han senere (som sædvanligt) fortrød, da det efter hans eget Sigende «indtil videre gav hans Bane en skæv Retning og mørk Farve»***). Da han nu fra Udby vilde besøge sin Kollega i Spjellerup, med hvem han hidtil egenlig ikke havde haft anden Slags

*) Jvfr. Meddelelser» samt Blade etc. 98 o. fl.

***) Breve fra M. 97. — Det er uefterretteligt, naar Biskop Nielsen kun citerer en løsreven Sætning af dette Brev.

****) Erslevs Forfatterleksikon I. (Første Række.)

Samkvem end, at han halvt om halvt havde fornærmet ham, hvad vilde da have været rimeligere, end at han først gennem Brev eller Bud havde forespurgt, om han var velkommen, eller kom til Ulejlighed? — Men Sværmernaturer som Grundtvig ere kun optagne af, hvad de selv mene og føle. Stærkt lidenskabeligt bevægede, som de ere, synes de, at alle Andre maa mene det Samme, som de selv, og en formodet Meningsfælle paadutte de straks deres egne Følelser. Som en letfærdig Ungersvend, og ikke som en alvorlig Mand, traf da Grundtvig hverken lidt Forberedelser eller valgte Tid; og dog krævede det, han vilde forhandle med Mynster, begge Dele. Nu traf det sig imidlertid netop saaledes, at Mynster hin Dag havde Gæster hos sig. — — Og nu Samtalen! Hvorfor i al Verden fastholdt Grundtvig ikke Samtalens vigtigste Æmne? For dettes Skyld var han dog kommen! Hvorfor indlod han sig paa at snakke om græske Tragedier, som sikkert Mynster fra sine omfattende Studier i de lange énsomme Aar paa Bregentved og i Spjellerup kendte godt; men som den 8 Aar yngre Grundtvig i Følge hele sin aandelige Udviklings Forhold umuligt kunde være inde i? —

Saa gaar der et Aars Tid. Mynster er flyttet til Hovedstaden. Da skriver Grundtvig ham et langt Brev til. Indtrængende beder han ham at skrifte for sig, om han er en troende Kristen eller ikke, om han holder fast ved «den skrevne Aabenbaring», Biblen, som den eneste Trosnorm eller ikke; thi Grundtvig har ham mistænkt for Tvetydighed i dette Stykke. Nogle af Mynsters Tilhørere i Trinitatis Kirke har berettet ham, at man ikke kunde blive klog paa, hvad Mynster troede; ja han har selv hørt en Prædiken af ham, som han ikke en Gang vilde kalde kristelig o. s. v. — Det skal indrømmes, at der er megen Sympathi for ægte Kristendomsforkyndelse i dette Brev, og Grundtonen deri

kommer fra et bevæget Gemyt; men Mynster kunde ikke have svaret anderledes, end han gjorde. Det er ukorrekt, naar Biskop Nielsen kalder Mynsters Svar iskoldt; det er affattet med sømmeligt Alvor. Vi have berørt det før: fra Gennembruddets Tid elskede Mynster sin Kirke; dér udgød han sit Hjertes Fylde, der aabnede han (den ellers tilbageholdne Mand) sit Inderste for dem, han turde mene, sukkede over, længtes efter, følte og kæmpede for det Samme, som han. Med sit Foredrags Form kunde han være utilfreds, men aldrig forestille sig, at Nogen vilde holde hans Forkyndelse for Gøglerværk eller tiltro ham Hykleri med det, der i Liv og Død var ham det Helligste og Dyrebareste. Hans ærlige Sjæl oprørtes ved denne farisæiske Mistænksomhed. —

Grundtvigs Duplik er ikke holdt i saa streng en Form, som hans første Skrivelse. Han tilgiver Mynster, at han har svaret ham «i Vrede»; viser, at han har fejllæst en vigtig Bemærkning i Mynsters Brev, og slutter med at anbefale ham Studiet af hans nys udkomne «Verdens Krønike» (1812). Af denne «vil han lære ham bedre at kende.»

Denne Anbefaling af sin egen Bogs Læsning vilde jeg kalde Grundtvigs tredje Fadæse i sit Forhold til Mynster. Ogsaa her slutter han for rask fra egen Stemning til Andres. — Skønt han i denne Bog*) erklærer, at «han for 10 Aar siden dristig vilde have udlét den, der havde sagt ham, at han skulde blive en troende Kristen, og for 3 Aar siden kun i Begejstringens Øjeblikke følte Kristendommen i sit Hjerte», tager han dog ikke i Betænkning at udtale de haardeste For dømmelsesdomme over dem, som efter hans Mening ere Vantro og Ukristne, og reducere hele det 18de Aarhundredes Kultur til en Skændsel for Menneskeheden.

*) S. 420.

Bastholm f. Eks., der endnu levede som en Olding, der var værdig til Hæder, og som efter sine Modgangsdage kunde forlange, at man i det Mindste behandlede ham med Hensyn, faar en Medfart, saa man skulde tro, han var uden al Fortjeneste. Holberg, som kort Tid forinden havde haft et højt Stade paa Grundtvigs aandelige Rangstige, nævnes som «Danmarks Voltaire»; men sér man saa efter, hvad Omtale Voltaire faar, da slaar Skældsord som «det Uhyre», «det gamle Skarn fra Ferney», En i Møde. (Monstro Grundtvig kendte Stort til Voltaire? — Til Molière kendte han i hvert Tilfælde saa Lidt, at han blot dvæler — ret foragtede naturligvis — ved hans lystige og lattervekkende Farcer; skønt Molières Storhed, som bekendt, bestaar i hans Mesterskab i den højere Comediedigtning, i «Tartuffes» og «Misanthropens» uovertrufne Karakter-skildringer, hvis Alvor næppe opfordrer En til at lé). — Paa Alt dette kunde naturligvis Mynster umuligt være med. Han havde vist nok i Tid og Udvikling lagt det 18de Aarhundrede bag sig; men han følte sig, nu som altid, dybt forbunden med det Bedste, denne mærkelige Tidsold havde ydet. Han saa f. Eks. godt Bastholms Fejl*); men han nærede ikke desto mindre stor Pietet for Manden**). — Og højst stødende maatte det være for ham at sé Grundtvig omtale Romerne, hvis Sprog Mynster dyrkede, hvis Statskløgt han beundrede, hvis Alvor og Anstand han sympathiserede med, at sé dette Verdens mest historiske Folk omtalt med et saa forkættrende Had. Romerne, den vestevropæiske Kulturs Fosterfædre, faar mellem megen anden Ukvemstale følgende endelige Skudsmaal***): «Deres hele Historie er Borgen for Sandheden af, hvad der fortælles om deres Stamfædre: en Røvertrop, forenet til et ordnet

*) Meddelelser 35.

***) Kirkelige Lejlighedstaler 259.

****) Anm. t. S. 36.

Selskab, som kun indenfor Murene holdtes i Ave ved Skrækkebileder og fælles Fordel.» Hvad der er deres Ære, at de kun havde et og samme Ord for Dyd og Tapperhed*), gør Grundtvig til deres Skam. — — Forstaaeligt, at Mynster efter at have læst dette historiske Skandskrift ikke «føjte mindste Lyst til» at fortsætte Brevskiftet med Grundtvig. Men uforstaaeligt, at Grundtvig kunde vente, at Mynster skulde finde Behag i hans «Verdenskrønike» af 1812 eller ansé ham for Meningsfælle, naar han havde gjort sig bekendt med den. —

Grundtvig havde i sit andet Brev til Mynster skrevet: «Nej, nej, jeg har intet Parti og vil intet have.» Det varede dog ikke mange Aar, inden Tidens Bølge førte ham et saadant i Møde, og han med Glæde overtog Førerskabet. Da han i Efteraaret 1822 var bleven Præst ved Frelzers Kirke, fandt han Jordbunden i Hovedstaden beredt for sig, dels ved Mynsters Prædiken, dels ved den religiøse Bevægelse, der udgik fra det romantiske Opvæld i Aarhundredets Begyndelse, og som nu havde naaet de lavere Befolkningslag. Mellem de theologiske Studenter var der en begyndende Reaktion mod Rationalismen; og den unge Pastor Thisted havde vakt Skandale ved gamle Hornemanns Forelæsninger. — Da Grundtvig kom til København, sluttede dygtige yngre Mænd sig til ham: den senere bekendte Præst P. A. Fenger, den lærde A. G. Rudelbach og Orientalisten Lindberg vare hyppige Gæster i hans Hjem. — Paa dette Tidspunkt var Grundtvigs altid urolige Aand i stærk Bevægelse. Man mærker det af hint mægtige, men dunkle Digt «Nyaars-Morgen». Man véd det af den sære Drøm, han havde, efter at han havde læst Irenæos' Skrift mod Kætterne: Han spillede Skak med Satan om sin Sjæl; han var gjort mat, da pegede en Engels Finger paa et ubesat Tavlbord, det var Aposteltidens

*) «fortitudo» nemlig.

Trosbekendelse. — Af hans Breve til Ingemann sér man, at han var bestemt paa en alvorlig Holmgang med Rationalismen. Lejligheden lod, som bekendt, ikke længe vente paa sig. Næppe var H. N. Clausens Skrift om «Katholicismen og Protestantismen» udkommet, før Grundtvig straks var i Panser og Plade med «Kirkens Genmæle».

Grundtvig ventede sikkert, at Mynster skulde tage hans Parti; Clausen ventede paa sin Side det Samme. Men Begge skuffedes. Det vilde ingenlunde være ham ukært, skriver Mynster til Engelbreth og P. Hjort*), om Clausen kom under videnskabelig Tugt; thi hans tykke Bog er et temmelig tyndt Arbejde, fuldt af utilgivelige Inkonsekvenser og megen Superklogskab; slaar man paa hans højtravende Fraser, klinge de temmelig hule. Men det ærgrer ham, at, naar Clausen taler som Videnskabsmand til Videnskabsmænd, han straks da skal indstævnes for Mængdens Domstol. Nu er han i enhver Kælder og Urtebod bleven udskregen som Gudsfor nægter og injurieret saaledes af sin Modstander, at han har følt sig nødsaget til at anlægge Proces imod denne. En Skomager Aborre skal have spurgt, om Grundtvig, naar han taber sin Sag for Højesteret, ikke kan indanke den for Paven. — Clausens Ytringer om Luther ere usømmelige; men en Kristendomsfor nægter kan man aldrig kalde ham, og i Adskilligt har han ganske Ret. (Hvad dette er, siger Mynster vel ikke; men jeg maa antage, at det er Clausens fortrinlige Fremstilling af Catholicismen, som endnu den Dag i Dag har Værd). — Derimod er Grundtvigs Fremfusenhed ved denne Lejlighed Mynster en Vederstyggelighed; med sin dybe Kærlighed til Biblen er han hjertelig oprørt over, at Grundtvig nu er kommen saa vidt, at han vil have Katekismus sat over hellig Skrift, og

*) Sé d. 17de Brev og P. Hjorts Første Brevsaml. 141.

«Biblen kastet hen mellem Skrimmelskrammel af Bogstav». Hvor vidt vil da ikke hans uredelige Sind kunne føre ham? Han forstaar ikke, hvorledes Engelbreth kan stille sig paa Grundtvigs Side. Mynster bekender «for Gud og Mennesker», at han ikke tilhører nogen af Parterne.

Paa 20de Søndag efter Trinitatis 1825 holder Mynster en skøn og kraftig Tale om «den kristelige Visdom». Bibelkyndig, som han er, nævner han først mangfoldige Steder af det gamle som det ny Testamente, hvor den rette Visdom anprises. Derpaa siger han: «Dersom vi formørke Guds Raad ved Tale uden Forstand,» gælder det da her, gælder det ved det Vigtigste, mindre end ellers, at «vi skulle gøre Gud Regnskab for hvert utilbørligt Ord, vi have talet»? Dersom Du ikke vil dette, hvor sørgelig, hvor fordærvelig vil da ofte Din Idræt vorde! Du vil i Dag med Heftighed antage, hvad Du i Morgen vil forkaste; Du vil i Dag paastaa, hvad Du i Morgen vil kalde tilbage; i Dag foretage, hvad Du i Morgen vil fortryde. Du vil gøre Alt til den ubelejlige Tid, paa den ubelejlige Maade; og saaledes vil Du give, ikke blot Dig selv, men det Hellige, Du vil forsvare, til Spot for Daarer og Ildesindede. Thi, sandelig! ligesom saadanne Mennesker i hvert Forhold kun afstedkomme Forstyrrelse, saaledes blive de ogsaa ofte, om end mod deres Vilje og Vidende, Kristi Korsens Fjender: de give en Forargelse, som de ikke atter kunne læge; de vække en Tvedragt, som de ikke igen kunne stille.» — Til hvem der her alluderes, behøver ikke at siges. — Og han vender sig til den anden Side: «Der er Mange, som synes at mene, at Forstanden af sig selv kan opføre Sandhedens Bygning; de tvinde fine Spindelvæv, lette Tanketraade, som de kunstig sammenknytte. Denne luftige Væv skal da være en Klædning, der skal smykke og varme . . . Men hvad nyttede os Forstanden, hvis

Intet var os aabenbaret, som vi kunde stræbe at forstå? . . . Der er en Hjertets Fylde, for hvilken al Kløgt og Kunst ikke kan give Erstatning; der er Kilder i det Inderste, som opvælde til et evigt Liv; dersom disse Kilder udtørres, kan Forstanden Intet udspinde, der kan yde Sjælen, hvad den fattes.» — — Mynster delte Sol og Vind lige; men begge Parter toge naturligvis Anstød af hans Tale. Navnlig huskede Grundtvig Mynster, at han havde nævnt ham mellem «Kristi Korsens Fjender». Men han glemte Tilføjelsen: «mod bedre Vidende og Vilje». —

Det turde være et stærkt Vidnesbyrd om den Ligevægt, Mynster formaaede at bringe i sit Sind, naar det gjaldt en vigtig Sag, at han til Trods for den vanskelige Dobbeltfront, han maatte indtage i den Grundtvig-Clausenske Strid, evnede at kaste sig ind i den næsten samtidige Kamp mod den restituerede Materialisme. Kampen drejede sig om Determinisme og Viljens Frihed og var rejst af Lægen, Professor Frants Gotthard Howitz, der med en unægtelig Veltalenhed forenede en alt for stor Tankesnarhed. — I Opgangstider eller normale Menneskealdre vil Læren om, at Alt og Alle i Tilværelsen er i en absolut Nødvendigheds Vold, eller at vi Alle til Hobe ere ufri Væsner, være et Virtuosnummer for en Erasmus Montanus. Men i Nedgangsperioder, hvor de Fleste drive med Strømmen, og de Færreste tør eller gide yde nogen Modstand, er det en Tilfredsstillelse for Mængden at høre, at vi Alle ere i vore Lysters Vold, og at al Talen om «Samvittighed» er Snæk. At disse Bekendere af Nødvendigheds-evangeliet ere saa inderlig glade over slig en filosofisk Forkyndelse, er nu ret mistænkeligt; thi det ser virkelig ud, som om al denne sindssvage Jubel hidrørte fra

en Bestræbelse efter fuldstændig at dæmpe den Røst, hvormed deres Samvittighed endnu taler til dem. I saadanne Decadenceperioder vil der altid findes en Filosof, der i Tillid til «vox populi vox dei» eller ogsaa af Herskelyst og Forfængelighed paa den mest kathedermæssige Maade vil kunne bevise, at Determinismen er den højeste Visdom. — Dog, sé vi bort fra de skiftende Modestemninger, maa det indrømmes, at der som Regel i en vis Kreds af det dannede Selskab altid vil være en afgjort Tilbøjelighed til at slutte sig til Deterministernes Parti, nemlig i Lægernes. Intet er naturligere! Lægen, der under sit brydsomme Dagværk aldrig har Mennesket for Øje uden som Patient, d. v. s. som lidende, hjælpeløst og viljesvagt Individ, hvis Aand er kuet af Sygdommens Magt, og hvis Legeme er knuget af Smerternes Vægt; Lægen, der Dag for Dag, Aar ud og Aar ind sér paa dette, føres næsten uvilkaarligt ind i materialistiske Anskuelser.

Howitz havde som søgt Praktikus og Docent i Retsmedicin faaet en formelig Animositet mod Kants Lære om Viljens Frihed. I sine Universitetsferier læste han med Begærlighed de materialistiske Skribenter fra det 18de Aarhundrede, først og fremmest Holbachs berøgtede «Système de la nature». Til sidst mente han at være kommen til en fast Anskuelse og indsendte en Afhandling til Ørsteds «Juridiske Tidsskrift»*), hvori han (under Henvisning til Spinoza og Locke) for det Første hævdede, at den skarpe juridiske Adskillelse mellem Afsindige og Fornuftige led af iøjnefaldende Mangler, og at der gaves en Række Overgangstilstande mellem Vanvid og normal Fornuft; og dernæst, at Kants Lære om et ubetinget «Du bør» var falsk og naturstridig, at Menneskets Vilje altid var Diagonalen i det Kræfternes Parallelogram, hvis ene Side var den fysisk-moralske

*) VIII.; 1824.

Arv fra Forfædre og Forældre, og hvis anden udgjordes af Tidens og Opdragelsens Art; at Viljens Energi tilsidst beroede paa Lyksalighedsdriften, «den Hængsel, hvorom al selvbevidst Virksomhed drejede sig.» «Hvert Menneske subtraherede uvilkaarlig Summen af befrygtede Tab fra Summen af forhaabede Fordele og grundede derpaa det Godtbefindende, der var Beslutningens Moder». Howitz anerkendte kun «en evig Nødvendighed og en urokkelig Skæbne».

Naar man har læst Howitz' Afhandling, er man nærvæd at erklære sig selv for «godt gal», at man nogen Sinde har tilregnet sig selv nogen slet Handling eller ond Tanke, at man nogen Tid har følt sig skyldig i en Brøde eller skammet sig over sig selv. Og naar man har hørt en af Nutidens ørkesløse Drivere udtale, at «Samvittighed i Grunden er noget Vrøvl», er det ikke langtfra, at man, i Belysning af den Howitzske Metafysik, kan give ham Ret. — Dog, Spøg til Side! — Howitz var bedre end sin Filosofi. Det var blot uheldigt, at han, i Stedet for at holde sig til det lægevidenskabelige Retsspørgsmaal, uforsigtig havde vovet sig ind paa Sofisteriets uendelige Skraaplan. Derved blev han komisk; thi komisk bliver en Filosof, naar hans Filosofi kommer i Strid med sund Menneskeforstand. Det er æsthetisk korrekt, naar Holberg først lader Erasmus Montanus blive til Latter og Forargelse og tilsidst bekomme tørre Hug; thi Spørgsmaalet er jo ikke, om hans Paastande ere logisk rigtige, men kun, om han har moralsk Ret til at hævde dem. — For dem, der kende Livet, Poesien og Historien, staar det som Vanvid at nægte Samvittighedens Betydning: overalt træder den os i Møde. For blot at holde os til engelsk Poesi, saa forme alle Shakespeares Sørgespil sig til ét mægtigt Spejl for Samvittigheden; Byrons storslaaede Tragedie «Manfred» prædiker den rystende. (III., 1), og Moores «Lalla Rookh» har i Slut-

ningsscenen af «Paradiset og Perien» en saa dybt gripende Skildring af den vaagnende Samvittighed hos en forhærdet Forbryder, at blot denne Scene vilde være nok til at gøre det skønne Digt udødeligt. Hvad Historien angaar, da tale kriminalistiske Aarbøger paa hvert tredje Blad om Selvangivelse: i Danmark blev en betyngtet Samvittighed Aarsag til den frygtelige Pinebænk Afskaffelse. — Dog, vi ville vende os til Mynsters Optræden mod saadanne filosofiske Utérligheder, som at nægte Skyld, Anger og Tilregnelighed; thi det er dog Resultaterne af Determinismens Bravader.

Mynster skrev først i «Dansk Literaturtidende» en Recension af Howitz' «Bidrag til Psykologien og Retslæren» og det følgende Aar (1825) sammesteds en Kritik af hans Forsvar derfor: «Determinismen eller Hume mod Kant». Medens Howitz er konfus, er Mynster klar; medens hin for det Meste synes at være løbet vild i sit historiske Bevismateriale, viser Mynster, hvor grundig han har studeret den Literatur, der til Dato turde kalde sig filosofisk. — Mynster udtaler, at Howitz ikke med altfor stor Tryghed tør søge ind under Spinozas Skjold. Hvor stor Ærbødighed, man end kan nære for en Personlighed som Spinozas, saa bør man ikke glemme, at hans System først og fremmest var en Tankens Konstruktion. Da Tænkningens Følgestrængthed var hans højeste Lov, maatte han udelukke Alt, hvad der er den naturlige Følelses Ret. Derved bliver hans System et imponerende Krystalslot, hvor igennem det, der for ham er Evighedens Grundtanke, kan bryde sig som Solens Lue i Farvernes Mangfoldighed; men Hjertet føler sig tit fremmed i dette den uforstyrrelige Tankeordens Palads. «Hvis Spinoza havde besiddet en mere dyb og omfattende Følelse, saa var ikke saa Meget i den menneskelige Natur, som nu, forblevet ham skjult». Naar vi høre, at én af denne Filosofs faa Adspredelser bestod i at fodre Edderkopper med levende

Fluer og skoggerlé, naar han saa, hvorledes de ulykkelige Insekter teede sig under deres Kraller, da vidner dette om noget Defekt i hans Følelsesliv. Imidlertid, under Forudsætning af, at Spinozas Hovedtanke: Alt hviler i det ved sig selv bestaaende Væsen, er rigtig, er den absolute Nødvendighed som Lov for alt Liv en konsekvent Slutning deraf. Men hvorfor lader man det da ikke bero herved, hvorfor «har man opfundet saa voldsomme Navne som Synd og Forbrydelse? Og hvorfor sukker man ikke blot under disse som en Ulykke, hvorfor bærer man dem som en Straf?» Og paa den anden Side: «hvorledes forklarer Spinoza Selvbevidstheden, naar han ikke vil indrømme Realiteten af Begrebet Frihed?» — — Dog, Spinoza sætter al Menneskets Salighed i Kærlighed til den Gud, der tildele ham hans Lod og Skæbne, hvad enten han nu er rig eller fattig, begavet eller énfoldig, ansét eller ubekendt. Spinoza gør Gud til det evige Grundvæsen, der aabenbarer sig i alle endelige Væsner og indpræger dem Normen for det Skønne, det Gode og Sande, som ere ét i hans Væsen. «Derved bliver Mennesket sat i Stand til at bedømme Handlingernes Værdi og de Kilder, hvoraf de fremvælde». Man kan da forstaa, at Howitz ønsker at beraabe sig paa Spinoza. Men hvorledes kan han sidestille dennes Ideer med Lockes? Medens Spinozas Salighedsfølelse grunder dybt i Sjælen og kan tilvejebringe Fred midt i Ulykken, er Lockes Lykkefølelse ufri og afhængig af alt Udvortes, Fremmed og Tilfældigt.

Mennesket har kun ét Begær, siger Locke, kun én Stræben, nemlig at blive «lykkelig». Endvidere: Dyden er kun almindelig agtet, fordi den er «nyttig». Herimod protesterer Mynster og slaar hans Discipel med et Eksempel, denne selv har henvist til. En Moder, siger Mynster, plejer sit syge Barn; hun gør det med Bekymring, i Angst og Nattevaagen. Vilde hun

nu ikke opfatte det som Spot, naar En forsikrede hende om, at hun dog var »lykkeligere» end en anden Moder, som havde overvundet denne af Naturen indplantede, hellige Drift? Vilde man ikke forfalske Begrebet om hendes Handling ved at kalde den «nyttig» i Stedet for dydig? Maaské vilde hendes Barn blive plejet langt bedre af en Sygeplejerske end af den ængstelige Vogterske; maaské vilde hun gavne Mand og Børn langt mere ved at skaane sit Helbred. Hvis Dyden bestaar i at gøre det Nyttige, vilde det maaské være langt «dydigere», om hun deltog i en Adspredelse, end at hun lænkede sig til sit Barns Seng. Men Tingen er, «at denne Moder handler af Pligt: hun føler, at hun skal og bør handle saaledes. Der er en Erkendelse i os, som ofte tvinger os til at kalde det godt, hvorom Erfaringen ikke har vist os, at det er nyttigt». — Hvis Locke har Ret, at Lyksalighedsdriften er det Eneste, Naturen har indplantet Mennesket, kommer dette ingen Sinde ud over sig selv, og det er en taabelig Tale, at et Menneske fremmer det almene Bedste, naar han blot beforder sin egen Lykke. — Efter Howitz' Moral kan Forskellen mellen Ondt og Godt kun blive Differensen mellem Fordelagtigt og Ufordelagtigt: Tyven og den Redelige vil i Grunden kun det Samme, nemlig deres «Lyksalighed»; Tyven er ikke slet, men en Daare, der ikke forstaar sig paa det, som vilde være ham det Nyttigste. Howitz gør ingen Forskel paa Forstand og Moralitet.

Howitz blev meget ilter over al den Modstand, han mødte, og først og fremmest gik hans Vrede ud over Mynster, der efter hans Formening alene paa Grund af sin præstelige Stilling var optraadt imod ham. Da han fandt en Analogi for sin Nødvendigheds-lære i Augustinus' Paastand om, at Gud overlader Nogle til evig Fordømmelse, medens Andre tildeles Naade paa den Vis, at de ikke kunne modstaa den, var han

ikke langt fra at ville denunciere Mynster som Pelagianist og Kætter. — Men Locke, mærker han nok, han ikke mere kan tage sin Tilflugt til. Han desavouerer ham som Lærer; og, idet han stadig støtter sig til Spinoza, fører han nu Hume i Ilden mod Kant. Dog, her fandt han sin Overmand i Mynster. — I sit andet Indlæg mod Howitz har denne forandret sin høflige Tone til en ironisk. Han undres over, at den Evne til at berolige Sindet, som «Hr. Forf.» har tilskrevet sin Nødvendighedslære, har et saa slet Demonstrationsobjekt i ham selv. — Howitz beraaber sig bestandig paa Spinoza, siger Mynster; men samtidig forsikrer han, at det blot er Fænomener, der ere ham vigtige, og som han studerer. Véd han da ikke, at Spinozas «Substans», det ved sig selv bestaaende Væsen, gjaldt for denne som det Absolute, i hvilket alle Fremtoninger forsvandt som en Bølge i Havet? Naar Howitz paastaar, at der ingen anden Salighed gives for et Menneske end Lykke, Behagelighed, Fornøjelse og Fordel, hvor langt er han da fra den Salighed, Spinoza anpriser, «den Tilfredsstillelse, som oprinder for Sjælen ved Guds Beskuelse og den bestandige Kærlighed til ham, og den Dyd, hvis Løn er Dyden selv»? — — Men mer end besynderligt er det, naar Howitz mener at vinde Noget ved at anføre Hume mod Kant. Kant erklærer, at han først ved Hume blev vakt af «sin dogmatiske Slummer», og han formener at begribe ham bedre, end hans Landsmænd gør; men dertil kommer, at Kant i Virkeligheden er en langt strengere Determinist end Hume*). Med dennes Opfattelse af Aarsagsbegrebet er Howitz aabenbart i Forlegenhed; han synes at antage, at Hume ikke har mént det saa alvorligt dermed. «Men denne Filosof spørger ikke».

*) Kant hævder jo en subjektiv Nødvendighed i Erkendelsen.

Hvorledes kan en saa ivrig Tilhænger af Nødvendigheds-læren tro at kunne hente sine Vaaben fra Humes Rustkammer? Hele Nødvendighedslæren hviler jo netop paa det Aarsagsbegreb, hvis Virkelighed Hume har opløst i Tvivl. Hume hævder, at fordi en Begivenhed følger paa en anden, kunne vi aldrig iagttage noget Baand imellem dem, de vise sig kun som sammenføjede, aldrig som sammenknyttede. Vi have med andre Ord intet som helst Bevis for, at de samme (saa kaldte) Aarsager altid ville have de samme Virkninger. Dette, at et filosofisk Raisonnement nægter Gyldigheden af det Begreb, hvorpaa hele Videnskaben, ja hele vor Opfattelse af Tilværelsen hviler, det er det, Skeptikeren Hume kalder «vor Forstands paafaldende Svaghed og Uvidenhed». De samme Vanskeligheder, som møde os ved Beviserne for Viljens Frihed, møde os altsaa i fuldt saa høj Grad, naar Nødvendighedslæren skal demonstreres. Vi maa da her, hvad Hume ogsaa antyder, tage vor Tilflugt til vort naturlige Instinkt, og hvad et sundt Hjerte har en Følelse af. Saaledes kommer det an paa Enhvers Takt, om han vil bruge sine Vaaben til Forsvar for eller til Angreb paa det, der adler Mennesket: at han er et frit Væsen. — Mynster mener naturligvis lige saa lidt, som nogen fornuftig Tilhænger af Frihedslæren kan mene, at et Menneske ikke skulde handle efter bestemte Motiver: en Saadan, for hvem Bevæggrundene skifte hvert Øjeblik, maatte enten være fjantet eller en Pjalt. Men han paastaar, at det er i ethvert normalt Menneskes Magt at vælge mellem Motiverne; han tillægger dem kun «en tilskyndende, ingen tvingende Kraft... Et er den fysiske Nødvendighed, som Sprogbrugen udtrykker ved et Maa, et Andet Morallovens Fordringer, som den udtrykker ved et Bør». — Og medens Mynster gennem begge sine store Indlæg næppe har berørt sin Tro (fordi han vidste, at hans Udtalelser i saa

Henseende kun vilde finde liden Anklang i hans Antagonists Sind), slutter han med følgende Ord: «Ligesom den retskafne Mand i sin moralske Følelse beholder en Vished, som giver ham Kundskab om og Styrke til sin Pligt til Trods for alle Tvivlesygens Angreb, saaledes formaa disse ejheller at overvinde den religiøse Følelse, der er saa nær beslægtet med og lige saa hellig, lige saa sikker som den moralske. Og langtfra at ville udrydde disse Følelser, er det Filosofiens ædle, dens stadige, om end langsomme Stræben, at udvikle deres Fylde og forsvare deres Ret».

Kampen for Determinismen var dog til Trods for den Verve, hvormed den blev ført af sin Ophavsmand, foreløbig kun at betragte som en Genganger fra det 18de Aarhundrede. Den Mening, hvori Determinismen maatte havne, at naar en Forbryder led sin retfærdige Straf paa Skafottet, var han egenlig kun et Slagtoffer for Skæbnen, den Mening kunde ikke slaa Rod i en Slægt, der var opvokset under Kants Pligtbud og den moralske Fordring, at et Menneskes Handlinger burde og skulde være saaledes, at de kunne tjene til Rette-
snor for Andres. — En ny Retning skød sig frem i Filosofien, der var saa langt fra at paalægge sig den blinde Skæbnes Slavelænker, at den tværtimod erklærede Mennesket for den guddommelige Friheds Medium. Jeg mener naturligvis Hegels Filosofi.

Med denne Filosofis Grundtanker er det lidt vanskeligt for en Literærhistoriker at komme til Rette. Thi for det Første skræmmes han af en filosofisk Terminologi, der forlængst har ophørt at være coulant; dernæst erklære ikke alene professionelle Filosofer, men ogsaa

en talentfuld Æsthetiker som Georg Brandes*) paa en for Hegel skaansom Maade, at det er forbi med hans Filosofi. — Men pludselig opdager man, at Alt, hvad der til Dags Dato har vist sig virksomt og levedygtigt i den officielle Verden, har levet paa hegelianske Idéer, og at det er saa langt fra, at «man er kommen ud over Hegel», at man i Grunden (den ægte Kristendom naturligvis undtagen) ikke har andet Vidnesbyrd for sin aandelige Stræbens Gehalt at støtte sig til, end hans. Thi hvad vilde egentlig denne Mand? Han vilde forløse den Tanke, det Begreb, som hviler i Alt og Alle, og han vilde sammensmelte disse Begreber i højere, bevidste, klare Former. Men hvad gør, hvad vil Nutidens Videnskabsmænd egentlig Andet? — Hegels Tanke var maaske ikke ny. Man kan træffe den under Poesiens Form i det gamle finske National-epos «Kalevala»**); her gælder det for den troldkyndige Vismand at finde «Ordet»; og han maa selvfølgelig svede ganske artigt, inden han finder det. Men dette de gamle Finners Trylleord, det er ikke Andet end Hegels Idé, det er det forløsende Ord, hvorved Aanden tvinger Naturen til at aabenbare sine Hemmeligheder. Hver Gang en Opdagelse gøres paa Fysikkens eller Lægevidenskabens Omraade, hver Gang en Historiker afslører en Tidsalders Begreb eller paapeger det Enhedsbaand, der sammenknytter en Personligheds Ejendommeligheder, ja hver Gang en Krig føres og en Sejr vindes paa Grundlag af Kundskab til Fjendens Land, Kendskab til hans Forhold og Stilling, samt derpaa støttede kloge Beregninger, saa fejrer den Hegelske Filosofi en Triumf. Franskmændene gave sig, efter de havde lidt Nederlag lige overfor Tyskerne, til at studere Schopenhauer og v. Hartmann, der den Gang vare deres Mod-

*) Sé «Det unge Tyskland» Hovedstrømninger VI. S. 310.

***) Sé mit Skrift «Oldtidens Kulturhistorie» S. 719.

standeres Modefilosoffer. De skulde hellere have studeret Hegel, thi hans lidet tilgængelige Theorier var det, som her fik praktiske Resultater.

Som Hegels Arbejdsdygtighed nærmede sig til det Grandiose, saaledes forlanger han ogsaa et stærkt Arbejde af sine Disciple; men disse gjorde sig rigtignok undertiden Arbejdet lettere end tilbørligt. Tingen var vel den, at man ikke ret fattede den Fordring, der laa i Hegels dialektiske Methode. — Er Du ufilosofisk anlagt, kære Læser! saa lad Dig blot ikke skræmme af dette Ord; det lader sig vel, naar det kommer til Stykket, ganske jævnt forklare. I det Hegelske Kunstsprog hedder det jo, at Begrebet udvikles gennem Position — Negation og Mediation: Begrebet aabenbarer sit Indhold, dette afføder saa sin Modsigelse, og nu fornyer Indholdet sig, idet det, forenet med sin Modsigelse og beriget med denne, faar en højere Værdi («gaar op i en højere Enhed»). Lad os tage et Eksempel. Et Æmne (lige meget hvilket) gøres til Genstand for videnskabelig Behandling. Resultatet af denne Behandling gøres atter til Genstand for forstandig Kritik. Herved vinder jo hint Arbejde betydeligt, og naar det atter optages til Behandling, opstaar det, da der selvfølgelig tages alt muligt Hensyn til hin Kritik, i en ny og forbedret Skikkelse. Men det højere Standpunkt, til hvilket hint Arbejde intellektuelt er bleven hævet, vil nu atter kunne gøres til Genstand for uafviselige Indvendinger; og nu finder det Samme Sted i anden Omgang som i første: igen vil det, efterat have gennemgaaet Kritikens Skærsild, kunne præsentere sig i en højere og renere Form. Og saa fremdeles. Aandens Gang gennem Overvindelse af Modsigelser og Hindringer er en Sejrsgang. Til sidst straalere det fra først af dunkle Æmne i Begrebets gennemsigtige Klarhed. Og vel maa Aanden under sin Fremgang tage Kæmpe-tag for at overvinde Hindringerne. Men, mener Hegel,

ingen Modsigelse er saa stærk, at den ikke kan overvindes ved Aandens Magt. Thi Menneskeaaften er i dybeste Forstand Guds Aand, og det er gennem Menneskeaaftens Fremgang, Gud kommer til Bevidsthed om sig selv. — Alt vilde den mægtige hegelske Filosofi omfatte, Alt vilde den forstaa. Den indrømmede Religionen sin Plads og bøjede sig for dens Ret; men forstaa den, vilde den. Den pegede paa Kristendommens Hoveddogme: Guds Aabenbarelse i Jesus fra Nazareth, og sagde: «Er dette ikke i Billedform, hvad jeg giver i Tankens. Er det ikke Gud, som Du jo kun kender som subjektivt Begreb, der her træder ind i Naturens (Tidens og Rummets) Verden, som objektiverer sig, d. v. s. afføder sin Modsætning, bliver synlig og sanselig og derpaa gaar under for at opstaa som forklaret Aand». Hegel kunde sige: «Selv den vanskeligste af alle Troens Sætninger, Trinitetsdogmet, finder sin Løsning i min Filosofi». Og til syvende og sidst, for at sige det lige rent ud: kun Begrebet, Idéen, har Realitet. Det kommer blot an paa ikke at spare sig for det Arbejde, at begribe. Alt kan begribes. Selv Gud kan begribes, og hans Liv ligger klart for Begrebets Blik: «Gud sér os med det samme Øje, vi sér ham!» —

Det er nu interessant at iagttage denne Filosofis Virkning i Danmark: ikke alene i strengere videnskabelig Henseende (thi det er jo gammelkendt, at Heiberg og Martensen vare dens Bannerførere, den Første som filosofisk Skribent, den Anden som theologisk Universitetslærer), men at iagttage Hegelianismens Forhold til vor Poesi. Thi kuriøst er det, at han, den alvorlige Berlinerprofessor, der med al mulig tysk Pedanteri og lærd Værdighed docerede sin Lære for de filosofisk Indviede og aldrig nedlod sig fra Idéens Bjerg til den profane Hob, der tumlede sig om dets Fod, der aldrig indlod sig paa at gøre sig «mere forstaaelig» — at han

gennem sin Discipel J. L. Heiberg skulde give Stødet til den kaade, danske Vaudeville («Fjællebodsløjer» kaldte Rahbek den); og at han gennem sit andet Medium, Martensen, skulde sætte den unge cand. theol. Hostrup i slig aandelig Position, at han kom til at skrive sine navnkundige Studenterkomedier. Thi naar Heiberg i sit Forsvarsskrift for Vaudevillen udtaler, at naar en dansk Digter vil forny vort nationale Lystspil, maa han ikke gaa udenom Publikums øjeblikkelige Smag, men netop nytte denne til at sætte sin Idé i Bevægelse, saa har vi jo allerede her en hegelsk Tanke. — Men som fuldstændig hegelianiseret Digter optræder Heiberg i «Nye Digte» (1841). Her søger Foraarsenglen*) at drage Digteren bort fra den græske Pantjeneste og den katholske Naturdyrkelse, idet han erklærer ham, at i Himlen «er Alle Protestanter» (nemlig hegelske). Digteren skal lytte til «Naturens længselsfulde Røster»; siden Kristus «gjorde sine Mirakler», har den faaet et større Værd og længes dunkelt efter sin Forløsningsstund; den attraar at skrifte sine halvforstaaede Tanker for det aandige Menneske, den længes efter «at kaste sit Slør for ham», at favnes i Kærlighed og «føres Friheden i Møde». Men Alt dette er i Virkeligheden Strausz' Fortolkning af de Hegelske Ideer: Mennesket, der opdager Naturens skjulte Kræfter og tager dem i sin Tjeneste, det er den Kristus, der gør Mirakler. — I «En Sjæl efter Døden» lader Heiberg St. Peter prædike Hegelianisme. Da den sølle Sjæl vil ind i Himmerig, gaar han rejekt ved Eksaminationen. Sjælen kan ikke sige, hvad Aanden er i Kristi Lære; «thi Aanden lader sig ikke fange i Ord». «Og dog var Ordet Gud!» svarer Apostlen, «jo mer sig Aanden klarer, des mindre vist nok den paa Ordet sparer; hvo ej med Ord sin Tanke kan sige, kommer ej i Himmerige». Og da

*) «Gudstjeneste» S. 22.

St. Peder spørger om Kristi Evangelium og hans Bud til alle Sjæle, og da den stakkels Adspurgte ikke kender andre Bud end «Pligter mod Gud, Næsten og sig selv», dadler Himlens Dørvogter ham for, at «han tilside-sætter sin Pligt mod Gud; «han vil ham ikke fatte»: Sjælen er forbavset: han mente, «Gud var ufattelig». Men Apostlen irettesætter ham med haarde Ord: «Hvad vil Du da hos os? Sig, hvorfor sparer Du Dig da ikke Vejen til Gud, naar han dog ej sig aabenbarer». Og hermed stænges den Hegelske Himmelport for den vildfarende Sjæl, der saa tilsidst havner i det Helvede, som kun kender Begyndelse, men ingen Bevægelse («det A., som ikke er efterfulgt af noget B.»), hvor den indholdsløse Uendeligheds Repræsentanter, Danaïderne, uden Ophør øse Vand i det store, grundløse Kar; en Verden uden Modsigelser, hvor Alt er slet og glat som en makadamiseret Landevej; og hvor al denne triste Umiddelbarhed kun opfriskes lidt ved Mefistofeles' ironiske Spot. Thi at blive staaende paa Umiddelbarhedens Standpunkt, det var Genstand for Hegelianernes dybe Foragt; ja, nøje besét, var det at stride mod Guds Vilje: havde han ikke selv drevet vore første Forældre ud af Uskyldighedsstanden (d. e. «Umiddelbarheden»), tvunget Adam til i denne Verden at kæmpe med »Modsigelsens» Torne og Tidsler, og dømt Eva til at «objektivere sig» med Smerte, idet hun fødte sine Børn. — Tilsidst udbryder Forf. til «Ny Digte» i en Dithyrambe*): Han er beruset af «Tanken»:

„Det gælder Kamp paa Liv og Død;
 imod det Ydre ruster sig det Indre;
 thi Hint os længe Trældom bød,
 men dette — Tanken — har begyndt at tindre.
 Den trodser, hvad den forhen lød,
 og har den bragt det første Stød,
 den lader sig ej mer forhindre,
 den vil erobre Verden, ikke Mindre!“ —

*) «Protestantismen i Naturen», en Mysterie.

Naar den 50aarige Heiberg følte sig saa beruset af Hegelianismen, var det da saa forunderligt, om den akademiske Ungdom, da den i Martensen havde erholdt en aandfuld Docent, som opløg Mesterens Dialektik i sin theologiske Methode, blev opfyldt af dette ny Aandens Evangelium. Sjældnen er det vel sét, hverken før eller senere, at Studenterne i Universitetets Trægaard forsamledes før en Forelæsning og samtalte om, hvad Professoren havde foredraget i den foregaaende Time, og hvad der i den kommende muligvis kunde blive Genstand for hans Forelæsning. I den ny Studenterforening var Udskænkning af spirituøse Drikkevarer forbudt; men man behøvede dem heller ikke, den ny Filosofis Fluidum afgav tilstrækkeligt Spiritualiseringsmiddel*). I Regensgaarden samledes altid en interesseret Klynge om Fog og Assens**), de to mest spekulative Hoveder i «den røde Gaard» og Lederne af Diskussionen i dette akademiske «bureau d'esprit», hvor der var højt til Loftet. Naar den unge Montanus da kom hjem i Ferierne og talte i Tunger om Mediationer, Inkarnationer, Negationer, Negationers Negationer, Immanenser etc., vakte det en med Forførdelse blandet Forbavselse hos uspekulative Fædre***). — — Studenten, der sværger til Idéens Fane, er da ogsaa Udgangspunktet for det ny epokegørende Studenterdrama, som det former sig i den unge Hostrups Fantasi. Den ideale Student staar som det rette Aandens Medium lige overfor dem, som aldrig mærke Suset af dens Vingeslag:

*) Sé Hostrups Avtobiografi.

**) Hostrups Viser og Vers.

***) Waage: J. L. Mynster og de filosofiske Bevægelser 3dje Afsn. II, 1.

„Paa Tankens Slot bor Studenten glad
 og lever højt, som man kan vide.
 Han søber Nektar af Idéens Fad
 og blæser saa ad det Solide.
 Og som hans Genboer her i Verden staar
 den Flok, som rundt i Livets Mølle gaar
 med Sav og Høvl,
 med Gods og Vrøvl,
 med lænket Fod og stækket Vinge“. —

Da Hostrup som gammel Mand og forlængst Grundtvigianer nok vilde reducere sin hegelske Ungdomsperiode til det mindst Mulige, paastod han i sine Memoirer, at hans Livssyn fra «Genboerne» (1844) allerede havde taget en anden Retning (1846) i «En Spurv i Tranedans». Men vi tro ham ikke: hans Sprog røber ham; han er en Hegelianer. «Lokkende Toner trænge sig ind i Studentens ensomme Bolig; Verden er lys, og Kvinden er saa smuk». Med et Suk stænger han sin Dør.

„Men i hans Kammer Fristeren forsvinder
 hurtig igen.
 Verden formindskes; Pigens røde Kinder
 brat falme hen.
 Højt over Jorden stige vi til Kampen:
 Evigheds Porte aabnes for vor Sans.
 Og vi sé ved Lampen
 Musernes Dans“. —

Det er ingen Tilfældighed, at Rythme og Versform i denne smukke Studentsang er laant fra Heibergs Reformationskantate, hvor det paa ægte hegelsk Vis hedder, at «Tanken opsteg til det Høje, den Gang den nedsteg i sig selv». Ej heller er det en Tilfældighed, naar Meningen i ovenstaaende Citat er adækvat med Indholdet af Strofen i «Protestantismen i Naturen» III.

„Vend mod Dit Indre Dit Blik!
 Hvad i Din Verden forgik,
 vil i Din Tanke Du finde.
 Alt det Forsvundne derinde
 Liv og Tilværelse fik.“ — — —

At opøse Begrebet af Tingen; at sætte det saaledes vundne Begreb som Tingens højere Virkelighed; at Tingens Begreb var dens egenlige Realitet — slige Sætninger vakte Fryd i Hegelianernes Hjerter. At der vist nok indeholdes en dyb Sandhed i dem, tør ikke benægtes; men at de filosofiske Neofyter lige fra Heiberg til Hostrup drev dem ud i deres Ekstrem, kan ikke omtvivles. Vor Tid, der jo i sin idéløse Realisme og forvirrede Flovhed er gaaet til den modsatte Yderlighed, vil vel næppe en Gang forstaa hine Tanker. — Hvorledes stillede nu den ædruelige Mynster sig til denne ny Tankerus? Kritisk, kan man begribe. Han var jo opdragen i den strenge kritiske Skole; ikke alene Tænkningens, men ogsaa Livets. I mindre end en Menneskealder havde han ikke alene sét de mest forskellige filosofiske Systemer, men ogsaa de mest modsatte Statsforfatninger, komme og forsvinde. Hans Sjæl var for sund til at blive blaseret heraf; men hans Erfaringer havde stillet ham prøvende lige overfor alt Nyt i den kulturelle Verden; og han tillod sig at prøve den danske Hegelianisme. Tillod sig? Ja naturligvis: det var jo Modefilosofien, og vé den, der sætter sig op mod Moden. Spørg blot Journalisterne! — — Naturligvis søgte man at ignorere Mynster: «han var en Mand, der var ganske overfløjet af Tidens videnskabelige Udvikling»*), og i «Akademisk Læseforening»s tyrkiske Sofa dømtes han til at være «et antikveret Moment»**). Skønt det nu vist nok havde været en interessant Opgave for de unge Dialektikere at paavise, hvorledes «Momentet Mynster» var hævet til en højere Idealitet paa det theologiske Udviklingsstadium, de mente at repræsentere, synes dog Ingen at have haft særlig Lyst hertil. Nogen Skyhed for at indlade sig

*) «Fædrelandet» f. 1841.

***) Waage a. S. 113.

med denne støtte, tankefaste Mand har vel blandet sig heri. Selv den elegante, filosofiske Flanør, Heiberg, lader ham gaa Ram forbi i «En Sjæl efter Døden», hvor endog Sibbern maa holde for. — Mynster lod sig i ethvert Tilfælde ikke drive ud af sin Position, «selv om man kunde overbevise ham om, at han stod der alene som Levning fra en svunden Tid» *).

Heiberg, der var utrættelig i at udbrede Mesterens Idéer, havde i et Skrift «Om Filosofiens Betydning for vor Tid» indbudt til en Række Forelæsninger. De kom ikke i Stand; men det var ikke Indbyderens Skyld; thi han havde ved Fremsættelsen af hegelske Paradokser gjort disse Forelæsninger saa tillokkende som vel muligt for alle dannede Tilhørere. Mynster tager nu disse for i nogle Bemærkninger om den religiøse Overbevisning **). Heiberg formener, at de ærligt Troende leve i en uskyldig Illusion, idet de indbilde sig at tro; men i Grunden tvivle de. «Hvis man kunde bevise dem Guds Tilværelse og Sjælens Udødelighed», som man beviser Rigtigheden af en mathematisk Hypothese, saa vilde de «føle sig uendelig lykkeligere end tilforn». Religionen har nu i sin antikverede Skikkelse kun Betydning for den Udannede; den maa ligesom Kunsten og Poesien gennemtrænges af den filosofiske Tanke for at faa en ny Form og avle nyt Liv. — Det er herimod, Mynster protesterer: Religionen og dens Form hører inderligt sammen; Formen er netop dens Ejendommelighed. Heiberg synes heller ikke at mangle Sans herfor. Men hvorfor gør han da Kristendommens billedlige Form til Skallen, det Tilfældige, og dens skjulte, filosofiske Idé til Kærnen, det Sande. Hvortil skal det da gavne at «hæve» Religionen til en ny

*) «Rationalisme og Supranaturalisme» optrykt i Bl. Skrifter II., 96.

***) Dansk Ugeskrift 1833, optrykt i Blandede Skrifter a. B. 73.

Form, «en ny Tilfældighed»; det vilde jo blot være »at sætte en ny Løgn i den gamles Sted»? — Og nu den Tro, der skal kunne bevises som en matematisk Sætning; hvorledes forholder det sig med den? Lad en Matematiker og Astronom ti Gange komme til det Resultat, at der dér og dér maa findes en Planet; hvis han er en Avtoritet i sin Videnskab, vil Publikum tro ham paa hans Forsikring. Men dersom hans matematiske Bevis (det være nok saa soleklart) staar i Forbindelse med Menneskenes dybeste Interesser og Følelser, og de i saa Henseende føle sig brøstholdne, vil han aldrig faa dem til at gaa ind herpaa, med mindre han giver dem Syn for Sagn. At Saadant kan medføre den modsatte Yderlighed, véd Mynster meget vel. Ogsaa han er enig med Heiberg i, at det store Publikum hellere end gerne «gaber paa Fyrst Hohenlohes Mirakler og lytter til N. N.s*) Spaadomme», og at en Art Kristne alle Dage har vugget sig i Forestillingen om Kristi 1000aarige Rige, hvor «de Hellige» og «Retfærdige» skulle regere, i det farisæiske Haab, at deres Modstandere skulle nedstødes i navnløs Elenighed. Men til Trods for saadanne Udskejelser af en Tro, der higer efter plumpe Haandgribeligheder, vil Mynster dog hævde, at dér, hvor det gælder en Sandhed, som staar fast i Liv og Død, dér forlanges ikke først og fremmest Tankens Bevis, men Anskuelsens Vished. Derfor vil den virkelig Fromme altid søge til Aabenbaringens Bog (thi at det her ikke er Sanningen, men Historien, som overleverer os Æmnet, gør ingen Forskel). Her træder en guddommelig Personlighed os i Møde, her er Højhed, Kraft og Renhed forenet med en Magt, som Naturen og Graven vare underlagte. Her finder den Kristne et sanseligt Fænomen, hvori det Evige tydeligt fremtræder, og som til-

*) Mener maaske M. Grundtvig?

fredsstiller den religiøse Trang. Det Guddommelige er ham anskueligt og nær; han kender det, ikke ved Slutninger og matematiske Beviser, men umiddelbart som Sol, Maane og Stjerner.

Heiberg mener, at de Troendes Aabenbaring haves sikrere i Spekulationen. Om Aabenbarings og Spekulationens Idéer dække hinanden, lader Mynster staa hen, ligeledes om disse Idéer oprindelig komme til Menneskets Bevidsthed ved Spekulation og ikke ved Aabenbaring. Men selv om den fuldstændig gennemførte Spekulation maa stemme overéns med den aabenbarede Kristendom, saa opnaas ikke Trosvished ad den Vej. Vil Filosoffen ikke ved Slutningen af Systemets lange Række finde sig indviklet i den samme Tvivl som Matematikeren, der kan bevise en Planets Tilstedeværelse, men ikke paapege den? At Sønnen er udgaaet fra Faderen, lader sig vistnok udvikle med al spekulativ Klarhed; men i Verden vil den filosofiske Gransker forgæves spejde efter at sé den Enbaarne aabenbaret. «Den i Spekulationen fundne Kristus vil forholde sig til Aabenbarings, som en af filosofiske Grunde deduceret Ven forholder sig til den Ven, der hviler ved vort Bryst».

Paa den anden Side kan Mynster ingenlunde bifalde den Mening, at Kristendommen skulde være noget blot Subjektivt, en Drøm, som Enhver nødvendigvis maa drømme paa sin Maade. Han samstemmer med Hegel, naar denne udtaler, at det er urimeligt at sige, at Gud har aabenbaret sig for Menneskene, naar det dog er aabenbart, at han ikke er aabenbar; det er fortjenstligt at vise, at ikke blot vi staa i Forhold til Gud, men ogsaa Gud til os; thi Ordet Gud fører baade Forestillinger og Indholdsbestemmelser med sig. — Men man bliver betænkelig, naar Heiberg fremfører saadanne Ytringer som, at «Gud virkelig ikke er til i den Tidsalder eller i det Land eller det Menneske, som

ikke tror paa ham. Thi naar Gud ikke er i Bevidstheden, saa kan han kun eksistere som en slumrende Gud, altsaa kun i den blinde Fornuft, som opfylder den ubevidste Natur». I denne Udtalelse henføres altsaa atter Kristendommen til Noget, der har sin Grund i vor Person og ikke i Sagen selv. Og at man ikke tager fejl heri, viser J. H. Fichte i sine Anmærkninger til Hegels Filosofi. Efter dennes System, siger han, fremstiller Universet i alle dets uendelige Modsætninger og Dannelser Guds Fødselsarbejde, idet han gennem Naturen gør sig til Aand for endelig deri at finde sin Selvbevidsthed. Samtlige Trin i Naturen ere kun den umodne Forberedelse hertil, ligesom de endelige Aander i Verdenshistorien kun ere de forbiilende Faser, gennem hvilke Verdensaandens Arbejde, med at komme til sig selv, gaar frem. Saaledes er den umiddelbare Virkelighed i Historien ret egenlig Guds nærværende Tilstand. Altsaa kommer Guds Bevidsthed kun til Virkelighed i den menneskelige, og først i Filosofien; med Filosofien er Skabelsen endt; i ham har Gud virkeliggjort sig i højeste Potens. Guds Aabenbaring i os sker derfor ikke for Menneskets Skyld, til dets Forløsning og Helliggørelse; men Gud gør det for sin egen Skyld, for at holde sin Selvbevidstheds Proces i Gang. Han gaar aldeles op i den selverkendende Sætten og Ophæven af individuelle Aander. —

Og som Mynster polemiserer mod Hegelianernes Gudsopfattelse, «en vordende Gud» (en oprindelig Schellingsk Tanke, «for hvilken hans hele Tænkning og Væsen bærer tilbage»), saaledes polemiserer han ogsaa mod Hegels og Hegelianernes letfærdige Omgængelse med én Gang for alle afgrænsede Begreber. — Der er en Tankens Nemesis, der rammer Enheds- og Bevægelsesmændene i Filosofien, naar de drive deres Bestræbelser ud over det rette Maal og den rette Grænse. Vist nok er Livet Bevægelse; men det ligger

næppe i et Menneskes Magt at foretegne Bevægelsens Retning eller angive dens fremtidige Hurtighed; derfor raader kun Livets Herre. Vist nok maa vi antage, at der ligger en dyb Enhed til Grund for det Hele. Men denne Enhed ligger skjult i Gud, og den menneskelige Tænkning tør ikke indbilde sig blot tilnærmelsesvis at kunne bestemme den, selv om det er bleven os tilladt at stræbe derefter, og selv om der i den af Gud os givne Fornuft baade ligger en Drift og Opfordring til at gøre det. Men er Mennesketanken kommen saa vidt i sin Formastelse, at den vil gøre sig til Et med Guds Tanke, da vil jo vist nok Intet forekomme den umuligt.

(«Og Slangen sagde til Kvinden: I skulle ingenlunde dø; tvært imod, Gud véd, at paa den Dag, I spise af Kundskabstræets Frugt, skulle Eders Øjne oplades, og I skulle blive ligesom Gud, saa I kende Godt og Ondt». Genesis III.) —

Den, der ikke evnede at overvinde Livets Modsigelse, var efter Hegelianernes Formening et begrænset Hoved. Saaledes passede det dem ikke, at Supranaturalisme og Rationalisme stode lige overfor hinanden som uforligelige Begreber. Martensen og hans Ven og filosofiske Meningsfælle, Bornemann, paastode, at den modsatte Synsmaade var forældet. Det er herimod, Mynster protesterer i «Tidsskrift f. Literatur og Kritik» 1839*). — Begreberne Supranaturalisme og Rationalisme ere, siger han, ingenlunde, som det formenes, antikverede. Vel er det sandt, at Rationalismen i sin gamle Form delvis er forsvundet: i hvert Tilfælde tør den ikke mere højrøstet føre Ordet. Men medens den gamle Rationalisme gjorde sig det mageligt og i al Vidtløftighed udbredte sine trivielle Tanker, er den ny fremtraadt, smykket med alle Tidens Farver, og som saadan skikket til at gøre Indtryk paa alle overfladisk

*) Blandede Skrifter a. B.

arbejdende Hjerner. Dog, hvøri er i Grunden Hegels Kristendomsfilosofi forskellig fra den gamle Rationalisme? Naar denne maa karakteriseres som «den Lære, der antager Fornuften som Religionens eneste Kilde og forkaster Nødvendigheden af en Aabenbaring som en paa overnaturlig Maade foranstaltet Meddelelse fra Gud til Mennesket», saa er det jo fuldstændig den samme Tanke som en Gruppe af Hegels Disciple gaa ud fra, naar de dristig søge at nedbryde Skriftens Myndighed og de nytestamentlige Skrifers Uforkrænkelighed. »Troen», udtale de, «skal hvile paa den filosofiske Indsigt; ikke paa Bogstaver». Altsaa: den menneskelige Fornuft kan hjælpe sig selv. — I Modsætning hertil mener Supranaturalismen, at vi, foruden Guds Aabenbaring i den sanselige Natur og Gudsbevidstheden i den menneskelige Samvittighed, have «en højere guddommelig Forkyndelse til Menneskets fri Aand med ejendommelige Lærdomme for hans Erkendelse saa vel som med Bud for hans Vilje. Denne Tro er saa gammel som Historien og en fælles Arvelod for vor Slægt, hvorpaa den ikke kan give Afkald . . . Skal den med Gud beslægtede Fornuft i os anerkende den guddommelige objektive Fornuft udenfor os og søge at tilægge sig den i dens Helhed, saa tør den ikke unddrage sig nogen Manifestation deraf; den tør ikke afvise, men bør modtage den, ikke forud afgøre Noget derom, men søge at anerkende den i hele dens tilværende Virkelighed. Hvorfor skulde Fornuften, Filosofien, ikke være forpligtet til at stille sig i Forhold til hin Aabenbaring, der i det Mindste er noget ligesaa Genstandligt som hvilket som helst andet af Naturens og Aandens Fremtoninger?» — Saaledes, slutter Mynster, maa da Rationalisme og Supranaturalisme, som to forskellige Synsmaader, bestaa paa samme Tid. Mellem dem kan der ikke mægles, med mindre man vil protestere mod den gamle logiske Grundsætning, at mellem to

Modsigelser er et Tredje udelukket. Hegel haaner rigtignok dette gamle Princip og søger at gøre det latterligt ved Eksempler. Men dersom man vælger Eksemplet loyalt, saa er Princippet ikke ufrugtbart. «Naar man saaledes siger: Den Aabenbaring, hvorpaa Kristendommen beror, er enten overnaturlig eller ikke overnaturlig; da viser det sig straks, at al Medieren her er umulig, og at alle Forsøg herpaa kun føre til Halvhed, til en Vaklen og Svæven mellem rationalistisk Supranaturalisme og supranaturalistisk Rationalisme, som man saa ofte har sét det. — Enten—Eller! Man kan mediere mellem Modsætninger, men ikke mellem Modsigelser». —

Hegelianismens Storofficerer herhjemme fandt naturligvis ikke Behag i Mynsters Bemærkninger og svarede Begge i «Tidsskrift f. Literatur og Kritik»: Heiberg overlegent og fuld af Ringeagt for «Overtroen» paa den gamle Logik; Martensen mere hensynsfuldt og appellerende til Udtalelser i Mynsters egne Afhandlinger. Saaledes finder han et frugtbart Gæringsstof for den ny Theologi i Mynsters Hypothese: «at Kristus vilde være kommen, selv om Synden ikke var kommen ind i Verden»^{*)}. Men her (tror jeg) finder en Misforstaaelse Sted. Martensen kendte ikke den Gang Mynsters religiøse Følelsesliv, som vi nu kan kende det. Hin Sætning hører vist nok til de faa Særheder ved Mynsters Theologi. Man studser, den første Gang man træffer den i hans Afhandling om «den kristelige Dogmatik». I Virkeligheden er dog denne underlige Tanke spiret frem af Mynsters dybe Kristuskærlighed. Han kan ikke undvære Kristus; hans Hjerte fordrer ham ubetinget. Mynsters Attraa efter Kristus har slet intet med «en højere Logik» at gøre; det er en dyb, læng-

^{*)} Waage a. S. 133 o. fl.

selsfuld, oversanselig Erotik, der her gør sig gældende, og den er ikke uden Affinitet til Mysticismen. —

Optagen af Embedsgerning og andre Sysler, kunde Mynster først efter et Par Aars Forløb svare sine yngre Modstandere. Først 1842 fremkom i det paagældende Tidsskrift en grundig Afhandling af ham «Om de logiske Principper»^{*)}. Det er ikke Pedanteri, naar Mynster holder paa disse. Thi selv om Tingene i Virkeligheden uformærket gaa over i hinanden, saa vi have Vanskelighed ved at sige, hvor de begynde, og hvor de ende, saa gælder det ikke om deres Begreb; dette er bestemt ved Tænkningen, det forbliver Tænkningens Ejendom, om endog Tingen selv opløses, og her gælder det absolut, at $A = A$. Dette Princip har, hvad saa end de romantiske Filosofer mene, strengere theoretisk Gyldighed end praktisk. Omgaar man i Tænkningen dette Princip, volder det Tankeforvirring i sløvere Hoveder og avler Sofismer i bedre organiserede. — Hegel klager over Tankeløshed hos Andre; men gør han sig ikke selv skyldig i dette? Hvad vil det sige, at man kan mægle mellem Væren og Intet; hvor finder man et Tredje, hvori de efter den Betydning, Hegel tillægger disse Ord, ere ophævede og opløste i en højere Enhed. Hvilke skrigende Modsigelser kunne da ikke medieres! Med Intet kan Intet foretages; man kan ikke komme i Konflikt med Intet. Naar Hegelianeren Chalybæus ved Fremstillingen af sin Mesters System taler om «en Væren, hvorved man endnu intet Bestemt, d. e. saa godt som Intet kan tænke sig», saa spørger Mynster, om dette er korrekt videnskabelig Tale? — Men, indrømmer han, der gives ogsaa Modsætninger, som blot synes at være Modsigelser; her er det Filosofiens Embede at træde til som Midler og paavise, at Modsigelsen kun er et Skin.

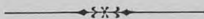
^{*)} Optrykt i Bl. Skr. anf. B.

Vel har Hegel ikke Ret, naar han paastaar, at den guddommelige og menneskelige Natur i sig selv ikke ere forskellige: men sandt er det, at den Mulighed staar aaben for den theologiske Erkendelse begrebsmæssig at kunne fremstille, hvorledes Guds og Menneskets Natur til Trods for, at de ere hinanden modsatte, dog ikke ere indbyrdes modsigende. Beretter ikke den gamle, hellige Overlevering (I. Mos. 1,27), at «Mennesket skabtes i Guds Billede»? — Derimod er der mangfoldige Tilfælde, hvor der hverken bør eller skal medieres. Det er sandt, at Livet tilsteder Undtagelser. Man har saaledes ikke Lov til at dømme en Mand efter den Livsanskuelse, han synes at vedkende sig. Ikke saa sjældent hænder det, at man handler inkonsekvent ved at være bedre end sin Filosofi. Men med Hensyn til videnskabelige Anskuelser maa man bære Omsorg for, at Begreberne ikke sammenblandes. Historien og Livet viser, at Sligt kan virke aldeles demoraliserende. Altid var det Bevis paa moralsk Dekadence i et Folk, naar «Dyder og Laster formidledes i den offentlige Tænkemaade».

Naar Martensen kalder den uformidlede Supernaturalisme for «et jødisk Standpunkt», da gaar Mynster ham i Møde med Biblen i Haanden. Det gamle Testamente «tænker sig ikke Gud i fjern Uendelighed hinsides Verden som den blot overnaturlige Himlens og Jordens Skaber». Taler Gud ikke gennem Profetens Mund, naar han siger: «Er jeg kun en Gud langt borte, og ikke en Gud nær hos. Er jeg ikke den, der opfylder Himlene og Jorden?» Taler ikke David til Gud, naar han siger: «Hvor skal jeg gaa fra Din Aand eller henfly fra Dit Ansigt? Farer jeg op til Himlen, da er Du dér, reder jeg mit Leje i Afgrunden; sé, da er Du dér. Vilde jeg sige: Mørket maa dog kunne skjule mig, da er Natten et Lys omkring mig». Og

har Paulus ikke det skønneste Udtryk for den Tanke, at Gud er Verden iboende, naar han siger: «I ham leve, røres og ere vi». Dette har han ikke lært af sit ny Evangelium; men allerede da han som ung studerede sit Folks hellige Bøger. Saaledes er da Theismen langt fra fremmed for «Immanensen» (d. v. s. at Gud er Verden iboende). Men Pantheismens Immanens er fremmed for den personlige Gud (idet den maa betragte ham omtrent som et Stof, der er opløst i en Vædske). Pantheismen kan være en hæderlig Afart af Atheismen (hvad vi sé hos Spinoza); men under denne Tankeform er den nu en Gang at opføre; og Pantheisme saa vel som Rationalisme ere Supranaturalisme kontradiktorisk modsatte. Supranaturalismen maa altid have Rationalismen udenfor sig; de to Begreber kunne ikke sammenblandes, lige saa lidt som Olie og Vand kunne sammenrystes. — Derfor behøver Supranaturalismen ikke at stagnere i blind Tro, Avtoritets- eller «Kulsviertro». Mynster giver Martensen Ret i, at Theologien vilde blive resultatløs, hvis den var forudsætningsløs. Uenigheden mellem dem gælder kun den Maade, hvorpaa Theologien skal sætte sig i Besiddelse af det, som ikke først er kommet til den ad videnskabelig Vej.

Naar Martensen til sidst anbefaler Mynster «at sé ovenfra nedad» (et idealt Fugleperspektivstade, som var aldeles nødvendigt for en Hegelianer), saa føler Mynster, at «han aldeles mangler Evne hertil; men han trøster sig med, at man ogsaa nedenfra kan sé det Højeste og, stadig fattende det i Øje, stige op imod det».

Anden Bog (Fra Biskopstiden), der udkommer til Foraaaret, vil indeholde: **Mynster** og hans Modstandere; kirkelig Polemik; Mynsters Theologi; Mynsters Prædiken; Mynster i sit private Liv. — **Søren Kierkegaard**; hans Forhold til Mynster; Mynsters Død; Anklagen; Forsvarsindlæg; Mynsters Eftermæle.
